

**T.C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI**

**GÜRCİSTAN KRİZİ BAĞLAMINDA RUSYA FEDERASYONU DIŞ
POLİTİKASININ ANALİZİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yusuf HALHALLI

Danışman:

Yrd. Doc. Dr. Sezgin KAYA

BURSA – 2017

**T.C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI**

**GÜRCİSTAN KRİZİ BAĞLAMINDA RUSYA FEDERASYONU DIŞ
POLİTİKASININ ANALİZİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yusuf HALHALLI

Danışman:

Yrd. Doc. Dr. Sezgin KAYA

BURSA – 2017

T. C.

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Uluslararası İlişkiler Anabilim, Uluslararası İlişkiler Bilim Dalı'nda 701516016 numaralı Yusuf HALHALLI'nın hazırladığı "Gürcistan Krizi Bağlamında Rusya Federasyonu Dış Politikasının Analizi" konulu Yüksek Lisans Tezi ile ilgili tez savunma sınavı 4/12/ 2017 Pazartesi günü 11:00 – 12:00 saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin başarılı olduğuna oybirliği ile karar verilmiştir.

Üye

(Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu Başkanı)

Yrd. Doç. Dr. Sezgin KAYA

Uludağ Üniversitesi

Üye

Prof. Dr. Ömer Göksel İŞYAR

Uludağ Üniversitesi

Üye

Doç. Dr. Bünyamin BEZCİ

Sakarya Üniversitesi

04/12/ 2017

Yemin Metni

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Gürcistan Krizi Bağlamında Rusya Federasyonu Dış Politikasının Analizi” Başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma , yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntıların kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı: YUSUF HALHALLI

Öğrenci No: 701516016

Anabilim Dalı: ULUSLARARASI İLİŞKİLER

Programı: _____

Statüsü: Yüksek Lisans Doktora

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: .../.../.....

Tez Başlığı / Konusu: Gürcistan Krizi Bağlamında Rusya Federasyonu Dış Politikasının Analizi

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarında oluşan toplam 108 sayfalık kısmına ilişkin, 14/11/2017 tarihinde şahsım tarafından *Turnitin* adlı intihal tespiti programından (*Turnitin*)* aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 5 'tir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar hariç/dahil
- 3- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı: Yusuf Halhallı

Öğrenci No: 701516016

Anabilim Dalı: Uluslararası İlişkiler

Programı:

Statüsü: Y.Lisans Doktora

Yrd. Doç. Dr. Seyhan Kaya
Danışman
(Adı, Soyadı, Tarih)

* Turnitin programına Uludağ Üniversitesi Kütüphane web sayfasından ulaşılabilir.

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı : Yusuf HALHALLI
Üniversite : Uludağ Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı : Uluslararası İlişkiler
Bilim Dalı : Uluslararası İlişkiler
Tezin Niteliği : Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı : VIII + 113
Mezuniyet Tarihi : .... / .... / 20.....
Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Sezgin KAYA

GÜRCİSTAN KRİZİ BAĞLAMINDA RUSYA FEDERASYONU DIŞ POLİTİKASININ ANALİZİ

Çalışmada; Rusya Federasyonu'nun Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği dağıldıktan sonra 2008 yılına kadar izlediği dış politika ve sonrasındaki değişimler Carl Schmitt'in siyaset felsefesi ve dost-düşman belirlenimi çerçevesinde analiz edilmiştir. Çalışmanın ilk bölümünde Carl Schmitt'in politik düşüncesi incelenmiştir. İkinci bölümde Schmitt'in görüşlerinin Rusya'daki yansımaları ve etkileri aktarılmıştır. Rusya'nın iç ve dış politikasındaki eylemleri Schmitt'in fikirleri vasıtasıyla analiz edilmiştir. Son bölümde Rusya'nın dış politikasında bir kırılma olarak beliren Gürcistan müdahalesi ve bu müdahaleye yol açan süreç incelenmiştir. Carl Schmitt'in politik düşüncesinin Rusya Federasyonu'nun gerek iç gerekse dış politikasındaki etkileri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Sonuç olarak Rusya'nın dış politikasının Schmittyen bir okuması yapılarak politik hareketlerinin öngörülebilirliği sağlanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Carl Schmitt, Gürcistan, katechon, nomos, Rusya Federasyonu

ABSTRACT

Name and Surname : Yusuf HALHALLI
University : Uludag University
Institution : Social Science Institution
Field : International Relations
Branch : International Relations
Degree Awarded : Master
Page Number : VIII + 113
Degree Date : .... / .... / 20.....
Supervisor : Assist.Prof.Dr. Sezgin KAYA

ANALYSIS OF RUSSIAN FEDERATION FOREIGN POLICY IN THE CONTEXT OF THE GEORGIA CRISIS

TOPIC: This paper aims to analyze Russian Federation's domestic and foreign policies from collapse of Soviet Union to 2008 in Carl Schmitt's political philosophy context. **THESIS:** More precisely, Carl Schmitt's a friend-foe concepts has a great influence on Russian Federation's policies. Author offers to show that influence by analyzing of different cases. **STRUCTURE:** This paper can be divided into three sections. In the first section, we find a brief overview and analyze of Schmitt's political philosophy. In the second section, we find an assumption: Schmitt has a great influence on Russian politics and we find an analyze of this influence in detailed. Finally, in third section, we find an another assumption Georgia case can be defined as a turning point at Russian Foreign Policy, and we find all process in detailed. Ergo, this paper aims to show Schmitt influence on Russian domestic and foreign policy. Authors' another assumption is that if we understand this influence in detailed, we can also make a predictions about Russia's political actions succesfully.

Keywords: , Carl Schmitt, Georgia, katechon, nomos, Russian Federation

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

CARL SCHMITT'IN POLİTİK DÜŞÜNCESİ

1.POLİTİK OLAN VE EGEMENLİK	3
1.1. Olağanüstü Hal, Egemen ve Karar	3
1.2. Politik Olan.....	9
1.3. Dost-Düşman.....	11
2.SCHMITT'TE SAVAŞ.....	16
2.1. Düşmanla Mücadele ve Savaş.....	17
2.2. Savaşın Evrimi	21
3.NOMOS KAVRAMI.....	27
3.1.Katechon ve Nomos	28
3.2. Mekansal Düzen ve Nomos.....	31
3.3. Devlet	36
4. LİBERALİZM VE PARLAMENTER DEMOKRASİ ELEŞTİRİSİ.....	40

4.1. Depolitizasyon Çağı.....	42
4.2. Parlamenter Demokrasi Üzerine.....	46
4.3. Nomossuz Dünya ve Geniş Mekan Düşüncesi.....	52

İKİNCİ BÖLÜM

RUSYA'DA CARL SCHMITT TARTIŞMALARI

1. RUSYA ÜZERİNE CARL SCHMITT OKUMASI.....	56
2. SCHMITT NEDEN ÖNEMLİ?.....	58
3. NEO-AVRASYACILIK.....	61
3.1. Aleksandr Dugin ve Schmitt.....	63
3.2. Dugin'e Göre Dost-Düşman Ayrımı.....	64
3.3. Olağanüstü Hal Durumu.....	65
3.4. Neo-Avrasyacılık Açısından Grossraum ve Savaş.....	67
4. RUS JEOPOLİTİĞİ ÜZERİNE SCHMITT OKUMASI.....	68
5. 2008 GÜRCİSTAN KRİZİ'NE KADAR "KATECHON" OLARAK RUSYA.....	72

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÜRCİSTAN MÜDAHALESİNE GİDEN SÜREÇTE RUSYA FEDERASYONU

1. VLADİMİR PUTİN'İN DEVRALDIĞI RUSYA.....	78
2. PUTİN DÖNEMİ RUSYA FEDERASYONU.....	79
3. OLİGARKLARLA MÜCADELE.....	81

4.11 EYLÜL SONRASI DIŞ POLİTİKA.....	83
5.RENKLİ DEVRİMLERE RUSYA’NIN REAKSİYONU.....	86
6.RUS KİMLİĞİ ÜZERİNE SÖYLEMLER.....	89
7.KÜRESELLEŞME KARŞITI SÖYLEMLER.....	92
8. RUSYA FEDERASYONU GÜRCİSTAN MÜDAHALESİ.....	95
8.1. Bağımsız Gürcistan ve Toprak Bütünlüğü.....	96
8.2. Şevardnadze’nin Yeni Dış Politika Arayışı.....	97
8.3. Saakaşvili’nin İktidarı.....	98
8.4. Ağustos 2008 Gürcistan Müdahalesi.....	100
SONUÇ.....	104
KAYNAKLAR.....	107

GİRİŞ

İki kutuplu dünya sisteminin yıkılıp yerine tek kutuplu gibi görünen küresel bir anlayışın hakim olduğu, tarihin ve politik olanın sonu gibi söylemlerin ifade edildiği bir dönemde Rusya Federasyonu'nun; Soğuk Savaş döneminin bitişi ve SSCB'nin dağılmasına müteakip Belavezha Anlaşmaları ve BDT oluşumuyla beraber post-Sovyet nomosu olarak adlandırılabilir olan bölgenin mekansal düzeninin bir katechon olarak işlev gördüğü söylenebilir. Bölgede sınır değişimlerine, ayrılıkçı hareketlere ve Çeçen Savaşları'nda olduğu gibi içerideki karışıklıklara karşı Rusya'nın tavrı mevcut statükoyu korumaya yönelik olduğu görülmektedir. Ancak bölge dışı güçlerin müdahalesi, NATO ve AB'nin artan etkisi ve genişleme eğilimi, renkli devrimlerle Batı yanlısı yönetimlerin iş başına getirilmeye çalışılması Kremlin'in somut örneğini 2008 yılında Gürcistan'da gösterdiği şekilde politika değişikliğine gitmesine ve katechon işlevini terk etmesine neden olmuştur. Evrensel demokrasi anlayışına karşı, Rus kültürü ve dokusuyla daha uyumlu olduğu iddiasıyla "egemen/yönetilen demokrasi" düsturunu dillendiren ve liberal ekonomik sistemin tam serbest piyasa koşullarının yerine, devlet kapitalizmi anlayışını geliştiren Rusya'nın kendisini diğerlerinden farklılaştırmaya ve diğerleri üzerinde egemenlik tesis etmeye çalıştığı görülmektedir.

Kanaatimizce bu dönüşümü açıklamak için Carl Schmitt'in politik düşüncesinde üzerinde durduğu egemen/egemenlik, politik olan/politik birlik, grossraum-geniş mekan gibi kavramlar işlevsel olacaktır. Rusya'nın Vladimir Putin döneminde ve 2008'den itibaren meydana gelen dış politika davranışlarını açıklamakta Schmittyen düşüncenin önemli bir izahat çerçevesi sunduğu söylenebilir. Bu nedenle çalışmanın ilk bölümünde Carl Schmitt'in politik düşüncesi söz konusu kavramlar çerçevesinde ele alınmaktadır. İncelenen konular özellikle Rusya Federasyonu'nun dış politikasını açıklamaya yardım edecek kavramları anlamak amacıyla seçilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde Carl Schmitt'in Rus politika yapıcılar ve akademisi tarafından nasıl ele alındığı, hangi kavramlar vasıtasıyla Schmitt ve Rusya arasında bağlantı kurulduğu, belirli yazar ve akademisyenlerin öne çıkan görüşleri ışığında analiz edilmektedir. Rusya'nın gerek iç politikada gerekse dış politikada meydana gelen değişimleri Schmitt yorumlamasıyla sınırlı kalmak kaydıyla yazarların bakış açısından açıklanmaya çalışılacaktır.

Çalışmada, Rusya Federasyonu'nun özellikle Vladimir Putin'in başkanlığında merkezi otoriteyi güçlendirmek için aldığı tedbirler açıklanacaktır. Bu tedbirlerin alındığı dönemde ülkenin içinde bulunduğu ekonomik ve siyasi durum Schmitt'in olağanüstü hal ve egemenlik kavramları çerçevesinde ele alınacaktır. Rus yönetimi tarafından devletin otoritesini güçlendime çalışmaları Schmitt'in devlet kavramına atfettiği önem bağlamında analiz edilmeye çalışılacaktır.

Rusya Federasyonu'nun Sovyet periferisinde izlediği dış politika incelenirken Schmitt'in grossraum (geniş mekan), nomos ve katechon kavramları dikkate alınmıştır. Bu bağlamda Rusya'nın dış politikasındaki değişiminin, bölgedeki dizginleyici güç rolünü terk etmesinin neticesinde yeni bir mekansal düzen empoze etme ve landnahme (land-appropriation/toprak edinimi) olarak kabul edilebilecek ilk hareketinin Gürcistan krizi ile açığa çıktığı gösterilecektir. Nomossuz bir bölgede somut düzen tesis etme çabası ve kendi ethosunu dizayn etme uğraşısı ile beraber küresel dünyada rogue state olarak algılanmamak için yapılan müdahalenin evrensel 'insancıl müdahale' kılıfı altında gösterilmeye çalışıldığı ifade olunmuştur. Bu kapsamda Rusya Federasyonu ve Gürcistan arasındaki kriz çalışmanın önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Rusya'nın Gürcistan müdahalesi bir kırılma noktasını teşkil etmektedir. Rusya Federasyonu'nun kurulduğu tarihten Gürcistan müdahalesinin gerçekleştiği tarihe kadar izlediği dış politika çizgisi bu müdahalenin açık bir şekilde gösterdiği gibi değişmiştir. Bu değişimin sebepleri Schmittyen bir yorumla analiz edilmeye çalışılacaktır. Üçüncü bölümde Rusya ve Gürcistan arasındaki krizin nedenleri, seyri ve sonuçları üzerinde durulacak, liderlerin söylemleri ve izlenen dış politika incelenecektir.

Carl Schmitt'in sunduğu politik düşünce ve kavramlar ışığında Rusya Federasyonu'nun mevcut uluslararası sistemdeki hareketleri anlamlandırılabilir ve açıklanabilir bir hüviyet kazanmaktadır. Bu doğrultuda Rusya Federasyonu'nun dış politika çizgisi Schmitt'in tasavvurlarıyla daha net bir şekilde görülmektedir. Uluslararası sistemin devlete biçtiği rolün azalması nispetince Schmitt'in grossraum düşüncesi önemini daha belirgin bir şekilde göstermektedir. Bu doğrultuda Rusya Federasyonu'nun uluslararası sistemdeki eylemleri ve evrensel anlamları olduğu kabul edilen kavramlara getirdiği özgün yorumlar da temelinde bulunan politik düşüncüyü gözler önüne serecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

CARL SCHMITT'İN POLİTİK DÜŞÜNCESİ

1.POLİTİK OLANA VE EGEMENLİĞE DAİR

Schmitt, “Siyasi İlahiyat” isimli çalışmasına “*Egemen, olağanüstü hale karar verendir.*” şeklindeki meşhur cümlesiyle başlar. Burada Schmitt, olağanüstü halin içerdiği istisnai durumda egemen olan ile ilişkiyi karar eylemine bağlamaktadır. Söz konusu olağanüstü halde alınacak karar bu doğrultuda kelimenin tam anlamıyla bir karar olacaktır. Schmitt’e göre olağan durumlarda geçerli olan mevcut genel normlar tam da olağan durumları kapsadığı ve açıkladığı için olağanüstü bir durumda mutlak bir istisnayı açıklamada ve içermeye yetersiz kalacaktır. Bu nedenle de gerçek bir olağanüstü hal durumunun varlığına ilişkin alınacak bir kararda çekincesiz olarak başvurulabilecek bir kaynak teşkil etmeyecektir.¹

Schmitt’in ifade ettiği olağanüstü hal durumu Rusya Federasyonu’nun kurulduğu ilk yıllarda yaşadığı siyasi ve ekonomik krizleri açıklamada yardımcı olabilir. Özellikle Vladimir Putin başkanlığında oligarklara karşı girişilen mücadelenin meydana geldiği ekonomik ve siyasi konjonktürün Schmitt’in olağanüstü hal durumuyla örtüştüğü düşünülmektedir. Putin yönetiminin devletin otoritesini tekrar sağlamak için aldığı tedbirler ‘egemen’ kavramı bağlamında değerlendirilebilir. Putin’in bu dönemde verdiği demeçleri ve attığı adımları, olağanüstü hal durumunda bir egemenin aldığı kararlara benzetmek mümkündür.

Schmitt tarafından açıklanan politik olan kavramı daha çok dış politikaya özgüdür. Dost ve düşman belirlenimi devletin dışına yönelik anlam kazanmaktadır. Rusya Federasyonu’nun dost ve düşman algısının açıklanması ülkenin dış politikasını anlamakta yardımcı olabilir. Özellikle Putin’in başkanlığıyla beraber Rus kimliğinin yeniden inşası çalışmaları dost-düşman ayrımının önemini ortaya çıkarmaktadır. Politik

---

¹Carl Schmitt, *Siyasi İlahiyat: Egemenlik Kuramı Üzerine Dört Bölüm*, çev. Emre Zeybekoğlu, 1. B., Ankara, Dost Kitabevi, 2002, s.14

olanın ve devletin otoritesinin güçlendirilmesi ve halkın birliğinin yeniden tesis edilmesi adına Rus yönetimi toplumun hafızasındaki Batı düşmanlığını yeniden canlandırmaya çalışmıştır. Rus yönetimi bu sayede dış politikada kendine manevra alanı açarken aynı zamanda da içeride muhalif seslerin kısılmasını ve politik birliğin sağlanmasını başarmış gözükmektedir.

1.1. OLAĞANÜSTÜ HAL, EGEMEN VE KARAR

Schmitt, egemenlik konusunu incelerken burada egemenliğin tarihsel gelişimi ve tanımından ziyade, kelimenin soyut anlamından öte, somut uygulama sahasında ve oluşan anlaşmazlık durumlarında kamu yararına ve selametine kimin karar verdiği soruları çerçevesinde ele almaktadır. Egemen olanın kim veya ne olduğuna dair tartışmanın esas noktasını istisna durumlarında hem durumun varlığına hem de mücadele araç ve yöntemlerine karar verenin kim ve ne olduğu cevabı teşkil etmektedir.² Schmitt, olağanüstü hale karar veren egemendir derken, olağanüstü önlemlerin alınmasını ve uygulanmasını gerektiren her türlü ciddi ekonomik ve politik krizlere dikkat çekmektedir. Bu sayede olağanüstü halde beliren egemen kavramı, karar kavramı ile bağlantılı duruma gelmektedir. Olağanüstü bir durumda devletin tehlikeye düşen politik birliğini koruma ve sağlama endişesiyle karar veren egemen hem düzen içi hem de düzen dışı bir statü kazanmış olur. Bunun sebebi olağanüstü durumun çerçevesi kesin bir şekilde belirlenmiş sınıflandırmalara tabi tutulamamasından kaynaklanmaktadır.³

Burada sözü edilen olağanüstü hal durumuyla herhangi bir olağanüstü hal kararnamesinin veya sıkıyönetim halinin anlaşılmasında gerektiğini Schmitt özellikle vurgulamaktadır. Söz konusu olağanüstü hal devletin varlığını tehdit eden bir sınır durumuna işaret etmektedir. Olağanüstü hal çok tehlikeli ve varlığa tehdit teşkil eden bir durum olarak tarif edilebilmesine karşın, bu tarif tam olarak kavramın taşıdığı özellikleri yansıtmakta yetersiz kalacaktır. Böylesi acil ve istisnai bir durumun ne

---

² Schmitt, *Siyasi İlahiyat* s.15

³ Emre Zeybekoğlu, *Distinguo Ergo Sum – Carl Schmitt*, Entelektüeller 1, Ankara, Doğu Batı Yayınları, 2006, s.155

olduğu, ne zaman gerekleŖeceđi ve böyle bir durumun gerekleŖmesi halinde nelerin meydana gelebileceğini önceden kestirmek ve öngörmek mümkün değildir ve bu nedenle de kavramın içeriği sınırlandırılmaz.⁴

Olağanüstü halin önceden tahmin edilemez oluŖundan dolayı, genel normların geçerli olduğu olağan durumlarda varlığını sürdüren bir hukuk devleti anlayıŖı çerçevesinde ele alınamaz ve bu hukuk devletinin anlayıŖına uygun bir yetki söz konusu olamaz. Mevcut anayasa böylesi bir durumda en iyi ihtimalle kimin müdahalede bulunmada yetkili olacağını belirtebilir. Böylesi bir eylem de herhangi bir denge-denetleme mekanizması çerçevesinde paylaŖtırılmamıŖsa, ortaya çıkacak durum egemeni iŖaret edecektir.⁵ Schmitt bu noktada Locke'un *yetkiyi veren kanundur* cümlesine atıfta bulunarak Ŗu aıklmayı getirmektedir; yetkiyi veren kanun, yetkiyi kullanacak olanı belirtmemektedir, doğaldır ki bir kanun hükmünü herkes uygulayıp gereklerini yerine getiremez ancak "...*karar normu olarak kanun hükmü, yalnızca nasıl karar verilmesi gerektiğini belirtir, kimin karar vermesi gerektiğini değil.*"⁶ Kararın yetkili bir makam tarafından verilmiŖ olması verilen kararın içeriğinin doğru olmasından bağımsız kabul edilerek, mutlak ve tartıŖmasız bir konuma getirecektir. Bu durumda karar kendisini destekleyecek ve gerekçelendirecek bir açıklamadan bağımsız hale gelip otonom bir statü kazanacaktır. Karar kavramı kelime anlamı itibariyle bir seçim, belirlenim ve yönlenme gerektiren durumu iŖaret etmektedir. Bu nedenle yanlış ve kusurlu bir kararın hukuki olarak geçerlilik kazanması durumunda yanlış karar Schmitt'e göre tam da bu yanlışlığından dolayı kurucu bir unsur içermektedir. Mutlak anlamda açıklayıcı bir kararın olamayacağı dŖncesine dikkat çeken Schmitt normatif açıdan bakıldığında, kararın bir *hiç*'ten doğduğunu ifade etmektedir;⁷

"Kararın hukuki gücü, gerekeleme eyleminin vardığı sonuçtan farklı bir Ŗeydir. Bir norm yardımıyla atıf yapılmaz, tam tersine, neyin bir norm ve normatif doğruluk olduğu bir atıf noktasından yola çıkarak belirlenir."⁸

---

⁴ Schmitt, *Siyasi İlahiyat*, s.15

⁵ Schmitt, *Siyasi İlahiyat*, s.15

⁶ Schmitt, *Siyasi İlahiyat*, s.37

⁷ Schmitt, *Siyasi İlahiyat*, s.36

⁸ Schmitt, *Siyasi İlahiyat*, s.36

Karar kavramının bu anlamı doğrultusunda olağanüstü hal durumunda egemen hem acil bir durumun söz konusu olup olmadığına, hem de bu acil durumun üstesinden gelmek için hangi adımların atılacağına karar verendir. Egemen bu konuyla olağan durumda geçerli olan hukuk düzeninin dışında bulunur ve bununla birlikte tüm anayasayı askıya almaya da yetkili olacaktır. Schmitt her düzenin bir karara dayandığını ve diğer tüm düzenler gibi hukuki düzenin de bir norma değil bir karara dayandığını belirtmektedir.⁹

Olağanüstü hal, hukuk bilimine dayanan hiçbir kavramla doldurulamayacak bir boşluktur.¹⁰ Bu nedenle olağanüstü durumlarda verilecek kararların normatif açıdan bakıldığında bir *hiç*'ten doğduğu görülecektir. Tam da bu nedenle karar, kurucu bir özellik taşımaktadır. Mevcut hukuki düzen tarafından öngörülemediği için aşkın bir özelliğe sahip olan karar, olağanüstü durumun belirlenemez halleri nedeniyle keyfi bir nitelik de taşıyacaktır. Devletin bizatihi varlığını tehdit eden acil durumlarda, tehdit unsurlarını bir an önce ortadan kaldırmak ve bertaraf etmek için hızlı ve kesin sonuçlara ulaşması gereken kararların bir başka merci tarafından yeniden gözden geçirilmesi uygun olmayacaktır. Olağanüstü durumda mesele, sorunun hangi yöntemler kullanılarak çözüme kavuşturulacağı değil, bir an önce ve kati suretle çözüme kavuşturulmasıdır.¹¹

Olağanüstü halin varlığından bahsedebilmek için sınırsız bir yetki durumunun ortaya çıkması gerekmektedir. Bu sayede tüm mevcut düzen askıya alınacaktır. Böyle bir durumun varlığında hukuk geri plana çekilirken devletin varlığını devam ettireceği görülecektir. Burada söz konusu olan olağanüstü hal anarşi veya kaos durumlarıyla karıştırılmamalıdır, bu durumlardan farklıdır. Çünkü olağanüstü halin var olduğu bir durumda tam bir hukuk düzeni olmasa da hukuki açıdan bir düzen hala varlığını korumaktadır. Böyle bir durumda karar kendini tüm normatif bağlardan kurtarır ve gerçek anlamda mutlak hale gelir. Olağanüstü halde devlet, kendi varlığını korumak

---

⁹ Schmitt, *Siyasi İlahiyat*, ss.15-17

¹⁰ Schmitt, *Siyasi İlahiyat*, s.65

¹¹ Zeybekoğlu, *Distinguo Ergo Sum*, s.156

için, bu koruma hakkına dayanarak hukuku askıya alır. Schmitt'e göre egemenliğin göstergesi yürürlükteki kanunu ilga etme yetkisindedir.¹²

Schmitt için olağanüstü hal ile hukuki düzen arasında bir şekilde bir ilişki olduğunu göstermek önemlidir. Olağanüstü halin kaos ve anarşi ortamından farklı olduğunu ve net bir hukuk düzeni olmasa da hukuki anlamda içinde hala bir düzen barındırdığını belirtirken, bu farklılığa dikkat çekmek amacındadır. Bu anlamda olağanüstü halin varlığı yasalara bir kuralızsızlık alanı sokmaktadır ve bu da gerçekliğin etkili ve verimli bir şekilde göz önüne alınıp düzenlenmesini mümkün kılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında olağanüstü hal ilan eden egemen, hukuki düzenin sınırları içerisinde kalmayı taahhüt etmiş olur.¹³

Olağanüstü halde mevcut norm geçerlidir ancak içinde bulunulan durum nedeniyle gücü olmadığı için uygulama alanı bulamaz. Böylesi bir durumda yasa değerini taşımayan uygulamalar yasa gücünü elde edebilmektedir. Olağanüstü hal bu açıdan yasadışı bir yasa gücünün söz konusu olduğu kuralızsız bir alanı işaret etmektedir.¹⁴ Hukuki normların anlamlı olabilmesi için bir düzenin sağlanmış olması elzemdir. Normal bir durum tesis edilmelidir ve egemen, bu durumun kesintisiz ve aksamaz bir şekilde devam edip etmediğine karar verendir. Durumun garanti altına alınmasında sorumlu olan egemendir ve son karar onun tekelindedir. *“Devlet egemenliğinin özü burada yatmaktadır ve hukuken zorlama ve hükmetme tekeli olarak değil, olması gerektiği gibi karar verme tekeli olarak tanımlanır.”*¹⁵

Schmitt, olağan düzende geçerli normların tekrar işler hale gelmesi için içinde bulunulan olağanüstü durumdan dolayı geçici olarak askıya alınmasını olağanüstü hal olarak algılamaktadır. Olağanüstü hal durumunun bir kural haline gelecek şekilde ele alınmaması gerektiğinin altını çizmektedir. Aksi takdirde düzenleme artık işlemez bir hale gelecektir. Schmitt yasalarla yönettiğini iddia eden liberal anlayışa getirdiği

---

¹² Schmitt, *Siyasi İlahiyat*, ss.16-20

¹³ Giorgio Agamben, “Olağanüstü Hal”, çev. Ferik Burak Aydar, *Şiddetin Eleştirisi Üzerine*, der. Aykut Çelebi, 2. B., İstanbul, Metis Yayınları, 2014, s.168

¹⁴ Agamben, *Olağanüstü Hal*, s.169

¹⁵ Schmitt, *Siyasi İlahiyat*, s.20

eleştirilerle örtüşür vaziyette, yasalarla uygulama sahası edinen olağanüstü hali de uydurma bir durum olarak ele almaktadır.¹⁶

Schmitt'e göre istisna durumu her zaman ortaya çıkabilir ve bunu göz önüne almak mecburiyetindeyiz. Mevcut norm ve teamüller varolan durumlarda geçerlidir ancak olağan durumlar için geçerli olan bu kurallar olağan dışı durumların getirdiği sorunların çözümünde yetersiz kalacaktır. Bu durum yasaların eksiklik ve kusurundan kaynaklanmaz, devletin güvenliğini tehdit eden ve dolayısıyla egemen bir karar alınmasına ihtiyaç duyulan politik hayatın niteliğinden dolayıdır. Bu durumda alınan karar, egemen gücün kararıdır ve tanımı gereği herhangi bir kurala uyma zorunluluğu yoktur. Rasyonelliği belirli kurallara uyma ve bu doğrultuda hareket etme olarak tanımlarsak, burada egemen karar irrasyoneldir. Schmitt'in bu bağlamda istediği devrim sonrası veya istikrarsız durumlarda güvenliği tesis etmektir.¹⁷

Schmitt keyfi egemen gücün, devletin güvenliğini tehdit eden düşmanlara karşı caydırıcı olacağına inanıyor. Buradaki keyfiyetin sınırları ise düşman ve dost ayırımına dayanır. Hukuk sistemi dost olarak belirlenenler üzerinde işlerken, egemen güç (egemen karar alan) bu sistemin dışında tanımlanmış düşmanların hareket ve eylemleri neticesinde ortaya çıkar. Hukuk sisteminin dışında tanımlanan özneler üzerinde etkin olduğu için yasal olarak sınırlandırılmaz.¹⁸ Burada şu soru belirecektir: başkalarına karşı düşmanlığı ilan etmek için egemen gücün rasyonelliğini ne belirleyecektir? Eğer egemen sadece devletin güvenliği ve savunması için yetkisini kullanacaksa o halde istisnai bir durum söz konusu değildir. Pozitif siyasi görevleri de üstlenme yetkisine sahip olduğu bir durumdaysa olağanüstü güç mantıksız kararlara izin verebilir. Nitekim böyle bir durumda egemen yasal devrimlere (legal revolution) karşı korunmaktan ziyade kendisini bir devrimci olarak ortaya koyabilir. Bu durumu Schmitt, Hobbes'un *autoritas, non veritas facit legum*¹⁹ ilkesiyle açıklıyor. Schmitt bu ilkeyi iki şekilde yorumlar; birincisi, hukuk yaratıcı otorite üzerinde yasanın yetkisi yoktur; ikincisi,

---

¹⁶ Agamben, *Olağanüstü Hal*, s.173

¹⁷ Vladimir Gligorov, *Benjamin Costant and Carl Schmitt Go to Russia*, Boston, Constitutional Political Economy, 1997, s.275

¹⁸ Gligorov, *Benjamin Costant and Carl Schmitt*, s.278

¹⁹ "Yasayı yapan otoritedir, hakikat değil."

yüksek otorite tartışma veya mantık üzerine temellenmemiştir. Bu yüzden tanımı da irrasyoneldir. Bu yüksek otoritenin siyasal amaçlara sahip olmadığı anlamına gelmemektedir. Aslında olağanüstü gücün dayandığı temel, halkın yararidir. Ancak bu yarar, tartışmalarla parlamentoda ya da kamuoyunda münazara edilmemiştir; düşmanla çatışma boyunca ortaya çıkmıştır. Bu çatışmada egemeni, kendi öngördüğü ve tanımladığı şekilde kamu yararı için atacağı adımlarda, kısıtlayacak herhangi bir kural yoktur. Zira egemen gerçek kamu yararının ne olduğunu belirleyen otoritedir.²⁰

1.2. POLİTİK OLAN

Politik olan kavramı Schmitt'in incelemesinde varoluşsal bir anlam taşımaktadır. Politik olan kavramının anlamını bulabilmesi için öncelikle bir toplumun içinde homojen bütünlüğünü oluşturmuş rekabet ve mücadele halinde grupların varolması gerekmektedir. Schmitt politik olan kelimesini, politika kelimesi yerine kullanarak kavramın sıfat haliyle nesnel ve tarafsız bir alan olmadığına dikkat çekmektedir. Ekonomi, etik, kültür gibi diğer nesnel olma iddiasındaki alanların aksine Schmitt, politik olana ait alanın nesnel olmadığını belirtmektedir.²¹ Öte yandan Schmitt, politik olan kavramının devlet kavramından da önce geldiğini söylemektedir. Politik olan kavramının net bir tanımını yapmaktan imtina eden Schmitt; halk ve kolektif statü bilinci arasındaki ilişkinin politik birliği sağladığını ve bu ilişkinin politik olan kavramı ile açıklanacağını ifade etmektedir. Devlet, politik birliğin somut bir tezahürü olarak tarihte ortaya çıkmıştır. Halkın kolektif statüsünü temsil eder. Bu nedenle devlet, yönlendirici ve nihai durumda belirleyen konumda olması itibarıyla en önemli statüdedir.²²

Schmitt politik olan kavramını daha çok dış politika açısından değerlendirmiştir. Dost ve düşman kavramlaştırması devletin içinden ziyade dışına yöneliktir. Devletin dışındaki durum yani uluslararası alan, doğal halde var olan bir durumdur ve politik

---

²⁰ Gligorov, *Benjamin Constant and Carl Schmitt*, s.276

²¹ Bünyamin Bezci, *Carl Schmitt'in Politik Felsefesi Açısından Modern Türkiye'de Güçlü Devlet Kavramı*, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Doktora Tezi), Bursa, 2004, ss.24-25

²² Carl Schmitt, *Siyasal Kavramı*, çev. Ece Göztepe, 3.B., İstanbul: Metis Yayınları, 2014, s. 49

olanın gerçekleştiği asıl yer burasıdır.²³ Politik olan kavramı, politik birliğin ve halkın var oluşunun en önemli gereğidir. Politik olan kavramı açıklanırken genelde başka bir şeyin karşıtı veya başka bir şeyle beraber anılarak anlatılmaktadır. Politik olan ve ekonomi, politik olan ve hukuk gibi karşılaştırmalara ve antogonizma olarak ele alınan durumlara referans verilerek kavram açıklanmaya çalışılmaktadır. Politik olan kavramı genellikle devlete ilişkin ve devletle varolan bir kavram olarak yansıtılmakta, bu doğrultuda devletle alakalı olan politik ve politik olan devletle alakalı gibi tam anlaşılamayan bir ön kabul de ortaya çıkmaktadır.²⁴

Schmitt, devlet ve politik olanın bu şekilde ele alınmış biçiminin devletin dışında olan her şeyi apolitik olarak algıladığını ve mümkün olmayan bir durumda tüm devlet dışındaki toplumsal şeylerin apolitik bir konuma getirileceğini ifade etmektedir. Bu durum açıkça gerçekte karşıtı politik kendisini ise apolitik olarak yani tarafsız, bilimsel, nesnel gibi bir konumda olduğu iddiasına denk getirecektir. Bizatihi bu durum politika yapmanın en yaygın türüdür.²⁵

Schmitt devlete ilişkin olan = politik olan denkleminin devlet ve toplumun birbiriyle sürekli etkileşim halinde olduğu ve bu eşitliğin kabulüne kadar sadece devletle ilgili olarak algılanan sorunların toplumsal hale geldiği ve toplumsal olarak ele alınan konuların da devletle alakalı bir konuma getirildiği, demokratik şekilde örgütlenmiş devlet biçimlerinde dahi yanıltıcı bir etkiye sahip olduğunu ifade etmektedir. Bu eşitliğin kabulüne kadar tarafsız, nötr alanlar olarak kabul edilen, örneğin; din, ekonomi, eğitim gibi alanlar bundan sonra devlet dışı oldukları için nötr konumlarını kaybedeceklerdir. Bu durumda da böylesine önemli alanların depolitikleştirilmesi devletin her alana ilgili ve her alana yayılan hali şeklinde, bütünsel (total) devlet haline bürünmesine sebep olacaktır. Total devlette, devlet ve toplum özdeşliği sağlanmaya çalışılarak her şey bir olasılık durumunda da olsa politik olan konumunda ele alınmaya başlanacaktır.²⁶ Schmitt, total devlet olarak anlaşılan devlet

---

²³ Bünyamin Bezci, “Schmitt ve Siyasal Kavramı”, *Siyasal Üzerine Konuşmalar*, der. Ahmet Okumuş ve Metin Demir, İstanbul, Küre Yayınları, 2016, s.108

²⁴ Schmitt, *Siyasal Kavramı*, s.50

²⁵ Schmitt, *Siyasal Kavramı*, ss.50-51

²⁶ Schmitt, *Siyasal Kavramı*, ss. 52-53

biçiminin; kültür ve ekonomi karşısında tarafsız olduğunu iddia eden, ekonomiyi ve hukuku *eo ipso* (doğası gereği, mantıken) politik alan dışı kabul eden devlet fikrine karşı çıkan devlet olarak anlaşıldığını ifade etmiştir.²⁷

1.3. DOST-DÜŞMAN

Schmitt politik olan kavramını açıklarken diğer alanlarda olduğu gibi ölçütlere yer vermektedir. Politik olan kavramına özgü bu ölçütler görece bağımsız olarak kabul edilen ekonomi, ahlak, din gibi alanlar karşısında politik olanın etkili olmasını sağlamaktadır. Nasıl ki ahlak alanında iyi-kötü, ekonomide yararlı-zararlı, estetikte güzel-çirkin belirlenimi varsa politik olanın kendi alanında da dost-düşman ayrımı söz konusudur. Ancak bu ayrım ele alınırken diğer alanlardaki gibi kategorik bir ayrıştırma olarak anlaşılmalıdır. Dost-düşman belirlenimi, burada daha ziyade bir yoğunluk derecesine işaret etmektedir. Nasıl ki ahlak alanındaki iyi-kötü ayrımı ekonomi alanındaki yararlı-zararlı ayrımı ile beraber ele alınamaz ve açıklanamazsa dost-düşman ayrımının da kendine özgü nitelikleri vardır.²⁸

Schmitt politik olanı ontolojik olarak devletten önce varolan bir kavram olarak görür ve devlet kavramı politik kavramını *a priori* varsayar. Bu doğrultuda Schmitt siyaset tanımı yapmaktan ziyade politik olanı anlama arayışı içindedir. Schmitt'e göre nasıl ki ahlak alanında iyi – kötü , estetik alanında güzel – çirkin, ekonomi alanında yararlı – zararlı temel ayrımları hakimse politik alandaki temel ayrım birimi de dost – düşman ayrımıdır. Topluluklar kurarak bir araya gelen ve toplumsal bütünlüğünü sağlayan insanlar, doğal olarak o topluluğa dahil olmayanları yani diğerlerini dışarıda bırakacaktır. Bu nedenledir ki her bir aradalık zorunlu olarak o bir aradılığın dışında kalanları odak noktası haline getirecektir. Kimin bir topluluğa ait olduğu ve kimin topluluğun dışında olduğunu belirleyen ise kamusal düşmanı tanımlayacak olan politik bir karardır.²⁹

---

²⁷ Schmitt, *Siyasal Kavramı*, s.54

²⁸ Schmitt, *Siyasal Kavramı*, s.57

²⁹ Zeybekoğlu, *Distinko Ergo Sum*, s.159

Politik olan kavramı diğer alanlar göz önüne alındığında baskın ve ilksel bir etkiye sahiptir. Toplumun ve hayatın diğer alanlarında meydana gelen gelişmelerde dominant bir alan olarak ortaya çıkmaktadır. Politik olana ait alan, böylelikle diğer alanlar tarafından ya da başka herhangi bir şey tarafından sınırlanamaz ve belirlenemez bir özelliğe sahip olmaktadır.³⁰ Dost-düşman ayrımı politik olanın kendisine özgü alanı açıklamakta kullanılmasına rağmen politik olanın ne olduğuna dair net bir tanım getirmemektedir. Bu ayrım politik olanın kavramsal ölçütünü ortaya çıkarmaktadır. Dost ve düşman ayrımı esas itibariyle bir bağın ya da ayrılığın nerede ve ne zaman gerçekleştiğini ortaya koyan ve bu etkileşimin gerçekleştiği en uç yoğunluk derecesini göstermektedir. Burada dikkati çeken husus dost-düşman ayrımının diğer alanlardaki ayrımlardan bağımsız olarak varlığını sürdürmesidir. Düşman olarak belirlenenin ekonomik açıdan zararlı, rakip ya da ahlaki açıdan kötü olması gerekmez. Önemli olan düşmanın ‘öteki’ yani varoluşsal anlamda bir yabancı olmasıdır.³¹

Sözü edilen alanlardaki her ayrım özellikle de politik olanın gereği dost-düşman ayrımı diğer alanlardaki ayrım karşıtılarından desteklenir. Düşman olan, psikolojik olarak, hemen kötü, çirkin ve ekonomik anlamda zararlı olarak algılanmaktadır. Bu duruma rağmen farklı alanlardaki karşıtıların birbirilerine karşı bağımsız durumu zedelenmemektedir.³² Dost-düşman ayrımı ve bu kavramların anlamı varoluşsal bir mesele olarak ele alınmalıdır. Diğer alanlardaki karşıtıklardan bağımsız olan bu kavramlar kişisel duygu, psikolojik algı çerçevesinde değerlendirilemez ve bu bağlamda normatif karşıtıklardan değildirler. Özetle düşman olarak belirlenen, kişisel düşman veya sevmediğimiz birisi değildir.³³

“Düşman sadece, gerçek bir olasılık olarak insanlardan oluşan bir bütün karşısında mücadele eden benzer bir bütündür. İnsanlardan oluşan bir bütünlük, hele ki tüm bir halka dayandırılan bütünlük, kendinde kamusal nitelik taşıdığından, düşman da sadece kamusal düşmandır.”³⁴

---

³⁰ Bezci, *Carl Schmitt'in Politik Felsefesi*, s.25

³¹ Schmitt, *Siyasal Kavramı*, s.57

³² Schmitt, *Siyasal Kavramı*, s.58

³³ Schmitt, *Siyasal Kavramı*, s.59

³⁴ Schmitt, *Siyasal Kavramı*, s.59

Schmitt düşman olarak belirlenenin kişisel olarak hasım ve nefret edilen olması gerekmediğini ifade eder. Düşman ve düşmanlık, kamusal anlam çerçevesinde varoluşsal bir nitelik taşımakta ve öteki üzerinden belirlenmektedir. Politik alan dahilindeki ayrımlar ve karşıtlıklar, yoğunluk derecesi olarak anlaşılacağı üzere uç durumlara işaret etmektedir. Schmitt bu durumu; “Herhangi bir dinsel, ahlaki, ekonomik, etnik ya da başka bir karşıtlık, insanları dost ve düşman olmak üzere etkili biçimde ayırmayı başaracak denli güçlü ise, politik bir karşıtlığa dönüşür.”³⁵ Şeklinde ifade etmektedir. Herhangi bir alandaki karşıtlık dost-düşman ayrımına giden yolda ilerlediği takdirde politikleşecektir. Yani politik olmadığı iddia edilen bir karşıtlık üzerinden gerçekleşen gruplaşma da tarafların konumu dost-düşman ayrımı mertebesine yaklaştığı ölçüde politik olana yaklaşacaktır.³⁶

Schmitt, düşmanlık kavramının sonradan inşa edilen veya algılanan bir kavram olmadığına da dikkat çekmektedir. Düşman önceden varolan bir kavramdır ve yalnızca mevcut durumuyla ayırt edilebilir. Düşmanın tanınması halkın politik düşüncesinin korunmasıyla mümkün olacaktır.³⁷ Schmitt, düşmanın sonradan icat edilmeyen bir kavram olduğunu ve varoluşsal kurucu bir özelliğe sahip olduğunu belirtirken Cromwell’in İspanya karşısındaki söylemini örnek göstermektedir. Schmitt’e göre düşman kavramının en net örneklerinden biri Cromwell’in İspanya’ya karşı takındığı durumdur. Zira Cromwell İspanya’yı doğal bir düşman olarak görmektedir.³⁸ Bunu şu ifadelerden anlamak da mümkündür;

“Sizin büyük düşmanınız niçin sahiden İspanyollardır? İspanyol doğal düşmandır. O, doğal olarak böyledir; o doğası gereği tamamen böyledir – bu düşmanlık nedeniyle, İspanyol’un içinde Tanrı’dan gelen her şeyin karşıtı mevcuttur. Tanrı’dan gelen ve senin içinde olan ya da olabilecek her şeyin karşıtı.”³⁹

Öte yandan dost kavramı tek başına ele alındığında anlaşılabilir bir kavram değildir: Mutlak surette bir düşman kavramı üzerinden anlam kazanmaktadır. Düşman

---

³⁵ Schmitt, *Siyasal Kavramı*, s.67

³⁶ Schmitt, *Siyasal Kavramı*, s.60

³⁷ Bezci, *Carl Schmitt’in Politik Felsefesi*, s.34

³⁸ Schmitt, *Siyasal Kavramı*, s.98

³⁹ Schmitt, *Siyasal Kavramı*, s.98

kavramı bu özelliği itibariyle politik birliğin oluşmasında inşa edici bir fonksiyona sahiptir. Yani politik birliğin oluşmasında düşman kavramı kurucu bir unsur olarak kendine yer bulmaktadır. Düşmanın konumu doğrultusunda politik birlik oluşturulurken, gerçekleşen dışlama ve sınırlama neticesinde ise bir kimlik kurulmaktadır.⁴⁰ Bu haliyle düşman ya da düşman tanımı, kimlik oluşumunun da temelini teşkil eder.

Politik olanın kendine özgü bir alanı yoktur, ivme noktasını ve dayanağını diğer alanlardaki karşıtlıklardan alabilir. Burada önemli olan bu karşıtlıkların yoğunluğu oranınca dost-düşman ayrımı noktasına yaklaşma durumudur. İnsanlar arasındaki din, kültür, ekonomi ve diğer alanlardaki karşıtlıkların; grup oluşturma, birleşme ve ayrılık noktalarını işaret eden yoğunluk seviyesinde politik olan açığa çıkmaktadır.⁴¹ Politik olanın açığa çıktığı yerde insanlar arasında ayrılık ve birleşmeler meydana geldiği için politik olanın belirlediği an aynı zamanda kriz anına da denk gelmektedir. Politik birlik insani bir gruplaşma anlamında, yol gösterici ve karar verici olarak kriz anında en önemli rolü edinmektedir. Politik birlik; ayrışma ve karşıtlıkların politik olarak belirleyici olduğu kriz anında ve istisnai hallerde, tayin edici etkisi olan ve egemene işaret eden yerdir.⁴² Politik birlik varlığını dost-düşman ayrımını belirleyebilmesinde temellendirmiştir. Dostu ve düşmanı ayırt edip belirleyebilen egemen olan birliktir. Dost ve düşman belirleniminin olmadığı yerde politik birliğin varlığından da bahsedilemez. Politik birlik hangi karşıtlıklardan beslendiğine bakılmaksızın kendi gücünü kriz durumunda yol gösterici, belirleyici ve karar veren olma özelliğinden almaktadır.⁴³

Schmitt bu noktada bir halkın düşman olarak kimseyi tanımadığını ya da böyle bir belirlenime ilgisiz kaldığı bir yerde o halkın politik birliğinin varlığından da söz edilemeyeceğini söyler. Yani politik olarak o aslında var olmadığı söylenebilir. Schmitt bu durumu şöyle ifade etmektedir;

---

⁴⁰ Bezci, *Carl Schmitt'in Politik Felsefesi*, s.35

⁴¹ Schmitt, *Siyasal Kavramı*, s.68

⁴² Schmitt, *Siyasal Kavramı*, s.68

⁴³ Schmitt, *Siyasal Kavramı*, ss.69-72

“Eğer halkın bir kısmı artık hiçbir düşman tanımadığını ilan ederse, duruma göre, bu halk kesimi düşman safına geçmiş ve ona yardım ediyor demektir. Ama bu halde bile dost-düşman ayrımı ortadan kalkmış değildir. Eğer bir devletin yurttaşları kişisel düşmanları olmadığını iddia ediyorsa, bu iddianın sorumluluğuyla hiçbir ilgisi yoktur, çünkü bireyin politik bir düşmanı olamaz. Bu iddiayı dile getirenlerin söylemek istedikleri şey olsa olsa, varlık olarak bir parçası oldukları politik birlikten uzaklaşmak ve yalnızca bir birey olarak yaşamak istedikleri olabilir.”⁴⁴

Schmitt'in özellikle vurguladığı nokta; bir halkın politik birlik olmak için gereken kararları ve riskleri almada yetersiz kalması ya da bu risklerden korkması neticesinde söz konusu kararı ve riskleri alabilen başka bir politik birliğin yani politik varlığını kanıtlayan bir halkın egemenliği altına gireceğini söylemesidir. “*Böyle bir durumda koruyucu halk koruma ve itaat arasındaki ebedi ilişkiye dayanarak düşmanın kim olduğunu tayin edecektir.*”⁴⁵ Schmitt'e göre *protogo ergo obligo* (koruyorum o halde kendime bağlıyorum) ilkesi, devletin, yani politik birliğin *cogito ergo sum* ilkesidir.⁴⁶ Politik olanın varlığının ortaya çıkması daima somut ve gerçekleşmekte olan bir savaşı işaret etmemektedir. Düşmanlar sadece savaşılan yabancılar olarak ortaya çıkmamaktadır. Düşmanın varlığı ve onun farkına varılması halinde politik olan ortaya çıkmaktadır. Politik birliği mümkün kılan da düşmanın daima varolduğunun ve farkındalığının olmasında yatmaktadır. Halkın birliği bir düşmanın varlığı ve farkındalığıyla politik bir bilinç kazanacaktır.⁴⁷

Schmitt'e göre politik birlik olarak devlet olmanın gereği ve dayandığı nokta *jus belli*'ye (savaş hakkı-hukuku) sahip olmaktır. Bu düşmanın kim olduğunu ve onunla mücadele yöntemini belirleme kararını alma iradesine dayanmaktadır. Böyle bir durumda önemli olan mücadele aracı olarak kullanılacak askeri yeteneklerin düzeyi ya da ekonomik durumun elverişli olup olmaması değildir. Önemli olan böyle bir durumda politik birliğin almış olduğu kararlar, halkın kendi varlığı ve bağımsızlığı için savaşmaya hazır olup olmadığıdır. Son tahlilde karar veren ve yönlendiren politik birlik olarak

---

⁴⁴ Schmitt, *Siyasal Kavramı*, s.81

⁴⁵ Schmitt, *Siyasal Kavramı*, s.82

⁴⁶ Schmitt, *Siyasal Kavramı*, s.82

⁴⁷ Bezci, *Carl Schmitt'in Politik Felsefesi*, s.39

devlet, savaşma seçeneğini ve bu doğrultuda halkın kendi canı üzerinde tasarrufta bulunma yetkisini elinde bulundurur.⁴⁸

2. SCHMITT'TE SAVAŞ

Schmitt'e göre “*Tüm insan yaşamı bir mücadele ve her insan bir mücadelecidir.*” Düşman doğası gereği kendisiyle mücadele içinde olunamı ifade etmektedir. Ancak burada mücadele olarak kastedilen esas itibariyle simgesel bir fikir çatışması anlamındaki mücadele değildir. Schmitt için dost, düşman ve mücadele kavramları esas anlamlarını fiziksel öldürme olasılığının olduğu yerde kazanmaktadır. Düşmanlık kavramı bir öteki, onunla girilen mücadele ve olumsuzlama üzerinden politik birliğin ve kimliğin ifadesi olarak yansımaktadır. Bu nedenle savaş düşmanlıktan kaynaklanır ve bu ayrımın en uç noktadaki haline işaret eder. Düşman var olduğu sürece savaş da var olmaya devam edecektir.⁴⁹ Dolayısıyla savaş hali de politik olanın kararı doğrultusunda erişilen ve meydana gelen bir durumdur. Savaş ve askeri çatışma halleri bir politikayı belirlemez tersine politik karar ve düşman belirlenimi, savaşın dayandığı noktadır.⁵⁰

Rusya Federasyonu kuruluşunun ilk yıllarından itibaren toprakları üzerindeki ve yakın çevresindeki ayrılıkçı hareketlerle yüzyüze kalmıştır. Özellikle Çeçen ayrılıkçı hareketi karşısında Rus yönetiminin şiddet kullanmayı tercih ettiği görülmektedir. Schmitt, düşman belirleniminin devletin sınırları içinde yapılmasının iç savaş tehdidine yol açtığını söylemektedir. Rusya Federasyonu'nun Çeçen hareketiyle başa çıkabilmek için sorunu ‘Çeçenleştirme’ politikası Schmitt'in ifade ettiği bu bağlamda değerlendirilebilir. Sorunun, terör olaylarıyla ayrılıkçı hareket hüviyetinden terör kapsamına genişlemesi Rus yönetiminin sorunu ele alış tarzını da etkilemiştir. Schmitt'in açıkladığı üzere düşman suçlu değildir ve iç hukuk kuralları çerçevesinde ele alınamaz. Bu doğrultuda terör olayları Rus yönetiminin sorunu iç hukuk kuralları

---

⁴⁸ Schmitt, *Siyasal Kavramı*, s.74

⁴⁹ Schmitt, *Siyasal Kavramı*, s.63

⁵⁰ Ertan Kardeş, *Schmitt'le Birlikte Schmitt'e Karşı; Politik Felsefe Açısından Carl Schmitt ve Düşüncesi*, 1. B. , İstanbul, İletişim Yayınları, 2015, s.48

doğrultusunda ele almasına zemin hazırlarken, Çeçenleştirme politikası da Rus yanlısı Çeçen liderlerin desteklenmesi yoluyla bölge içinde sorunun çözümünü en azından Kremlin açısından sağlamış gözükmektedir.

Schmitt ‘insancıl müdahale’ kavramına karşı çıkmaktadır. Ona göre uluslararası alanda bu kavram vasıtasıyla düşman insanlık kategorisi dışında ele alınmaktadır. Ayrıca Schmitt, ‘insancıl müdahale’ söylemiyle hareket edenin aslında kendi çıkarlarını bu kılıf altında gerçekleştirmeye çalıştığını söylemektedir. Rusya Federasyonu’nun Batı’nın Kosova müdahalesine karşı sergilediği tavır Schmitt’in insancıl müdahale kavramına getirdiği eleştirileri çağrıştırmaktadır. Rus yönetimi insancıl müdahale bahanesiyle Batı’nın kendi çıkarları peşinde hareket ettiğini düşünmüştür. Böylesi müdahalelerle egemen devletlerin sınır dokunulmazlıklarının da ihlal edildiğini belirtmiştir. Ancak Rus yönetimi 2008 Gürcistan müdahalesinde benzer bir sebeple hareketini meşrulaştırmaya çalışmaktan da kaçınmayacaktır.

2.1. DÜŞMANLA MÜCADELE VE SAVAŞ

Politik olan kavramında bahsedilen düşman, ekonomik durumda rekabet edilen rakip gibi bir konumda değildir. Buradaki dost-düşman kavramlarının ayrımı ve belirlenimi ‘somut ve varoluşsal’ bir durumdur. Bu kavramlar ancak somut bir durum içerisinde ele alınmalı ve hiçbir suretle spekülasyon amaçlı kullanılmamalıdır. Dost-düşman ayrımı bizatihi öldürme olgusunun ortaya çıkması ile mümkündür. Düşman, diğerinin varoluşuna karşı bir tehdidi temsil eder ve bu bağlamda durum, var olma ve yok etme ilişkisinin tezahürü olarak ortaya çıkar. Bu açıdan düşmanlık durumu savaş halinin gerçek kaynağıdır ve bir devlet savaş haline karar vermesi ile aslında devlet olma bilincini taşır.⁵¹

Savaşın var olan düşman üzerinden normal olarak algılanması eğilimi onun istenen ve daima seçilmesi gereken bir durum olduğunu göstermemektedir. Savaş bir ideal değildir. Bazı durumlarda politik olarak savaştan kaçınılması seçeneği tercih

---

⁵¹ Kardeş, *Schmitt’le Birlikte Schmitt’e Karşı*, s.47

edilebilir. Burada önemli nokta savaşın düşmanla mücadele ve politik birliğin var oluşunda edindiği konumdur. Düşmanın kim olduğunu belirleme ve savaş kararı verme gücü politik birliğe aittir ve bu kararı verebilme iradesine sahip olduğu müddetçe politik birlik, politik varlığını koruyacaktır.⁵² Schmitt'e göre savaşın göze alınmasının ve savaş meydanında birbirini öldüren insanların tüm bunları göze almasının normatif değil varoluşsal anlamı vardır. Ona göre hiçbir yasa, ahlak ya da başka herhangi bir saik bir insanın diğerini öldürmesini meşrulaştıracak argüman sunamaz ve savaşı gerekli kılacak hali kendinde bulamaz, bunun tek sebebi varoluşsaldır ve dayanağı da politik birliktir.⁵³

Schmitt'e göre bir insanın yaşamı ya da ölümü üzerinde cezai bir nitelik taşıyan kararı politik birlik içindeki başka bir grup da verebilir. Bu duruma örnek olarak aile reisinin ya da ailenin böyle bir karar vermesini gösterilebilir. Ancak *jus belli*, savaş ilan etmek ve düşman belirleme kararı ve iradesi sadece politik birliğe aittir ve bu yetki başka hiçbir birime ya da gruba devredilemez. Politik birliğin alameti farikası düşmanın kim olduğunu belirlemesi ve onunla mücadele yöntemlerini tayin edip, halkın canı üzerinde tasarrufta bulunabilme yetkisinde saklıdır.⁵⁴ Devlet savaş kararı almakta ve bünyesindeki halkın bedeni üzerinde tam yetkiye sahip olmaktadır. Dolayısıyla bu yetkisi varoldukça devlet kuvvetlidir. Devlet halkını hem ölüme gönderebilme hem de öldürmesini isteme yetkisine sahiptir. Normal durumlarda barışı temin etmekle ve güvenliği sağlamakla görevli olan devlet, kriz anında yani normal olmayan koşullarda barışı tesis etmek ve güvenliği sağlayabilmek için halkından bedenlerini isteme yetkisine sahiptir.⁵⁵

Mücadeleyle ilişkin bir durum olarak ele alınan dost-düşman ayrımı noktasında, savaş ve barış kavramları da anlamlarını bulmaktadır. Ancak dost-düşman ayrımı neticesinde ortaya çıkacak olan halklar arasındaki durum ne onların daima dost ya da düşman kalacağı ne de tarafsızlık gibi seçeneklerin politik olarak değer taşımayacağı anlamlarına gelmemektedir. Fakat burada önemli olan husus dost ve düşman belirleniminde ve mücadeleye dair verilen karardır. Bu karardan vazgeçilir veya

---

⁵² Schmitt, *Siyasal Kavramı*, s.74

⁵³ Kardeş, *Schmitt'le Birlikte Schmitt'e Karşı*, s.53

⁵⁴ Schmitt, *Siyasal Kavramı*, s.77

⁵⁵ Kardeş, *Schmitt'le Birlikte Schmitt'e Karşı*, s.52

kaçınılırsa ve mücadele ortadan kaldırılmaya çalışılırsa, politik olan varlığını kaybedecek ve her tür politik eylem ki, buna mücadeleden kaçınma kararı da dahildir, son bulacaktır.⁵⁶ Schmitt, savaşın politik olanın amacı olmadığını belirtirken savaşın kendine has bir dili olduğunu ancak savaşın ‘beyni’ olarak görev yapan ve ona anlam kazandıranın politik olan olduğunu söylemektedir. Savaşta, kendine özgü dil ve anlam dairesi dost-düşman kavramlarından kaynaklanmaktadır. Savaşın dayandığı noktanın dini, kültürel, ekonomik veya ahlaki açıdan iyi olmasının herhangi bir önemi yoktur. Bu karşıtlıklar dost-düşman ayırımına varacak yoğunlukta gerçekleştiği için politik olan olarak ele alınmalıdır. Yani dost-düşman belirlenimi yapıldığı andan itibaren savaşta belirleyici olan artık politiktir.⁵⁷

Bir halkın hem dış düşmanlara hem de içerideki tehditlere karşı bir mücadelede yaşam ve ölüm için bir araya gelişi, politik uç durumun biricikliğini göstermektedir. Bir halkın iç politik durumu, varlığı tehdit eden düşmanın temsil ettiği “yabancı” unsurla çatışmada tanımlanan kimlik olgusuyla ve halklar arası ya da iç savaş durumuyla karakterize edilmektedir. Halklar arası ya da iç savaş sözkonusu olduğunda iki durumda da politik aciliyeti belirleyen fiziksel olarak öldürmenin gerçek olasılığıdır. Bir olay ancak bu uç durumu işaret ediyorsa politiktir. Politik olana dair tüm tahayyüller özü itibarıyla dış ilişkilerdir. İç ilişkiler de varlığı tehdit edici bir düşmanın ortaya çıkmasıyla bu doğrultuda ele alınmalıdır.⁵⁸

Schmitt “Siyasal Kavramı” kitabının ilk basımında dost-düşman belirlenimi dış politikada gerçekleşen bir kavram olarak ele alırken kitabın 1963’deki son basımında dost-düşman ayırımının iç politikada ortaya çıkmasının iç savaşa giden süreci işaret ettiğini söylemektedir. Düşman kelimesi doğası gereği kendisiyle mücadele halinde olunan anlamını da ihtiva etmektedir. Bu doğrultuda devlet içinde parti ve grup karşıtlıklarının yoğunluk derecesinin uç durumu gösterdiği yerde iç politikanın sınırlarına dayanıldığını ifade eden Schmitt bu noktada mücadelenin ve silahlı çatışmanın dış politikada meydana gelen dost-düşman ayırımından değil iç politikadaki

---

⁵⁶ Schmitt, *Siyasal Kavramı*, s.65

⁵⁷ Schmitt, *Siyasal Kavramı*, ss.64-66

⁵⁸ Jürgen Habermas, *Özerkliğin Dehşeti: Carl Schmitt İngilizce’de*, (çev. Neslihan Şık), Ankara, Toplum Bilim Yeni Sağ - Aşırı Sağ Özel Sayısı, 1997, ss.115-119

karşıtlıklardan temel alacağını söylemektedir. Böylesi bir durum haliyle iç savaşı getirecektir. Schmitt için savaş “*örgütlü politik birimler arasındaki mücadeledir.*”⁵⁹ Eğer mücadele ve silahlı çatışma bu örgütlü birimin içerisinde meydana geliyorsa söz konusu olan iç savaştır.⁶⁰

Schmitt’e göre her şey her an politikleşebilir. Bu ele alınan konunun bir düşman belirlenime yol açma yeteneğine, yani yoğunluğuna bağlıdır. Devletin iç politik alanı bir anlamda politiksizleştirilmiş bir alandır. Ancak bu durum “*politik olarak politiksizleştirilmiş*” bir alandır.⁶¹ Politik olan kavramı halkların politik birliklerini sağladıkları önkabulüne dayanmaktadır. Varoluşsal bir kavram olarak politik olana sahip halk, savaş olasılığının her zaman gündemde olduğu bir kamusal düşmana sahip olduğu için devlet olabilmıştır. Politik birlik sağlandığı durumda birlik içinde bir düşmanın varlığı söz konusu olmamaktadır. Bu nedenle iç politik alan, devletin bir takım güvenlik önlemleri dışına çıkmayan, politik olamayan bir alanı işaret etmektedir. Devletin içinde alınan bu tedbirler bir düşman varlığını tahayyül etmeden suçlulara karşı alınan tedbirleri de içermektedir. Zira politik birlik olarak devlet bir bakıma suçluların düşmanlaştırılmaması temeline dayanmaktadır.⁶²

Son kertede karar verici ve yönlendirici olan politik birlik olarak devlet tayin edici gücü doğrultusunda kendi egemenlik alanında ve içinde huzuru, güveni ve düzeni sağlamakla yükümlüdür. Bu koşulları gerçekleştirdiği takdirde hukuk normlarının geçerli olduğu normal durumu da sağlamış olacaktır.⁶³ Devletin iç güvenliği ve huzuru sağlama görevi politik birlik olarak devletin kriz durumlarında bu güven ve düzen tehditleri doğrultusunda eğer varsa ‘iç düşman’ı belirleme yetkisine de işaret etmektedir. Bu iç düşmana karşı alınacak tedbirler ve girişilecek mücadele yöntemlerine de karar veren devlettir. Schmitt bu durumu şu şekilde açıklamaktadır:

“Bu tedbirler sert ya da yumuşak, *ipso facto* (kendiliğinden) ya da özel yasalarda belirlenmiş koşullarda hukuk yoluyla devreye giren, açık ya da genel

---

⁵⁹ Schmitt, *Siyasal Kavramı*, s.63

⁶⁰ Schmitt, *Siyasal Kavramı*, ss.62-63

⁶¹ Bezci, *Schmitt ve Siyasal Kavramı*, s.109

⁶² Bezci, *Carl Schmitt’in Politik Felsefesi*, s.28

⁶³ Schmitt, *Siyasal Kavramı*, s.75

nitelikli tanımlamaların içine gizlenmiş çeşitli hukuk dışı kılma, sürgün, kanun dışı kabul etme ya da hukukun korunmasından çıkarmayı kapsayan tedbirlerdir; kısacası devletin iç düşman ilanidir.”⁶⁴

Bir iç düşmanın var olduğu ve bu düşmanın silahlı mücadeleye giriştiği yerde politik birliğin varlığı tehdit altındadır ve politik birlik olarak devlet, bir çözümme süreciyle karşı karşıya gelecektir.⁶⁵ İç savaş durumu ise politik birliğin olmadığı bir duruma işaret etmekte ve politik olanın, içeride var olmaya başladığını belirtmektedir.⁶⁶

2.2. SAVAŞIN EVRİMİ

Schmitt 1938 yılında yayınlanan yazısında savaşı genel kabul gören ‘durum hali olarak savaş’ ve ‘aksiyon halindeki savaş’ kavramları üzerinden değerlendirmektedir. Durum halinde silahlı çatışma olmadığı halde düşmanlık ve savaşın devam ettiğine dikkat çeken Schmitt, bu savaşın rekabet halinde olmaktan farklı bir şey olduğunu söyler. Aksiyon halinde savaşta düşmanı ayrıca tahayyül etmeye gerek kalmaz, çünkü tüm çıplaklığıyla apaçık şekilde karşınızdadır. Ancak durum halinde *bellum manet, pugna cessat* (çarpmış bitti, savaş sürüyor) silahlı çatışma veya meydan muharebesi söz konusu değildir. Ancak düşman mevcuttur ve düşmanlık devam etmektedir. Burada düşmanlık savaş halinin ön koşuludur. Schmitt hiçbir savaşın daima aksiyon halinde sürmeyeceğini belirtirken, aynı zamanda sadece durum halinde kalamayacağına da dikkat çekmektedir.⁶⁷

Schmitt bir savaşın topyekün haline evrilmesinin hem aksiyon hem de durum halinde kendisini gösterebileceğini söylemektedir. Birinci Dünya Savaşı’nın topyekün bir savaş haline evrilmesi aşamalı bir şekilde gerçekleşmiş, askeri çatışma ve ekonomik yaptırımlar savaşı topyekün bir konuma sürüklemiştir. Düşmanlık topyekün olarak ele alınma durumunu savaşın topyekünlüğü neticesinde kazanmıştır. Schmitt böyle bir savaşın sona erdirilmesinin devletlerarası hukuk çerçevesinde varılan bir anlaşma ile

---

⁶⁴ Schmitt, *Siyasal Kavramı*, s.75

⁶⁵ Schmitt, *Siyasal Kavramı*, s.75

⁶⁶ Bezci, *Carl Schmitt’in Politik Felsefesi*, s.29

⁶⁷ Schmitt, *Siyasal Kavramı*, s. 133

neticelenemeyeceğini ve savaşın mağlupları üzerinde savaş yenilgisinden daha ağır bir mağlubiyetle ve savaş esnasındaki düşmanlıktan daha ağır bir düşmanlıkla işaretleneceğini belirtmektedir.⁶⁸

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra izlenen Cenevre politikaları neticesinde düşmanın bir saldırgan ve suçlu konumuna getirildiğini ifade eden Schmitt savaş ilanının suç ve düşmanın da suçlu olarak kabul edildiğini belirtmektedir. Burada saldırı ve saldırgan tanımlarının çerçevesinin net sınırlarla çizilmesinin asıl amacını ise “...bir düşmanın kurgulanması ve bu sayede anlamsız bir savaşa anlam kazandırılması çabası” olarak görmektedir.⁶⁹ Savaşın ve düşmanın tüm çıplaklığıyla apaçık bir biçimde görüldüğü ve tarafların niyetlerinin aşıkâr olduğu bir ortamda savaş olmayan durum kendiliğinden barış anlamına gelecek ya da düşman olmayan kendiliğinden dost olarak algılanabilecektir. Böylesi net bir durumda savaş ve barış dışında bir seçeneğin olmadığı söylenebilir. Ancak düşmanla mücadele araçlarının ve biçiminin dönüşmesi savaş kavramının da dönüşmesine sebebiyet vermiştir. Düşman kavramının yelpazesinin çok geniş tutulması muharip ve muharip olmayan arasındaki ayrımın muğlak hale gelmesine sebebiyet vermektedir. Bu durum aynı zamanda savaş ve barış arasındaki ayrımın netliğini de yok etmektedir. Böylesi bir durumda taraflar arasında izlenen politikaların, örneğin ekonomik ve askeri yaptırımların, savaş haline işaret edip etmediği sorusu ortaya çıkmaktadır.⁷⁰

Topyekün olarak ifade edilen savaş muharip ve muharip olmayan ayrımını ortadan kaldırdığı gibi savaşta kullanılan silahlı araçların dışında ekonomik, askeri yaptırımlar, propaganda gibi çeşitli unsurların da mücadele aracı haline gelmesine vesile olur. Askeri olmayan alanların da katılımıyla şiddeti artırılmış bir şekilde düşmanlık devam ettirilir. Askeri alanların dışında ve silahsız bir şekilde yürütülen mücadele düşmanlık eylemindeki bir yumuşamaya değil aksine topyekün bir mücadeleye ve

---

⁶⁸ Schmitt, *Siyasal Kavramı*, s.134

⁶⁹ Schmitt, *Siyasal Kavramı*, s.135

⁷⁰ Schmitt, *Siyasal Kavramı*, ss.134-139

sınırları net olmayan bir düzleme işaret etmektedir.⁷¹ Böylesi muğlak bir durumda Schmitt, barışın bir *fiksiyona* dönüştüğünü söylemektedir:

“Savaş olmayan her şey barıştır, ama burada savaştan anlaşılan da sadece eski usul, *animus belligerandi*’li (savaş niyeti) askeri savaştır. Zavallı bir barış! Askeri olmayan, örneğin ekonomik zor ve etki araçlarıyla kendi iradesini dayatabilen ve karşı tarafın iradesini kırabilenler açısından eski usul savaştan kaçınmak çocuk oyuncağıdır; askeri eylemlerde bulunanların da yeterince enerji biçimde, kendilerinde hiçbir savaş iradesinin, *animus belligerandi*’nin olmadığını iddia etmeleri yeterlidir.”⁷²

“*Politik olanın kendine özgü karakteri devletler arasında bir çoğulculuk meydana getirir.*”⁷³ Politik olanın dayandığı kategori dost – düşman ayrımıdır. Bu durum politik alanda bir öteki ve bir başkasına olan ihtiyacı ortaya koymaktadır. Yani ancak başka bir politik birliğin mevcudiyeti politikayı mümkün hale getirebilmektedir. Haliyle açıkça belirtmektedir ki politik olanın olduğu bir dünyada tek bir dünya devletinden söz edilemez.⁷⁴ Politik birlik varoluşunu başka bir politik birliğin varlığına ve onun gerçek düşman olma olasılığına borçludur. Politik birliğin varlığı başka bir politik birliğin varlığıyla mümkündür. Bu nedenle yeryüzünde daima birden daha fazla devlet bulunacaktır. Politik birliğin doğası gereği yeryüzünün tamamını kapsayan tüm dünyayı yöneten bir tek politik birlik, bir dünya devleti tahayyülü mümkün değildir. Böyle bir durum söz konusu olduğu takdirde tüm halklar, kültürler, dinler ve diğer insan toplulukları alanları tek bir çatı altında olacak ve karşıtlıklar üzerinden meydana gelen çatışmalar son bulacaktır. Bu da dost-düşman ayrımının ortadan kalkmasına yani politik olanın yok olmasına sebep olacaktır.⁷⁵

Böyle bir durumun varlığını ve gerçekleşme ihtimalini reddeden Schmitt, böylesi bir iddiayı öne sürmenin “*dürüst olmayan bir varsayım*”⁷⁶ olacağını belirtmektedir. Schmitt için, toplumun kurucu unsurunu ve *öteki*yi belirleyecek, düşmanı tanımlayacak ve somutlaştıracak olan kamusal düşmandır, özel düşman değil.

---

⁷¹ Schmitt, *Siyasal Kavramı*, ss.141-142

⁷² Schmitt, *Siyasal Kavramı*, s.141

⁷³ Schmitt, *Siyasal Kavramı*, s.73

⁷⁴ Kardeş, *Schmitt’le Birlikte Schmitt’e Karşı*, s.55

⁷⁵ Schmitt, *Siyasal Kavramı*, s.84

⁷⁶ Schmitt, *Siyasal Kavramı*, s.84

Schmitt'e göre insan toplulukları birbirlerine karşı varoluşsal bir konum teşkil ederler çünkü "insanın tinsel boyutuna ilişkin belli başlı tüm tahayyüller varoluşsaldır, normatif değil."⁷⁷ Toplumun varoluşunu temsil eden politik olan öteki üzerinden bir "biz" aidiyeti oluşturduğu için kolektif kimlikle ilgilidir. Toplum kurmaya yönelik her birleşme içinde bir dışlamayı ve ötekiyle çatışmayı bulundurur. Bu durum da tamamen evrensel ve hiçbir ayrımın olmadığı tek bir insan topluluğu fikrini rasyonellikten uzak bir noktaya taşımaktadır.⁷⁸

Schmitt; insanlık kavramı adına bir savaş yürütemeyeceğini çünkü insan dışında yeryüzünde başka bir şey olmadığını belirterek, insanlık adına savaş yürütüldüğü takdirde savaşan taraflardan birinin insan olmaması gerektiğini söylemektedir. Halbuki savaşlarda düşman taraf da insan olmayı sürdürmektedir. Schmitt'e göre savaşların insanlık adına yürütüldüğü iddiası, bu basit ve temel gerçeğin reddi anlamına gelmemekle birlikte özünde başka politik bir anlam ihtiva etmektedir.⁷⁹ Bu anlam, iddiayı öne sürenin kendi politik çıkarlarının peşinden gitmesini insanlık kılıfı ardına gizlemesini barındırabilir. Schmitt dünyanın tamamına hitap eden evrensel bir devlet tahayyülüne karşı çıkmaktadır. Evrenselleşmenin doğurduğu bir sonuçla tüm ayrılıklarına ve farklarına rağmen tek bir çatı altında toplanan halklar, sınıflar, insan grupları; ayrışmanın ve farklılığın sebep olduğu mücadele ve çatışma olmaksızın, tek bir dünya düşüncesini temsil edecektir. Böylesi bir "insanlık" fikri imkansız bir düşüncedir. Bu insanlık tasavvuru politik olanın özüne aykırı bir durum teşkil eder ve politik birliklerin varoluşsal olarak aslında yokluğunu ifade eder. Schmitt Proudhon'dan aktardığı "*Kim insanlıktan söz ediyorsa o aldatıyordur.*"⁸⁰ düşüncesi doğrultusunda insanlık kavramının tüm çatışmaları ve savaşları dışladığını ve bir savaş yürütülemeyeceğini belirtir. Savaşın insanlık adına yürütüldüğü söyleniyorsa orada aslında tek bir politik birliğin çıkarı gizleniyor demektir.⁸¹

---

⁷⁷ Carl Schmitt, *Das Zeitalter der Neutralisierungen und Entpolitisierungen*, Der Begriff des Politischen, s. 84 Akt: Zeybekoğlu, *Distinguo Ergo Sum*, s.159

⁷⁸ Zeybekoğlu, *Distinguo Ergo Sum*, s.159

⁷⁹ Schmitt, *Siyasal Kavramı*, s.84

⁸⁰ Schmitt, *Siyasal Kavramı*, s.96

⁸¹ Kardeş, *Schmitt'le Birlikte Schmitt'e Karşı*, s.56

Bir devlet belirlediği düşman karşısındaki savaşını insanlık adına yürüttüğünü iddia ediyorsa, buradaki amaç böylesi evrensel ve herkesçe kabul edilir bir kavramı düşmanın dayanağı olmaktan çıkarmak ve kendisini bu kavramla özdeşleştirerek kavramı tamamıyla kendi çıkarı için kullanmak gayesiyle tasarrufu altına almaktır.⁸² Schmitt'e göre 'insanlık' kavramı "*emperyal genişleme faaliyetlerine ve ahlaki-insancıl karakteriyle de ekonomik emperyalizmin kullanımına çok elverişli, ideolojik bir aygıttır.*"⁸³ Düşmanın insanlık dışı olarak ilan edilmesi ve ona karşı yürütülen savaş, düşmanın bu konumundan dolayı en uç noktaya savrulmuş insanlık dışı bir savaşa doğru evrilecektir. İnsanlık kavramının kullanılmaya başlanması aynı zamanda düşmanın insan kimliğinin de sorgulanmaya başladığı yerdir. Düşmanın hukuk dışı ve insanlık dışı ilan edilmesiyle savaş insanlık dışı bir boyuta sürüklenmektedir. Ancak Schmitt'e göre savaş insani bir eylem olan politikanın en uç noktasını teşkil etmektedir.⁸⁴

Schmitt, insanlık kavramının politik olan bir içerik taşımadığına ve insanlar arasında bu kavrama dayalı bir gruplaşmanın ve ayrışmanın olamayacağına dikkat çekerek, haliyle böylesi bir statünün de var olamayacağını söylemektedir. Düşmanını *hors-la-loi* (hukukdışı) ve *hors l'humanite* (insanlık düşmanı) ilan etmek ilan eden tarafın, bu apolitik kavramı kendi politikası doğrultusunda kullanmak için bir araç haline getirdiği söylenebilir.⁸⁵ Bu açıdan değerlendirildiğinde söz konusu olacak herhangi bir tek dünya devleti durumu dünyadaki tüm insanların hakim olması anlamında değil tek bir insan topluluğunun ve politik birliğinin hakimiyetinin kendisi dışındaki her şeyi insanlık dışı olarak kabul ettiği bir dünya olacaktır.⁸⁶

Anlaşıldığı üzere Schmitt bir dünya devleti ya da tek bir insanlık toplumu tahayyüllerine karşı bir pozisyon benimsemektedir. Bir halk politik birliğini sağlamak ve politik varlığını devam ettirmek için kendisinde savaş hakkı görebilmeli ve dost-düşman belirlenimini gerçekleştirebilmelidir. Aksi takdirde bu halk politik olarak var

---

⁸² Schmitt, *Siyasal Kavramı*, s.85

⁸³ Schmitt, *Siyasal Kavramı*, s.85

⁸⁴ Kardeş, *Schmitt'le Birlikte Schmitt'e Karşı*, s.56

⁸⁵ Schmitt, *Siyasal Kavramı*, s.85

⁸⁶ Kardeş, *Schmitt'le Birlikte Schmitt'e Karşı*, s.57

olmama durumuyla karşı karşıya kalacaktır. Tek kutuplu dünya ya da tarihin sonu gibi tezlere bu açıdan bakıldığında söz konusu tahayyüllerin devletin ve politik birliğin yokluğuna işaret ettiği söylenebilir. Oysa ki bu söylemler Schmittyen bir okumaya tabi tutulduğunda, söylemi ifade eden tarafın kendi politik tahayyülleri ve çıkarları doğrultusunda kavramların sorumluluğunu tek başına üzerine alma çabası olarak anlaşılmaktadır.

Schmitt'in klasik Avrupa devleti olarak söz ettiği devlet iç sükunet ve düzeni sağlamış ve dış tehditlere karşı varlığını koruyabilen devlettir. Bu devlet, düşman kavramının bir hukuk terimi olarak değil politik birliğe tehdit bir kavram olarak anlaşılmasını sağlamıştır. Schmit politika ve polis sözcüklerinin aynı kökenden türetildiğine dikkat çekerek, (Yunanca polis) politikanın bu dönemde devletlerin birbiriyle olan dış ilişkilerinde gerçekleştirdikleri politika olarak anlaşıldığını ifade etmektedir. Devletler dış politikalarında karşılıklı dost, düşman ya da tarafsızlık gibi durumlar dahilinde etkileşim içinde bulunmaktadır.⁸⁷

Bu noktada Schmitt politik birliğin klasik devlet anlamında açık bir şekilde ayrımlar ve belirlenimler yapabilen devlet olduğunu ifade etmiştir. İç ve dış sınırların nerede başladığı, dostun ve düşmanın kim olduğu, savaş halinde nasıl bir politika geliştirileceği aşikar bir biçimde ortadadır. Bu anlamda uluslararası hukuktaki tanınma da çerçevesi çizilmiş bir şekilde savaş hakkına sahip olmayı gerektiren bir husustur. Savaş için meşru düşman belirlemeyi ve meşru düşman olarak tanınmayı kapsayan bu durum neticesinde düşman, belirli bir konuma haizdir ve haydut olarak nitelendirilemez.⁸⁸ Carl Schmitt 1963 yılında "Politik olan Kavramı" kitabı için yazdığı önsözünde "*En büyük sorun savaşın sınırlandırılmasıdır; yaşanan, eğer iki tarafta da düşmanın görelileştirilmesiyle alakalı değilse, ya sinik bir oyun, bir dog fight (it dalaşı) gösterisi olacaktır, ya da boşuna kendini kandırma.*"⁸⁹ demektedir. Schmitt bu ifadesiyle düşmanın bir haydut konumuna getirilmesi ve evrensel bir kavram doğrultusunda, o kavram dışında kalan her şeyin yasadışı olarak addedilmesinin savaşın muhtevasını değiştireceğini söylemektedir.

---

⁸⁷ Schmitt, *Siyasal Kavramı*, s.41

⁸⁸ Schmitt, *Siyasal Kavramı*, s.41

⁸⁹ Schmitt, *Siyasal Kavramı*, s.48

3. NOMOS KAVRAMI

Politik birliğin sağlanması ve politik olana dair eylemler bir mekanı düzenleme yoluyla yapılan düzen kurma faaliyetidir. Bu düzen; belirli bir coğrafyada içinde halkların, kültürlerin ve dillerin dahil olduğu mekanın yeniden kurgulanarak ve ilişkiler ağını dizayn ederek düzenlemesi anlamına gelmektedir. Düzen bazen bozarak ve yeniden şekillendirerek bazen de mevcut ilişkileri belirli bir forma sokarak sağlanabilir. Belirli bir düzen içerisinde; toprak, gelenek, yasa ve halklar arasında etkileşimsel bir bağ olduğu varsayılır. Hiçbir düzen boşlukta var olamaz. Bu nedenle mekan, politik olanın olmazsa olmaz bir bölümünü teşkil eder. Carl Schmitt siyasetin bir düzen kurma faaliyeti olduğunu ifade eder ve kurulan düzenin belirli bir mekanda, fiziksel coğrafyada ve ilişkiler ağı içerisinde var olduğunu söyler. Bundan dolayı her politik düzenin bir “nomos”u olduğunu belirtmektedir.⁹⁰

Schmitt, nomos kelimesini ilk olarak elde edilen toprakların bölüşümü ve dağıtımını manasında kullandığını ifade etmiştir. Nomos kelimesi Grekçede bir mekanın dağıtımını ve bölüşümü anlamında kullanılmıştır. Zaman içerisinde bu kelimenin anlamı kural ve ölçüleri kapsayacak şekilde gelişmiştir.⁹¹ Nomos, Schmitt için, parçası ve koruyucusu olduğumuz ama aynı zamanda genişletmek istediğimiz sadece somut olarak bir varoluş, gelenek ve korumaya ant içtiğimiz şeyler olmayıp başka coğrafyalardaki nomoslarla bir arada düşünebildiğimiz benzer nomoslarla ortak düşündüğümüz, yakın coğrafyalarda benzer nomosu olan halklarla beraberliği olmasını arzuladığımız, çeşitli tarihi ve coğrafi uzantılarla beraber düşünebildiğimiz mekansal ortaklık açısından bir norm anlamına gelmektedir. Nomos yasadan farklıdır çünkü hem ortak bir hayat tahayyülü içerir hem de başka çeşitleriyle ortaklaştırma eğilimi olan mekansal bir kurgudur.⁹² Bir çok ve farklı nomoslar vardır ve bir nomos somut hayat biçiminin esneyebildiği ölçüde başka mekanlara genişler, farklı yaşam tarzları ve değerleri

---

⁹⁰ Aykut Çelebi, “Schmitt ve Geniş Mekanlarda Siyaset”, *Siyasal Üzerine Konuşmalar*, der. Ahmet Okumuş ve Metin Demir, İstanbul, Küre Yayınları, 2016, s.150

⁹¹ Kardeş, *Schmitt’le Birlikte Schmitt’e Karşı*, s.181

⁹² Çelebi, *Schmitt ve Geniş Mekanlarda Siyaset*, s.151-152

bünyesine dahil eder. Dünya bir universium değil farklı nomosların, kültürlerin ve hayat tarzlarının olduğu bir çoğulluk yani poliversium'dur.⁹³

SSCB dağıldıktan sonra bölgede kurulan düzen post-Sovyet nomos olarak adlandırılabilir. Belavezha anlaşmaları neticesinde yeni kurulan devletlerin sınırlarının değişmezliği ilkesi taraflarca kabul edilmiştir. Post-Sovyet nomosta Rusya Federasyonu bölgedeki sınırların değişmezliğinin bir garantörü olarak belirmiştir. Bu bağlamda Rusya'nın bir *katechon* olarak hareket ettiği söylenebilir. Nomos belirli bir mekan üzerinde dışarıdan gelecek müdahalelere karşı dokunulmaz bir alandır. Post-Sovyet nomosa bölge dışından gerçekleşen müdahaleler adeta bu nomosun kapısını kırmış ve Rusya Federasyonu'nun *katechon* işlevini terketmesine neden olmuştur. Bunun en açık göstergesi 2008 Gürcistan müdahalesidir. Schmitt'in açıkladığı mekan ve mekan devrimi tam da böylesi bir kırılma dönemini betimlemektedir. Rus jeopolitik fikri ve mekan algısının zemini olarak Schmitt elverişli bir alan sunmaktadır. *Grossraum* (geniş mekan) düşüncesinin Rusya'nın "yakın çevre" politikasıyla örtüştüğü söylenebilir. Bu kapsamda Rusya'nın Gürcistan müdahalesi Rus *grossraumunun* bir *landnahme* (land-appropriation/toprak edinimi) olarak görülebilir.

3.1.KATECHON VE NOMOS

Katechon kavramı sadece İncil'de bahsedildiği için kavramın anlamında tam bir netlik söz konusu değildir. Kavramın ne ve kim olduğu "antichrist" yani yasaya aykırı olanın ne ve kim olduğuyla anlaşılabilir. Carl Schmitt kavramı "Dünyanın Nomosu" isimli çalışmasında açıklamıştır. Schmitt burada *katechon*'u Roma İmparatorluğu'yla özdeşleştiriyor ve zamanın sonunun gelmesini önleyici bir etki olarak sunuyor. Ortaçağ nomosunun tartışması sonucunda *jus Publicum Europaeum* (Avrupa Kamu Hukuku) ve modern uluslararası hukukun oluşumuna giden süreci açıklıyor.⁹⁴

"Hristiyan imparatorluğu sonsuz değildi, kendi sonuna ve görünümündeki sonsuzluğa sahipti. Bununla birlikte tarihsel bir güç olma yeteneğine haizdi.

---

⁹³ Çelebi, *Schmitt ve Geniş Mekanlarda Siyaset*, s.152

⁹⁴ Carl Schmitt, *The Nomos of The Earth: in The International Law of the Jus Publicum Europaeum*, çev. G.L. Ulmen, NewYork, Telos Press Publishing, 2006, s.59

Tarihsel güç olmanın ve bunun sürekliliğinin belirleyici kavramı; ‘katechon’dur. Bu anlamda ‘imparatorluk’, “antichrist”in ve görünümdeki sonsuzluğunun sonlanmasını dizginleyen tarihsel bir güç olarak anlaşılmalıdır. Tıpkı St. Paul’un Thessalonyalılarına gönderdiği ikinci mektubunda bahsettiği gibi. Hristiyan ortaçağ imparatorluğu yalnızca katechon fikri yaşadığı sürece devam etmiştir.”⁹⁵

Bahsi geçen mektupta St. Paul şunları söylemektedir; “Kimsenin sizi aldatmasına izin vermeyin. Çünkü yolsuzluk, anarşi ve yıkımın oğlu siz ilk önce dönmedikçe ve yolunuzdan sapmadıkça ortaya çıkmayacaktır. O kendisini yüceltir ve her sözde tanrıya ve ibadet nesnesine karşı çıkar. Sonuç olarak Tanrı’nın kutsal alanına kendisi oturur ve kendisini Tanrı olarak sunar. O zamanı geldiğinde ortaya çıkacaktır. Bunun olmasını engelleyen ve anominin toplumda yarattığı etkiye rağmen dizginleyen kişi *katechon*dur.”⁹⁶ Schmitt için, katechon açısından imparatorluğun anlaşılması, Hristiyanlıktaki dünyanın sonunu ifade eden düşünce ile tarihin somut tecrübeleri arasında bir bağ kurmakta ve söz konusu sonu engelleyici , geciktirici işlevi ile katechon bir direnç mekanizması olarak algılanmaktadır.

“Orijinal Hristiyan inancı için katechon’dan başka tarihsel bir kavramın olabileceğine inanmıyorum. Bir sınırlayıcı–dizginleyici gücün dünyanın sonunu geciktirdiği inancı; tüm insanlık olaylarının eskatolojik olarak bir felç geçirmesi ve Germen krallarının Hristiyan imparatorluğuyla gerçekleştirdikleri muazzam tarihsel monolit arasında tek köprüyü, bağlantıyı sağlıyor.”⁹⁷

Schmitt “*Katechon’a inanyorum, Hristiyan tarihini anlamanın ve anlamlandırmanın tek imkanı ondan geçiyor.*” demiştir. Bu ifadeyle Schmitt, katechon inancının bir nesnesi olarak tanrısallığın değil, daha çok tanrısallığın nihai gelişimini sınırlayan seküler bir gücün temsil ettiğini açıkça ilan ediyor.⁹⁸ Katechon fikri Schmitt’e Hristiyanlığı aynı anda hem siyasi şekliyle anlamlandırmayı hem de Hristiyanlık öncesi politik otorite şekillerinin Hristiyanlığın eskatolojik bağlamıyla birleştirerek

---

⁹⁵ Schmitt, *The Nomos of the Earth*, s.60

⁹⁶ Giorgio Agamben, *The Time that Remains: A Commentary on the Letter to the Romans*, Stanford, Stanford University Press, 2005, s. 109. Akt: Sergei Prozorov, *Ethos without Nomos: The Russian - Georgian War and The Post-Soviet state of Exception*, Ethic and Global Politics, vol 3, no. 4, 2010,

⁹⁷ Schmitt, *The Nomos of the Earth*, s.60

⁹⁸ Sergei Prozorov, *Ethos without Nomos*, s.260

önemsemeyi mümkün kılmıştır. Giorgio Agamben'in argümanına göre katechondaki inanç her devlet teorisinde, devleti, felaketi engelleyici ve geciktirici bir güç olarak karakterize etmeye hizmet etmektedir.⁹⁹ Katechonun 'nötral genellemesi' her kurulmuş otoritenin toplumsal bağların çözülmesi ve radikal sonların önünde bir engel teşkil etmelerine referans göstermesiyle ortaya çıkan katechon fikri kavramın sekülerleşmesiyle örtüşmektedir. Böylece katechon mantığı, nomosuyla birlikte politik toplumun ethosunun belirlenmesine ve toplum yapısının çözülmesini tehdit eden devrim veya anomik güçlerin dizginlenmesine hizmet eden bir anlam ihtiva eder. Bu nedenle Tanrı'ya inanmadan katechona inanmak mümkün hale gelmektedir.¹⁰⁰

Ne normativizm ne de desizyonizm şu soruya net bir yanıt veremez: Kanunilikten önce gelen meşruiyetin temeli neye dayanmaktadır? Mekansal (territorial) düzeni kuran nedir? Schmitt bu soruların cevabını anayasal hukuku sosyolojik ve politik açıdan yeniden gözden geçirerek 'somut düzen' düşüncesi çerçevesinde ele almıştır. Nomos kavramı bu düşünce etrafında anlam bulacak bir şekilde incelemeye tabi tutulmuştur.¹⁰¹

Nomos kanunlar tarafından aracılık edilen meşru bir gücün eylemlerini işaret etmemektedir. O tarihsel kurucu bir unsurdur. Kurucu bir unsur olarak nomos düşüncesi Schmitt'i uluslararası hukukun tarihini yorumlayarak *Grossraum (Geniş Mekan)* kavramını keşfine, mekansal ve hukuki düzenin kökenini araştırmaya yöneltmiştir.¹⁰² Somut düzen düşüncesi; tüm meşru düzenlerin 'toprağı ele geçirme' ile temellenen somut ve bölgesel düzenler olduğu düşüncesinde anlam bulmaktadır. Toprağı ele geçirmek ve dağıtmak, bölmek ve sınıflandırmak nomosun işlevini ortaya koyan unsurlardır.¹⁰³

---

⁹⁹ Giorgio Agamben, *The Times That Remains*, s.110. Akt: Prozorov, *Ethos without Nomos*, s.263

¹⁰⁰ Prozorov, *Ethos without Nomos*, s.263

¹⁰¹ Benno Teschke, *Decisions and Indecisions: Political and Intellectual Receptions of Carl Schmitt*, *New Left Review* 67, 2011, ss.74-75

¹⁰² Teschke, *Decisions and Indecisions*, s.76

¹⁰³ Teschke, *Decisions and Indecisions*, s.74

3.2. MEKANSAL DÜZEN VE NOMOS

Schmitt'e göre insan bir kara varlığıdır ve yaşadığı mekanın, yerin; dünya algısı, idraki, bakış açısı, hayat tarzı ve eylemlerini harekete geçiren saikler üzerinde, önemli bir etkisi vardır. Kara ve deniz unsurlarının dünyayı algılama biçimimiz ve yaşam üzerinde etkisine değinen Schmitt, insanın hangi unsurda varolduğunu incelemeye girişmiş ve biz hangisinin çocuklarıyız sorusunu sormuştur. Karanın mı yoksa denizin mi? Bu soruya cevap ararken yeni bir tarih okuması yapan Schmitt, kara ve deniz güçleri arasındaki mücadeleye değinerek yeni mekan tasavvurlarının ortaya çıkmasıyla insanın nasıl bir gelişim seyri izlediğini açıklamıştır.¹⁰⁴

İnsanın varoluşunun ve gelişiminin tabiata bağlı olarak şekil aldığı belirten Schmitt tıpkı bitki ve hayvanlar gibi insaların da doğadan etkilendiğini ve doğa içinde varolduğunu ifade etmektedir. Bu yaşam sürecinde, insani karar ve eylemlerin belirleyici rol oynadığını söylemektedir. İnsan sadece içinde bulunduğu çevreye karışıp yaşayan bir varlık değildir aynı zamanda içinde bulunduğu çevreyi etkileme ve değiştirme gücüne de sahiptir. İnsan, varoluşunu ve idrakini tarihi olarak anlama ve fethetme gücüne sahiptir. Bitki ve hayvanların, meydana gelen kriz durumlarında yok olduğu zamanlarda bile insan, akıllı, gözlemi ve bunların doğurduğu eylemleri ile yeniden varoluşunun karar veriş aracıyla kendisini kurtarabilmektedir. Schmitt bunu "*O, iktidarı ve tarih yapma kudreti için oyun alanına sahiptir.*"¹⁰⁵ sözleriyle ifade eder.

Dünya tarihini kara ve deniz güçleri arasındaki mücadelenin tarihi olarak gören Schmitt, Roma'nın Kartaca'yla, 19.yyda İngiltere'nin Rusya'yla olan mücadelelerini örnek göstermektedir. Deniz unsurunu diğer başka unsurlara tercih eden topluluklarla kara güçleri arasındaki mücadele tarihe yön veren ve onu biçimlendiren bir mücadele olmuştur.¹⁰⁶ Pusulunun icadına ayrı bir önem veren Schmitt, bu sayede okyanusların en uzak noktalarının ulaşılabilir ve temas eder hale geldiğini söyler. Böylelikle yer kürenin insanın erişimine açık hale geldiğini belirtir. Ayrıca balina avcılığının insanın deniz

---

¹⁰⁴ Carl Schmitt, *Tarih ve Siyaset Üzerine İki Deneme: Roma Katolikliği ve Politik Form / Kara ve Deniz*, çev. Gültekin Yıldız, İstanbul, Paradigma Yayıncılık, 2009, ss. 51-54

¹⁰⁵ Schmitt, *Kara ve Deniz*, s.57

¹⁰⁶ Schmitt, *Kara ve Deniz*, s.65

üzerinde yol bulma becerisini geliştirdiğini, bu sayede Kuzey’de bir geçit bulunduğunu söyleyen Schmitt, seren yelkenli gemilerin geliştirilmesiyle insanın deniz üzerindeki hareket kabiliyetinin arttığını söylemektedir. Tüm bunlar insanın yeni dünyayı keşfini kolaylaştıran etmenler olarak belirtmektedir. Yani bir bakıma yerküre görünür hale gelmiştir.¹⁰⁷

Hollandalıların balina avcılığı ve gemi inşasında başı çekmeleri onları Avrupa’nın adeta “yük arabacısı” konumuna getirmiştir. Pusulayı geliştiren İtalyanlar ve büyük keşif seyahatlerine kalkışan Portekizliler ve İspanyollar ise Avrupa hakimiyetine giden yolun taşlarını döşemişlerdir. İki gemi arasında çekilen iskeleler üzerinde adeta bir kara muharebesi şeklinde cereyan eden deniz savaşları, ateşli topların yelkenli gemilere taşınmasıyla deniz savaşında yeni bir dönemin açılmasına sebep olmuştur.¹⁰⁸ Korsanların ve deniz ticareti yapan maceracıların da deniz unsurunun gelişimi üzerinde ayrı bir etkisi olmuştur. 16. ve 17.yy’da düşman deniz armadaları üzerinde yıpratıcı etkileri nedeniyle korsanlar, zaman zaman kral ve kraliçeler tarafından taltif edilmişlerdir. Ancak bu durum 18.yy’da dönüşüm geçirerek korsanların birer suçlu olarak nitelenmesiyle değişmiştir. Ancak deniz güçlerinin savaş donanmalarının denizlerde etkin kontrolü sağlamaya başladığı 18.yy’da korsanların devri sona erecektir.¹⁰⁹

Burada korsanlara değinilmesinin sebebi denizlerin statüsünün belirgin ve net bir hale gelene kadar etki unsuru olarak kullanılmalarından kaynaklanmaktadır. Katolik güç İspanya’nın 1493 yılında Papa IV. Alexander’dan Batı Hint adalarının kilisenin dünyevi iktası olarak Kastilya ve Leon kralı ve varislerine hediye edildiğini bildiren bir ferman almasıyla ve sonrasında İspanya ile Portekiz arasında varılan anlaşma¹¹⁰ neticesinde yapılacak keşifler adeta iki krallık arasında paylaştırılmıştır. Schmitt verilen bu

---

¹⁰⁷ Schmitt, *Kara ve Deniz*, ss.69-77

¹⁰⁸ Schmitt, *Kara ve Deniz*, ss.78-79

¹⁰⁹ Schmitt, *Kara ve Deniz*, s.82

¹¹⁰ 1494 Tordesilla Anlaşması. “ Papa’nın verdiği fermanla Atlas Okyanusu’nda Azorlar ile Cape Verde’nin yüz mil kadar batısından geçen bir hat tayin edilmişti. Hattın batısındaki bütün keşifler, İspanya’ya Papa tarafından iktâ olarak verilmekteydi. Ertesi yıl İspanya, Tordesilla Anlaşması ile hattın doğusunda keşfedilen her toprağın Portekiz’e ait olacağı hakkında Portekiz ile fikir birliğine vardı.” Carl Schmitt, *Tarih ve Siyaset Üzerine İki Deneme: Roma Katolikliği ve Politik Form / Kara ve Deniz*, (çev. Gültekin Yıldız), İstanbul, Paradigma Yayıncılık, 2009, s.118

fermanla tayin edilen hattın yeni temel düzene yani Dünya'nın nomosuna dair çatışmanın başlangıcını belirlediğini ifade etmektedir. Bu hattı kırmak isteyen ve Katolik güçlere karşı gelen ve bir reform hareketini başlatan Prostestan Hollanda ve İngiltere mücadeleye girmiştir. Korsanlar bu dönemde açık denizlerde yürütülen mücadelede bir unsur olarak belirmektedir ve Schmitt'e göre 1550 ile Utrechct Anlaşması'nın imzalanıp Avrupa devletler sisteminin düzene sokulduğu 1713'e kadar kendi devirlerini yaşamışlardır. Bu tarih itibariyle de İngiltere'nin denizler üzerindeki dünya hakimiyeti gözle görünür bir hal almaya başlamıştır.¹¹¹ İngilizlerin denizcilik gelişimi, diğer deniz güçleriyle karşılaştırıldığında esasen geç başlamıştır. Schmitt, İngiltere'nin varlığını kara unsurundan deniz unsuruna taşınmasıyla ve denizlerde elde ettiği hakimiyetle gerçek bir mekan devriminin kazananı olduğunu belirtmiştir.¹¹²

Schmitt farklı hayat tarzlarına zemin teşkil eden bu farklılıklar oranında çeşitlilik arz eden mekan olduğunu ifade etmektedir. Mekan insanın hayat tarzının ve dünya idrakinin oluştuğu ve düzeninin teşkil edildiği yerdir. İnsan tarihinde meydana gelen büyük tarihi gelişimler çoğunlukla mekan tasavvurunda meydana gelmiş olan değişimlerin doğurduğu etkiler olarak belirmiştir. Gerçekleşen ekonomik, kültürel dönüşümlerin temelini mekan algısında meydana gelen dönüşümler oluşturmuştur. Schmitt buna üç tarihi örnek vermektedir. Büyük İskender'in fetihleri, Roma İmparatorluğu ve Haçlı Seferleri böylesi mekan tasavvurundaki değişimin örnekleridir.¹¹³

Büyük İskender'in fetihleri ile Helenizm kültürü ve sanatı doğmuştur. Nil Nehri'nin kıyılarına ulaşan Helenistik dünya, bir okyanusu varoluş unsuru olarak kendi düzlemine dahil etmediği için tüm dünyada etkin mekan devrimi için yeterince kuşatıcı olamamıştır. Roma'da Caesar'ın, Galya ve İngiltere'yi fethetmesiyle okyanus yönü açılan imparatorluk Avrupa mekan tasavvurunun oluşumuna ilk adımı atmıştır. Birbirine çok uzak coğrafi ve kültürel özelliklere haiz topluluklar temas eder hala

---

¹¹¹ Schmitt, *Kara ve Deniz*, s.83

¹¹² Schmitt, *Kara ve Deniz*, s.95

¹¹³ Schmitt, *Kara ve Deniz*, ss.97-99

gelmiş ve aynı politik kaderin birliğini hissetmişlerdir.¹¹⁴ Roma İmparatorluğu'nun çöküşü ve İslam'ın yayılması neticesinde Avrupa'nın yüzyıllar boyu süren bir mekan kararmasına girdiğini belirten Schmitt, Haçlı Seferleri ile İngiliz, Alman ve Fransız savaşçılarının ve tüccarlarının Yakındoğu'yu tanıdığını ve bu sayede bir mekan genişlemesi ile kültür dönüşümünün yaşandığını ifade etmektedir. Yaşanan politik dönüşüm ile Avrupa'nın pek çok yerinde modern devlete işaret eden merkezileşmiş yeni yönetim biçimlerinin meydana gelmeye başladığı görülmüştür. Hukuk biliminin gelişmesi ve üniversitelerde yer etmeye başlamasıyla beraber Roma hukukunun yeniden ele alınması neticesinde bir hukuk zümresi de oluşmaya başlamıştır.¹¹⁵

Schmitt tüm dünyayı kapsayan ve etkileyen gerçek bir mekan devriminin Amerika'nın keşfedilmesi ve dünyanın çevresinin katedildiği 16. ve 17. yüzyıllarda yaşandığını belirtmektedir. Mekan devrimi olarak kastedilen şey sadece daha önce bilinmeyen bir yerin keşfi anlamında değildir. Bu, bütün mekan tasavvurlarının insan varoluşunun tüm aşamalarını kapsayacak ve etkileyecek bir biçimde değişmesi anlamına gelmektedir. Kültürde, sanatta, bilimde ve teknikte insan gelişimini etkileyen ve yönlendiren bir etkiye sahip olan mekan devrimi ile Avrupalının rasyonel üstünlüğü artmaya ve şekillenmeye başlamıştır. Yeni devletler, donanmalar, ordular kurulmaya ve tekniğin gelişimiyle makineler icat edilmeye başlamıştır.¹¹⁶

Schmitt her temel düzenin esasında bir mekan düzeni olduğunu ifade etmektedir.¹¹⁷

“Bir ülkenin ya da bir kıtanın teşkilat-ı esasisinden (anayasasından), oranın temel düzeni, nomos'u olarak bahsedilir. Gerçek, kendine mahsus temel düzen ise aslında belirli mekan sınırları ile sınırlanmalarına, belirli ölçülere ve yeryüzünün belirli bir taksimatına dayanır. Her büyük devrin başlangıcında bu yüzden büyük bir toprak alımı vardır. Hassaten de dünya tasavvurundaki her ciddi değişiklik ya da yığılma, dünya siyasetindeki değişiklikler ve yeryüzünün yeniden paylaşılmasıyla yeni toprak alımıyla irtibatlıdır.”¹¹⁸

---

¹¹⁴ Schmitt, *Kara ve Deniz*, s.102

¹¹⁵ Schmitt, *Kara ve Deniz*, ss.102-105

¹¹⁶ Schmitt, *Kara ve Deniz*, ss.110-111

¹¹⁷ Schmitt, *Kara ve Deniz*, s.113

¹¹⁸ Schmitt, *Kara ve Deniz*, s.114

Yeni keşfedilen geniş mekanlara yayılan Avrupa halkları keşfedilen bu yerleri giden ilk Avrupalının olacak sahipsiz mallar olarak görmüşlerdir. 18. ve 19.yüzyılda geliştirilen söylemle bu yeni halklara Hristiyan inancını ve Avrupa medeniyetini taşıma düsturu edinilerek, toprak alımları ve kolonileşme meşrulaştırılmaya çalışılmıştır. Böylesi bir meşrulaştırma vasıtasıyla adeta Avrupa dışında kalan dünyanın geri kalanına karşı oluşmuş Avrupa Hristiyan birliği şeklinde bir anlayış gelişmiştir. Schmitt bu sayede Avrupa halklarına özgü devletler arası hukukun oluştuğunu ifade etmektedir ki bunun temel karakteristik özelliği ilk önce Hristiyan-Hristiyan olmayan ve daha sonrasında Hristiyan Avrupalı anlamında medeni ve medeni olmayan ayrımıdır.¹¹⁹

Kendi içinde bir düzen tesis eden Hristiyan Avrupalı halklar birliği olarak adlandırılabilir yapı, kendi içerisinde çatışmayı namümkün kılan bir oluşum olmamakla beraber belirli bir anlayış yapısı geliştirmiş ve bunu düzene oturtmuştur. Schmitt bunu şu şekilde açıklamaktadır;

“Dünya tarihi toprak alımlarının tarihidir ve toprağı alanlar her defasında sadece anlaşma yapmadılar, bilakis sık sık kavga ettiler. (...)buna rağmen toprağı alanların kendi aralarında, toprağın eski sahipleri ile yabancı üçüncü şahıslara karşı ortak bir şeyleri vardır.”¹²⁰

Schmitt *Jus Publicum Europaeum* (Avrupa Kamu Hukuku) oluşumunun yeni keşfedilen toprakların paylaşılmasında tesis edilen düzende temellendiğini belirtmektedir. Avrupa halkları, Avrupa dışı toprakları kolonileştirme ve fethetmenin doğal bir nesnesi olarak görme önkabulüyle hareket etmişlerdir ve bu nedenle Keşifler Çağı olarak adlandırılan dönem Avrupa'nın toprak ele geçirme dönemi olarak adlandırılabilir.¹²¹

Kara parçaları kolonileştirilip, paylaşılırken deniz üzerinde de yeni bir düzen tesis edilmeye başlamıştır. Kara parçaları belirli yönetimlerin hükmü altındayken denizlerde bir serbestiyet söz konusu olduğu gözlemlenmektedir. Deniz hiç kimsenin ya da herkesindi. Ancak bu noktada deniz hakimiyetini sağlamış ve bir dünya gücü olma konumuna haiz İngiltere denizlerdeki üstünlüğünü kabul ettirmeye başlamıştır. Schmitt

---

¹¹⁹ Schmitt, *Kara ve Deniz*, s.114

¹²⁰ Schmitt, *Kara ve Deniz*, s.115

¹²¹ Schmitt, *Kara ve Deniz*, s.116

sabit karanın üzerinde tesis edilen düzenin hükümran devletin keyfiyetinde olduğunu belirtmektedir. Açık deniz ise serbest bir konumda bulunur. Yani devletsizdir ve hiçbir devletin ülkesel hakimiyetinde değildir. Schmitt, açık denizlerdeki bu durumun Hristiyan Avrupalı milletlerarası hukukunu doğuran ve geliştiren dünyanın *nomosunu* teşkil ettiğini söyler.¹²² Kara ve denizin ayırımına dayanan bu nomosta kara savaşı, bir devletin silahlı kuvvetleri ile bir başka devletin silahlı kuvvetleri arasında meydana gelen, devlet çatısı altında birleşmiş ve teşkilatlanmış yapıların düşman olarak belirlendiği ve çarpışma anında onların göz önüne alındığı bir savaş olarak algılanmaktadır. Düşman olarak belirlenenler ve savaşta mücadele edenler sadece ordular ve silahlı kuvvetlerken, sivil halk bu düşmanlığın ve çatışmanın dışında tutulmuştur.¹²³

Karada sınırları bu şekilde belirlenmiş olan savaşa karşın denizdeki savaş düşmanın ticari ve ekonomik unsurlarını hedef alacak bir mahiyettedir. Deniz savaşı ticaret savaşıdır ve düşman devletin sivil toplulukları da onunla ticari anlaşmalar yapan taraflar da bu düşmanlıktan nasibini alacaktır. Düşman sadece rakip devletin donanması değil aynı zamanda onun ticari gemileri ve onunla ticaret yapan tüm taraflar haline gelmiştir. Düşman devletin tüm uyrukları da elbette bu düşmanlığın çerçevesi içinde ele alınmıştır.¹²⁴

3.3. DEVLET

Devlet kavramının taşıdığı anlam hem uluslararası alanda hem de ülkelerin iç politikalarında önemlidir. SSCB dağıldıktan sonra hakim olan liberal anlayış doğrultusunda devlete atfedilen görevlerin ve devlet otoritesinin alanının azaldığı görülmektedir. Bu dönemde Rusya Federasyonu çok kutuplu dünya söylemini dile getirmiş ve evrensel tek tipçi anlayışa karşı çıkmıştır. Bu doğrultuda devlet kavramına

---

¹²² Schmitt, *Kara ve Deniz*, s.127

¹²³ Schmitt, *Kara ve Deniz*, s.128

¹²⁴ Schmitt, *The Nomos of The Earth*, s.353

sahip çıktığı söylenebilir. Rusya, iç politik birliğini sağlamak adına ve merkezi otoritenin yeniden tesisi için devleti güçlendirmeye yönelik tedbirler almıştır. Devlet siyasi ve ekonomik alanda otoritesi güçlü bir hale getirilmeye çalışılmıştır. Bu yüzden devlet kavramının Schmitt açısından taşıdığı anlam önemlidir.

Avrupa merkezli dünyanın nomosu, bu mekansal düzenin tesis edilmesiyle oluşan uluslararası hukuk, genel anlamıyla devlet kavramının da somut olarak ortaya çıktığı dönemdir. Schmitt devletin ortaya çıkışını 16yy'da meydana gelen yeni toprağın keşfiyle burada girişilen bir mekansal düzen kurma mücadelesi dönemi olarak saptamıştır. Birinci Dünya Savaşı'yla yıkılan bu Avrupa merkezli (Eurocentric) nomosçerçevesinde modern anlamıyla 'devlet' de ortaya çıkmıştır.¹²⁵ Schmitt, kilise ve din temelli zıtlıkları gideren ve politik birliğini sağlayan ilk egemen devlet anlayışının Fransa'da ortaya çıktığını belirtmektedir. Fransa, devlet ve egemenlik vasıtasıyla politik birliğini tesis edip, din savaşlarından kurtulmayı başarmıştır. Fransa'da devlet ve egemenlik kavramları hukuki anlamda manalarına bu şekilde kavuşmuşlardır. Böylelikle egemen devlet biçiminde politik birliğini sağlamış, otoritesini tesis etmiş bir Fransa meydana gelmiştir. Bu dönemden itibaren devlet artık politik birliğin tek olası tezahür biçimi olarak anlaşılmaya başlanmıştır. Egemen devlet anlayışının temellenmesiyle halklararası hukuk devletlerarası bir konuma gelmiş ve düşmanlıklar, kişisel husumet veya çıkar çatışmalarından doğan silahlı mücadeleler de devletlerin savaşı haline dönüşmüştür.¹²⁶

Devlet, bir yandan 16. ve 17. Yüzyıl Avrupasında içte barışı sağlarken diğer taraftan da 'düşman'ı hukuki bir terim olmaktan çıkarmış ve karar almanın tekeli elinde etmiştir. Böylelikle bu klasik devlet, açık ve sınırları net ayrımlar yapabildiği için klasik devlet şekline gelmiştir. Devlet; barış, savaş, düşman, taraf ve tarafsız olma gibi politik kararların ve tutumların hepsinde nihai kararı ve eylemlerin uygulanış şekillerini belirleyerek hukukun kurulmasına da yol açmıştır.¹²⁷ Avrupa'nın bu yeni düzen ve ölçü birimi sadece iç politik unsurları değil aynı zamanda dış politik unsurları da etkileyen bir hacme sahiptir. Devlet yer bakımından komşular tarafından çevrelenmiş ve sınırları

---

¹²⁵ Schmitt, *The Nomos of the Earth*, s.353

¹²⁶ Schmitt, *Devlet*, s.246

¹²⁷ Kardeş, *Schmitt'le Birlikte Schmitt'e Karşı*, s.44

belirli bir yer düzenini ifade etmektedir. Mekan bakımından kapalı ve diğer devletlere karşı kesin biçimde sınırlandırılmış bir alanı temsil etmektedir. Egemen devlet sadece kendinden önceki topluluk düzenini yıkan bir düzen kavramı değil, ayrıca yeni bir mekan düzeninin tesisini içeren kavramdır. Daha önce görülmemiş düzeyde bir mekan devriminin gerçekleştiği bu dönemde devlet; mekan düzeninin, uluslararası hukukun ve dünya politikasının şekillendirdiği, mekansal düzen anlayışının tarihsel olarak belirlendiği bir kavram olmuştur.¹²⁸

Schmitt'in sözünü ettiği devlet tarihsel bir kavramdır. Kavramın yaygın kullanımı ve genel kabul görmüş anlamıyla kullanılırken dikkat edilmelidir. Örneğin bir Antik Çağ devletinden, Yunan sitesini ya da Roma Cumhuriyeti yerine Yunan ve Roma Antik devletinden söz edilmesi yanlış bir söylem biçimidir. Sözü edilen devlet 16yy'ın başlarında ortaya çıkmış ve esas anlamını burada bulmuştur. Bu tür söylemler politik birliğin bahsedilen dönemlere özgü tezahür biçimlerinin içeriğini boşaltmaktadır ve yanlış bir kullanım biçimidir. Devlet tüm halklar ve zamanlar için geçerli bir kavram değildir. Tarihi ve belirli bir döneme ait olan devleti başka çağlardaki politik birliği ve insan topluluklarını ifade ederken kullanmak Schmitt'e göre arı ya da karınca devletinden sözetmekle aynı anlamı taşımaktadır.¹²⁹

Schmitt'e göre 18. yüzyılın mutlak monarşisi 19. yüzyılda yerini laissez faire – laissez passer'ci (müdahaleci olmayan) liberal devlete bırakmıştır. 20.yüzyılda ise total devlet ortaya çıkmıştır.¹³⁰ Total devlet totaliteryan bir devlet anlayışı demek değildir; devletin refah devleti anlayışı ile toplumun her alanına müdahale etmesi anlamını taşımaktadır. Devlet, politikayla bağlantılı olan ve toplumun tüm hayat sahasına tekabül eden bir alanda müdahalede bulunma durumundadır, bu sayede devletle bağıntısız herhangi bir durum da neredeyse kalmamaktadır. “*Bir bowling kulübü dahi devletle, yani belli bir parti ile iyi ilişkiler kurmaksızın varlığını sürdüremez.*”¹³¹ Bu durum neticesinde devlet ve toplum adeta bir bütün haline gelmektedir ki Carl

---

¹²⁸ Schmitt, *Devlet*, ss. 248-249

¹²⁹ Schmitt, *Devlet*, s.252

¹³⁰ Zeybekoğlu, *Distinguo Ergo Sum*, s.144

¹³¹ Carl Schmitt, “*Strong State and Sound Economy: An Adress to Business Leaders*” çev. Renato Cristi, içinde: Renato Cristi, Carl Schmitt and Authoritarian Liberalism, s.218. Akt: Zeybekoğlu, *Distinguo Ergo Sum*, s.145

Schmitt'e göre bu halde devlet zayıflayacaktır. Schmitt bunun sebebini liberal devletin politik bir kurum olarak yaşamaya elverişli olmamasında bulur ve böylesi bir total devletin kitle demokrasisinin kurumsallaştığı toplumlarda ortaya çıkma ihtimalinin olduğunu belirtir.¹³²

Schmitt'e göre devlet, etnik temele dayalı biyolojik birliği sağlamakla yükümlü bir araç değil, belirli politik sınırlar çerçevesinde düzeni sağlamakla yükümlü bir garantördür; ulusal ve ülkesel bütünlüğü sağlamakla sorumlu merkezi bir kurumdur.¹³³ Bu yükümlülükleri doğrultusunda devlet, ekonomi, din ve sanat gibi diğer alanlardan kendisine karşı gelebilecek olan meydan okumalara karşılık vermek sorumluluğundadır. Ekonomik alana müdahale etmesi durumunda ise devlet bunu bir ekonomik girişimci olarak değil politik bir ajan sıfatıyla yapar. Bu durumda politika, ekonominin yerini almayacaktır. Ancak gerekli gördüğü durumda devletin ekonomi alanına politik olarak müdahale etmesi onun sorumluluğudur. Fakat devlet ekonomik alana bir yardım örgütü veya ticari bir örgüt sıfatıyla müdahalede bulunursa, bu durum yanlış ve boş bir çaba olacaktır ve onun zayıflamasına yol açacaktır. Schmitt'in liberal demokratik devletle özdeşleştirdiği "niceliksel total devlet" total devlet olması nedeniyle toplumun her sahasında vardır. Ancak "niceliksel total devlet" toplumun her sahasında varoluşunu bir takım çıkar gruplarının ele geçirdiği araçlarla gerçekleştirdiği için Schmitt tarafından zayıf olarak addedilir.¹³⁴

Schmitt tüm çıkar gruplarından arınmış ve bu nedenle güçlü olan total devlete "niteliksel total devlet" adını vermektedir. Sosyal alan kendini koruma yeteneğine kavuştuğu an devlet sosyal alandan çekilecektir. Schmitt devletin şeklinden önce üzerine düşen vazifeleri yerine getirip getiremediğiyle ilgilenmektedir. Schmitt için siyaset alanında yalnızca iyi ve kötü hamleler vardır. Bu hamlelerin iyi ya da kötü olduğunu belirleyen ölçüt devletin yararına olup olmadıklarıyla alakalıdır. Çünkü önemli olan devletin işler halde bütünlüğünü korumasıdır.¹³⁵

---

¹³² Zeybekoğlu, *Distinguo Ergo Sum*, s.145

¹³³ Zeybekoğlu, *Distinguo Ergo Sum*, s.145

¹³⁴ Zeybekoğlu, *Distinguo Ergo Sum*, s.146

¹³⁵ Zeybekoğlu, *Distinguo Ergo Sum*, ss.146-159

20.yyda tarihsel olarak benzersiz bir teknoloji yoğunlaşması, gelişimi ve birikimi olması, total devletin gerçekleşmesi için somut ihtimalleri doğurmuştur. Schmitt teknolojinin gelişimi ve yaygınlaşmasıyla kültürel yaşamın çeşitli alanlarının aşamalı olarak nötrleştirilmesi sürecinin sona kavuştuğunu belirtmektedir. Teknolojinin nötralizasyon süreci anlamında artık tarafsız bir temel olmayacağını belirten Schmitt, bu nedenle onu her güçlü “politik olan”ın kullanacağına işaret etmektedir. Bu doğrultuda bu yüzyıl kültürel anlamda geçici bir şekilde teknolojik yüzyıl olarak adlandırılabilir. Bu durumun nihai anlamı ne tür bir politik olanın yeni teknolojiyi ele alacak ve kontrol edebilecek kadar güçlü olacağı ve bu yeni temelde ortaya çıkan gerçek dost-düşman ayrımının ne olacağı anlaşıldığında açığa çıkacaktır. Schmitt politik olanın hayatın tüm alanlarına müdahale ettiğini belirtmektedir, bu nedenle tarafsız, nötral bir alan yoktur.¹³⁶

4.LİBERALİZM VE PARLAMENTER DEMOKRASİ ELEŞTİRİSİ

Schmitt, insanları içgüdüleri doğrultusunda hareket eden, sınırlandırılmayan, tehlikeli ve hareket halinde varlıklar olarak görmektedir.¹³⁷ Bu nedenle toplumsal yaşam sürekli bir şekilde tehditlerle karşı karşıyadır. Farklı çıkarları bulunan çeşitli toplumsal gruplar arasındaki fikir çatışmalarının ortadan kaldırılıp toplumsal birliğin sağlanması, egemen bir kararla gerçekleşecektir ve devlet bu sayede insanın yıkıcı ve dizginlenemeyen güçlerini kontrol altına alarak toplumsal barışı sağlayacaktır. Bu noktada karar kavramı önemli bir konumda bulunmakta ve desizyonizmin¹³⁸ de özünü de teşkil etmektedir.¹³⁹

Schmitt’e göre insan insanın ne kurdudur ne de Tanrısıdır. Ona göre insan insanın insanıdır (Homo homini homo).¹⁴⁰ İnsan doğası gereği zayıf bir varlık olduğu için iktidar alanını kendi gücünün bir genişlemesi ve tezahürü olarak addetmektedir. Bu

---

¹³⁶ Richard Wolin, *Carl Schmitt, Political Existentialism, and the Total State*, Theory and Society, Vol. 19, No. 4 ,Aug., 1990, ss. 389-416, <http://www.jstor.org/stable/657796> 30.05.2017

¹³⁷ Renato Cristi, *Carl Schmitt and Authoritarian Liberalism*, s.211, Akt: Zeybekoğlu, *Distinguo Ergo Sum*, s. 156

¹³⁸ Karar almıcılık

¹³⁹ Zeybekoğlu, *Distinguo Ergo Sum*, s.156

¹⁴⁰ Carl Schmitt, *Gesprache über die Macht und den Zugang zum Machthaber*, “Der Mensch ist dem Menschen ein Mensch” s.14, Akt: Kardeş, *Schmitt’le Birlikte Schmitt’e Karşı*, s.40

durum “imhacı” tekniğın ilerlemesi ile kendisini daha güçlü şekilde ortaya koymaktadır.¹⁴¹ Her politik düşüncenin, tasavvur ettiği yönetim anlayışını gerekçelendirmek için insan doğası üzerine iddia ettiği bir görüşü vardır. İnsan doğasına ilişkin tavır insanın *doğası gereği iyi* ya da *doğası gereği kötü* olduğu varsayımından hareket eder. Aydınlanma rasyonalizmine göre insan doğası gereği kaba ve aptal olarak kabul edilirken; eğitilebilir bir özelliğe sahip olduğu vurgulanmaktadır. Bu sayede “yasal despotizm” düşüncesi kendini meşrulaştırmış ve aklamış oluyordu. Marksist sosyalizm, ekonomik ve sosyal koşulları değiştirerek insanları da değiştireceğine inandığı için insan doğasına ilişkin soruyu anlamsız bulmaktadır. Anarşistlere göre insan doğası gereği iyidir; tüm kötülük otorite, devlet ve hükümetle alakalıdır. Tüm bu tasavvurlar en nihayetinde ‘ideal’ olarak görülen yönetim biçiminin ve iktidar modelinin de dayanakları olmaktadır.¹⁴²

Schmitt’e göre iktidarın kaynağına ve meşruluğuna dair rıza, güvenlik, korku gibi argümanlar ileri sürülebilir. Ancak bunların yanında asıl önem arzeden ve unutulmaması gereken şey iktidarın ne olduğuna dair kısımdır. Schmitt’e göre iktidar nesnel ve otonom işleyişi olan bir süreçtir. İktidarın tam olarak ve somut bir şekilde elle tutulduğu durum yoktur. Her iktidarın bir bekleme odası, koridoru veya buna benzer bir alanı mevcuttur.¹⁴³ Schmitt’in bu bağlamda sorduğu ve araştırdığı soru iktidarın iyi mi yoksa kötü mü olduğudur. Schmitt’e göre iktidar kendi otonomluğu içerisinde işleyen bir uygulamadır. O ne iyi ne de kötüdür; aksine nötrdür. Ancak iktidarı kullananın iradesi iyi ya da kötü olabilir. Dolayısıyla iktidarın iyi mi yoksa kötü mü olduğunu tayin edecek şey de budur. İktidarın kötülüğüne dair düşünce 19. yüzyılda ortaya çıkan liberal bir tasavvurdur. Schmitt’e göre “imhacı tekniğın” imkanlarıyla donanmış bir iktidar, aynı tehlikeyi barındırmaktadır. Ancak şu yanılısamaya varılmamalıdır; iktidardakiler kötü iken dışındakiler iyidir. İktidarın dışında olanların iyi insanlar olduklarına dair de bir kanıt yoktur. Bu doğrultuda iktidar alanında insan insanın insanı

---

¹⁴¹ Ertan Kardeş, *Schmitt’le Birlikte Schmitt’e Karşı*, s.40

¹⁴² Schmitt, *Siyasi İlahiyat*, s. 60

¹⁴³ Kardeş, *Schmitt’le Birlikte Schmitt’e Karşı*, s.40

olmayı devam ettirmektedir.¹⁴⁴ Görüldüğü üzere Schmitt'te, köklü bir liberalizm ve parlamenter demokrasi eleştirisi söz konusudur.

Liberalizm ve parlamenter demokratik anlayışına karşı Rusya'da da Schmitt'inkilere benzer eleştiriler olduğu görülebilir. Tek tipçi demokrasi anlayışına karşı çıkan Rus yönetimi, Rus dokusuyla daha uyumlu olduğunu düşündüğü “egemen demokrasi” ve “devlet kapitalizmi” gibi söylemlerde bulunmuştur. Batı'nın evrensel değerler çatısı altında kendi fikir dünyasını her yerde hakim kılmaya çalıştığını düşünen Rus yönetimi, demokrasi ve insan hakları gibi kavramların kimsenin tahakkümünde olmadığını belirtmiştir. Bu kavramların anlamları Rusya için farklı yorumlamalarla tekrar ele alınmıştır.

4.1.DEPOLİTİZASYON ÇAĞI

Schmitt Avrupa tininin oluşumunun ve gelişim aşamalarının 16.yy'dan 19.yy'a dört basit ve seküler dönemden oluştuğunu ifade etmektedir. Schmitt yaşadığı 20.yy'ı da tekniğin merkezi alan olduğu bir dönem olarak göstermiştir. Bu dönemler, merkezde olan alanlar doğrultusunda bilim, sanat, kültür, ekonomi ve politika gibi tüm sahalarda idrak düzeyini, algılama çerçevesini ve sorunlara çözüm arayışında izlenen önermeleri etkilemiştir.¹⁴⁵ Schmitt sözkonusu merkezi alanların dönemlerinde tek başlarına var olmadığını ya da bir merkezi alanının olduğu yerde diğerlerinin hükümsüz kalmadığını belirtmektedir. Aynı zaman dilimi içinde bir aile için dahi farklı dönemlerde yaşamlarına devam eden insanların olması olasıdır. Bir merkezi alandan başka bir merkezi alana geçişte değişen dönemler arasında aşağı yukarı yönünde ya da iyiye kötüye doğru bir gelişim şeklinde sınıflandırmanın mümkün olmadığını belirten Schmitt, her dönemin merkezi alanının o döneme ait elitleri, idrak düzeyini, sanat ve entelektüel ilgilerini belirleyen ve toplulukların iradelerini hangi önermeler ve

---

¹⁴⁴ Kardeş, *Schmitt'le Birlikte Schmitt'e Karşı*, s.41

¹⁴⁵ Schmitt, *Siyasal Kavramı*, s.112

telkinler doğrultusunda beyan edeceğini tayin eden hareket noktası olduğunu söylemektedir.¹⁴⁶

Schmitt merkezi alanları ve dönemlerini şu şekilde sıralamaktadır;¹⁴⁷

16.yüzyıl	Teoloji
17.yüzyıl	Metafizik
18.yüzyıl	İnsancıl – ahlakilik
19.yüzyıl	Ekonomi
20.yüzyıl	Teknik

Şekil 1¹⁴⁸

Bir alan merkezi alan haline geldiğinde diğer alanların sorunları bu merkezi alanın çerçevesi doğrultusunda ele alınarak çözülmeye çalışılmaktadır. Merkez alan haline gelen kendisinden önceki alanı nötrleştirmekte ve içini boşaltmaktadır. Devlet de geçerliliğini ve gücünü mevcut merkezi alandan almaktadır. Dost-düşman ayrımı için belirleyici ve ayırt edici saik ve nitelikler mevcut merkezi alana göre belirlenir.¹⁴⁹ Teolojinin merkez alan olduğu çağda, teolojik problemlerin çözüme kavuşturulmasıyla diğer tüm problemlerin de çözüme kavuşacağı fikri hakimdir. Merkez alandaki sorunlar çözüme varırsa, tüm insanlar açısından her şey çözüme kavuşacaktır fikriyatı bu dönemde hakimdir. İnsancıl-ahlaki dönemde esas konu insanların ahlak yönünden eğitilmesidir ve bu eğitim sayesinde tüm problemler çözülecektir. Yani her şey bir eğitim sorununa dönüştürülmektedir. Ekonomik dönemde mal ve paranın dağıtımı temel bir odak noktasıdır. Mal üretimi ve paylaşımı sorununu çözmek ekonomik dönemde yapılması gereken tek şeydir. Teknik dönemde ise her yeni teknik gelişimle tüm

¹⁴⁶ Schmitt, *Siyasal Kavramı*, s. 114

¹⁴⁷ Schmitt, *Siyasal Kavramı*, s.110-124

¹⁴⁸ Kardeş, *Schmittle Birlikte Schmitt'e Karşı*, s.36

¹⁴⁹ Schmitt, *Siyasal Kavramı*, s.117

ekonomik problemler de çözüme kavuşacak şekilde bir inanç hakimdir. Teknik ilerleme, en önemli problem durumundadır.¹⁵⁰

Schmitt merkez alanların değişiminin etki ettiği ve her dönem farklılaşan zihinsel yönetim idrakine de vurgu yapmaktadır. 17.yy'da Tanrı'nın doğayı ve doğa kanunlarını tesis edip düzenlemesi gibi, Kral da yönetimindeki kanunları yapar ve düzenler, adeta Tanrı gibi engin yetkilere ve mutlak güce (omnipotenz / her şeye kadir) sahiptir. Dünyanın mimarı eş zamanlı olarak hem yaratıcı hem de kanun koyucudur ve bunun yürütülmesiyle de ilgilenmektedir.¹⁵¹

Fransız Devrimi'yle bu durum deistik bir anlayışa evrilmiştir. "...dünyanın dışında da olsa büyük çarkın (*die grosse Maschine*) makinisti olarak kalmış olan egemen bir kenara atılır." Tesis edilen düzen ve çark artık kendiliğinden dönmeye başlamıştır. Tanrı'nın dünyayı yaratıp sonrasında olanları seyretmesi gibi Kral da sadece kanun yapıcı konumuna getirilmiştir. Devlet artık bir kere kurulmuş olan ve sonrasında istikrarlı bir şekilde işleyen makineye dönüşmüştür. Bu metafizik hüküm neticesinde Rousseau'nun "genel irade" kavramıyla tanımladığı mutlak güce sahip kralın iradesi aynı zamanda halkın iradesiyle özdeş olması itibariyle artık desizyonist ve sadece krala ait olan özelliğini yitirmiştir. Halkın iradesi her zaman iyidir, düşüncesinin hakim olmasıyla beraber Tanrı buyruğuna dayalı yönetimler yerine halk iradesine dayalı yönetimler kusursuz ve meşru olarak kabul görülmeye başlanmıştır.¹⁵²

Değişen merkez alanlar ile politik idrake yönelik tasavvurlar da bu şekilde dönüşüme uğramaktadır. Politik birliği görünür kılan devlet de gücünü bu merkezi alanlardan almaktadır. Dinsel-teolojik alanın merkezde olduğu dönemde *cujus regio ejus religio* (kim yönetiyorsa onun dini) düsturu merkez alanın değişmesiyle içeriğini değiştirmiştir. Örneğin ekonomik alanın merkezde olduğu dönemde bu cümle *cujus regio ejus oeconomia* (kim yönetiyorsa onun ekonomisi) olarak değişmektedir.¹⁵³ Schmitt, 19.yy'ı melez bir dönem olarak görmektedir. Bu dönemde estetik-romantik ve

---

¹⁵⁰ Schmitt, *Siyasal Kavramı*, s.116

¹⁵¹ Schmitt, *Siyasi İlahiyat*, s. 40-49

¹⁵² Schmitt, *Siyasi İlahiyat*, s. 51

¹⁵³ Schmitt, *Siyasal Kavramı*, s.117

ekonomik-teknik eğilimlerin bir karışımı gerçekleşmiştir. Schmitt'e göre metafizik ve ahlaktan ekonomiye giden yol estetikten geçer. Bu nedenle 19.yy romantizmi, 18.yy ahlakçılığı ile 19.yy ekonomizmi arasındaki geçiş aşamasıdır. Yüksek değer biçilen estetik tüketim ve haz kültürü ile manevi yaşam ekonomikleştirilmiştir. Bu yolla insan varoluşu üretim ve tüketim aşamalarında temellenmiş bir ruh haline getirilmiştir. Bu dönemde kültür estetikleştirilmiş, teknik 'sanayicilik' vasıtasıyla ekonomiyle bağ kurularak yüceltilmiştir.¹⁵⁴ 19. yy'da meydana gelen teknik alanındaki gelişmeler, sosyal ve ekonomik alanda da büyük ve köklü değişimlere sebep olmuştur. Ahlaki, politik, ekonomik, sosyal pek çok alan teknikteki gelişmelerin etkisiyle dönüşüme uğramış ve etkisi büyük teknik buluşlar sayesinde bir '*teknik gelişme dini*' doğmuştur. Bu anlayışa göre tüm sorunlar teknik gelişim yoluyla tarafsızlaştırılacak ve çözüme ulaşacaktır. Dünyadan başka bir dünya inancı ve kutsal kitaplardaki mucizelere olan inanç, yerini teknik mucizelere ve doğa üzerindeki insan hakimiyetine bırakmıştır: "*Büyülü dinseliliğin yerini büyümlü bir teknikçilik almıştır.*"¹⁵⁵

20.yy'ın merkez alanı teknik olmuştur ve bu merkez alanla beraber tarafsız bir düzey bulunacağı inancı hakim olmuştur. Ancak bu yüzyıl sadece tekniğin merkez alan olduğu bir dönem değil, ayrıca 'tekniğe dair dinsel bir inancın yüzyılı' olarak da kabul edilmektedir. Schmitt'e göre teknik daima ve sadece bir araç ve silahtır; tam da herkesin işine yarayabileceği ve herkese hizmet ettiğinden dolayı tarafsız değildir. Teknik gelişmelerin ne tip politik ve nesnel etkiler yaratacağını öngörebilmek olası değildir. Teknik vasıtasıyla mümkün olan şey savaş ya da barışı güçlendirmektir ve teknik bu ikisini yapmaya da aynı oranda elverişli bir alandır. Bu nedenle tekniğin merkez alan olduğu dönemde esas önemli olan hangi tür politikanın tekniğe hükmetmeye kadir olacağı ve dost-düşman ayrımının yeni oluşacak düzeyde hangi kıstaslar dahilinde belirleneceği sorundur.¹⁵⁶

Bir hakim alandan diğerine geçiş yaşanırken, yeni gelen, yerine geldiğini nötralize etmektedir. 18.yüzyılda Tanrı ve din aşkın bir ifadeden bireysel karar ve inanç konumuna getirilerek nötralize edilmiş ve tarafsız hale getirilmiştir. Schmitt bu

---

¹⁵⁴ Schmitt, *Siyasal Kavramı*, ss.113-114

¹⁵⁵ Schmitt, *Siyasal Kavramı*, s.114

¹⁵⁶ Schmitt, *Siyasal Kavramı*, ss.110-123

nötralizasyon sürecinin ekonomi ve teknik alanda kendisini ‘tarafsız bir yönetim’ arayışı olarak ortaya çıkardığını düşünmektedir. Bu bağlamda tekniğin tarafsız ve her şeyin çaresi olarak düşünülmesi yanlış bir çıkarıma olacaktır. Çünkü teknik, dönemin dinidir ve bu dine olan inanç tarafsız olma iddiasını çürütmektedir. Düşünülen bu teknik alan barışçıl olmaktan uzaktır, çatışma potansiyellerini tüketen, politik çoğulluğu yok etmeyi hedefleyen bir süreçtir.¹⁵⁷

4.2.PARLAMENTER DEMOKRASİ ÜZERİNE

Schmitt parlamentoyu Guizot’un tanımıyla ele almaktadır. Guizot’a göre parlamento gerçeklik ve doğruluğun, tartışmada ileri sürülen önermelerle karşı önermelerin kamusal alanda bir araya gelmesinin en somut düzlemine teşkil etmektedir. Bu anlayış ve parlamentonun önemine dair inanç ortadan kalkarsa kamusal tartışma içi boş bir formalitee dönüşür ve küçük veya büyük esas problemlerle ilgili tartışmalar ve alınacak kararlar bir takım küçük komitelerin gizli oturumlarında gerçekleştirilir. Bu durumda parlamento muhtevasını ve anlamını kaybetmektedir.¹⁵⁸

Schmitt, parlamentarizm ve demokrasinin birlikte ele alındığını ve gelişimlerini beraber gerçekleştirdiklerini belirtmektedir. Oysa ki bu ikisi arasında farklılık ve zıtlıklar mevcuttur. Liberal-parlamentar düşünce ile kitle demokrasisine dair düşünceler arasındaki fark 20.yüzyıl itibarıyla kendisini göstermeye başlamıştır.¹⁵⁹ Schmitt’e göre parlamentarizm varolan ve iyi-kötü işleyen her şey gibi varlığını sürdürmeye devam etmektedir ve bu ölçüde yararlıdır. Bu durumdan daha fazlasını ya da azını söylemek manasız kalmaktadır. Parlamentarizm günümüzde yaygın bir hükümet etme yöntemi ve politik sistem olarak yaşamına devam etmektedir. Daha önce denenmemiş farklı tahayyüllerdeki yönetim sistemlerinin parlamentodan daha iyi olup olmayacağını kestirmek güçtür. Schmitt’e göre tarihte farklı yönetim şekilleri ile kurulması denenen minimum yönetim düzenleri tehlikeli sonuçlar doğurmuştur. Schmitt mantıklı herkesin

---

¹⁵⁷ Kardeş, *Schmitt’le Birlikte Schmitt’e Karşı*, s.37

¹⁵⁸ Carl Schmitt, “Parlamentarizm ile Modern Kitle Demokrasisi Arasındaki Tezat Üzerine”, çev. Emre Zeybekoğlu, *İ.Ü.H.F.M. C. LXIV.*, Sayı.1, 2006, s.359

¹⁵⁹ Schmitt, *Parlamentarizm ve Modern Kitle Demokrasisi*, s.360

bu düşünceleri kabul edeceğini söylemektedir. Ancak yine ona göre, sözü edilen düşüncelerin parlamentonun ilkeleri tartışmaya açıldığında bir anlam taşımadığını ayrıca belirtmektedir.¹⁶⁰

Parlamentonun özü tartışma ve kamusal alan oluşturmasında yatmaktadır. Kamusal tartışma prensibine duyulan inanç parlamentonun en önemli dayanağı olmaktadır. Bu inancın ortadan kalktığı durumlarda mevcut düzenlemeler ve parlamenter sistem anlamını kaybedecektir. Parlamentonun hizmet ettiği en temel düşünce kamusal tartışma prensibine dayanmaktadır. Bu prensip parlamento işlevinin yegane ölçütünü oluşturmaktadır.¹⁶¹ Kamusal tartışmadan kasıt tartışmanın yüzeysel anlamında değildir. Schmitt tartışmaların her diplomatik konferansta, kongrede, yöneticilerin olduğu tüm toplantılarda yapılabileceğini söylemektedir, mutlak monarkların kabineleri arasında, Hristiyanlarla Türkler arasında müzakereler yapılmıştır. Ancak modern parlamentonun kurumsal yapısı sadece müzakereden kaynaklanmaz. Schmitt bu noktada tartışmanın niteliğine dikkat çekmektedir. Tartışma karşı tarafı makul önermeler ve kanıtlar doğrultusunda bir şeyin doğruluğuna ve adil olduğuna ikna etme veya tam tersi olarak bir şeyin doğruluğuna ikna edilmeye hazır olma anlamını taşımaktadır.¹⁶²

Parlamentodaki tartışma ortamında milletvekili parti bağlılığından kurtulmuş, bencil çıkarlarının peşinde koşmayan tarafsız bir tartışma düzleminde rasyonel argümanlar eşliğinde ikna etmeye ve ikna olmaya hazır bir vaziyette olmalıdır. Bu düşünce mevcut sistemde bir faraziye olmaktan öteye geçmemektedir. Parlamentonun kamusal tartışma işlevinin anlamını yitirmesi, onu boş bir formaliteye dönüştürmektedir. Bunun en önemli sebebi de modern kitle demokrasisinin gelişimidir.¹⁶³

“Modern kitle demokrasisinin gelişimi, kamusal tartışmayı boş bir formaliteye dönüştürdüğü için, bugün parlamentarizm bu kadar kritik bir konumda bulunmaktadır. Bundan dolayı, günümüz parlamento hukukunun bazı normları,

---

¹⁶⁰ Schmitt, *Parlamentarizm ve Modern Kitle Demokrasisi*, s.361

¹⁶¹ Schmitt, *Parlamentarizm ve Modern Kitle Demokrasisi*, s.361

¹⁶² Schmitt, *Parlamentarizm ve Modern Kitle Demokrasisi*, s.363

¹⁶³ Schmitt, *Parlamentarizm ve Modern Kitle Demokrasisi*, s.364

-her şeyden önce milletvekillerinin bağımsızlığı ve toplantıların halka açık olması ile ilgili hükümler- bir, modern bir merkezi ısıtma sistemine bağlı radyatörlerin üzerine, ateşin harıl harıl yandığı yanılısamasını yaratmak için alev desenleri çizmişçesine, fuzuli bir dekor gibi yararsız ve hatta sıkıntı veren bir etki yaratmaktadır.”¹⁶⁴

Devletin varlığının en önemli göstergesi içeride düşmanın yok edilmesidir, bu da politiğin yok edilmesi anlamına gelir. Schmitt’e göre siyasi partiler üzerinden yapılan siyaset esas itibariyle siyaset değildi. Tam aksine politik birliği parçalama olasılığını ortaya çıkaran bir durum olarak ele alınmaktadır. Siyasi partiler sosyal ve ekonomik çıkar gruplarının desteklediği ve bir araya getirdiği ve bu grupların çıkarlarının peşinde koşan ve her birisi devlet şeklinde örgütlenmiş olan yapılanmalardır.¹⁶⁵

Parlamentonun esas prensibini oluşturan kamusal tartışma, partiler düzeyinde tartışma halindeki fikirler olarak değil, sosyal ve ticari çıkarların yansıması olarak meydana gelmektedir. Partiler bir takım sosyal ve ticari çıkarları temsil eder ve iktidara gelme şanslarını hesap ederek buna göre uzlaşmaya varır ya da bir koalisyona yönelirler. Tartışmanın asıl anlamını içeren özellik kaybolmakta ve bunun yerine partilerin müzakerelerinde çıkar ve iktidar hesapları geçmektedir. Kitleleri bu yönde mobilize etme araçları olarak ise onları kandırmaya yönelik teklifler ve semboller kullanılmaktadır. Önemli olan makul ve rasyonel olanın tartışma yoluyla açığa çıkarılması değil, hükmedebilmek için çoğunluğu elde etmek olmuştur.¹⁶⁶

Schmitt’e göre parlamentoyu meşru kılan ve dayanağı olan iki önemli unsur vardır. Bunlardan biri müzakeredir. Parlamento bir müzakere ortamı yaratarak toplum tarafından seçilenlerin tartışma neticesinde toplumun toplam aklını ortaya çıkarmalarına vesile olur. İkinci meşruiyet kaynağı parlamentonun işlevlerini ve tartışmalarını tam bir şeffaflık içinde yapmasıdır. Siyasette süregelen kapalı tartışma ve müzakere anlayışına parlamento ile alenilik kazandırılmıştır. Ancak Schmitt parlamentoyu meşruiyet kaynaklarını karşılama noktasında bir sorgulamaya tutmaktadır. Müzakere olarak sunulanın gerçekte müzakere niteliklerini taşımadığını ve sonsuz bir tartışma – konuşma sürecinin sorunları erteleme dışında bir çözüm üretmediğini dile getirmektedir.

---

¹⁶⁴ Schmitt, *Parlamentarizm ve Modern Kitle Demokrasisi*, s.364

¹⁶⁵ Bezci, *Schmitt ve Siyasal Kavramı*, s.110

¹⁶⁶ Schmitt, *Parlamentarizm ve Modern Kitle Demokrasisi*, ss.364-365

Müzakere sonsuz sohbet halini almaya başlamıştır. Siyasi partilerin belirli çıkar gruplarını temsil etmesi ve bu partiler ardına saklanmış çıkar gruplarının menfaatlerini parlametoya taşımasıyla açıklık ilkesi de zafiyete uğramıştır. Parlamentoda meydana gelen icra durumu ise çıkar gruplarının bir şekilde çatışması haline dönüşmektedir.¹⁶⁷

Schmitt parlamentarizm düşüncesinin demokrasiden ziyade liberal düşünceye uygun düşen bir inanç olduğunu söylemektedir. Demokrasi de her yönetim biçimi gibi homojenliği sağlamak zorundadır. Bu yalnızca eşitlere eşit muameleyi değil aynı zamanda eşit olmayanlara eşitsiz muameleyi de öngörmektedir. Demokrasi türdeşliği sağladığı gibi, bu türdeşlik içinde olmayana karşı eylem geliştirme sorumluluğuna da sahiptir. Demokrasinin politik gücü, türdeşliği bozan ve yabancı olanı bertaraf edebilmesiyle ölçülmektedir. Türdeşliğin getirdiği eşitlik 19.yy'dan beri belirli bir ulusa ait olma çerçevesinde gerçekleşmiştir. Eşitliğin tezahürü ekonomik, fiziksel, kültürel gibi alanlarda gerçekleşebilir; ancak her demokrasi, eşitliğe içkin olarak eşitsizliği de barındırmaktadır. Bu bağlamda türdeşliği sağlamak adına bir kesim yönetimden uzak tutulabilir veya devlet tarafından yönetilenlerin bir kısmı dışlanabilir.¹⁶⁸

Bu çerçeve içinde düşünüldüğünde, eşit haklar sadece eşitliğin olduğu türdeşlik içinde geçerlidir. Seçme seçilme hakkını eşit olarak herkesin sahip olduğunu düşünmek belirli bir eşitlik tasavvurunu gerektirmektedir. Liberal anlayışta bu hak tüm insanlara, insanın doğası gereği kendiliğinden verilmiştir. Liberal düşüncede her insan tüm insanlarla politik açıdan eşit haklara sahip olmalıdır, düşüncesi hakimdir. Liberal düşüncenin evrensel eşitlik tasavvuru bir *insanlık demokrasisi* düşüncesini işaret etmektedir, gerçekte böyle bir eşitlik *yabancı* kavramına sahip olmamasıyla belirmektedir. Ancak yeryüzünde şimdiye kadar böylesi bir eşitliği gerçekleştirmiş ve bir yabancı tanımayan demokrasi varolmamıştır. Hangi yönetim yabancıları kendi yönetimine ve zenginliğine dahil etmeyi kabul edecektir? Politik olandan azade, böylesi bir düşüncenin gerçekleşmesi mümkün değildir.¹⁶⁹

---

¹⁶⁷ Bezci, *Schmitt ve Siyasal Kavramı*, s.111

¹⁶⁸ Schmitt, *Parlamentarizm ve Modern Kitle Demokrasisi*, s.367

¹⁶⁹ Schmitt, *Parlamentarizm ve Modern Kitle Demokrasisi*, s.369

Schmitt liberal demokrasi anlayışının, tek olası demokrasinin parlamenter demokrasi ile gerçekleşeceği inancına karşı çıkmaktadır. Ona göre, bir politik sistemi esas itibariyle demokratik kılabilecek unsurun yönetenle yönetilenin özdeşliğidir. Schmitt özdeşlik ve temsil kavramları doğrultusunda yönetenlerin yönetilenlerin içinden çıktığı ve onlarla benzer niteliklere sahip olduğu politik yapılanmanın demokrasiyi tam anlamıyla karşıladığını söylemektedir. Ona göre Roma'daki Ceasar gibi denetimli ve hukuksal bir diktatörlük, toplumla aynı nitelikleri taşıyan ve toplum tarafından seçilmiş bir diktatörlük de demokrasi olabilir.¹⁷⁰

Schmitt demokrasi üzerine düşünürken parlamentarizmden ziyade temsil kavramı üzerine odaklanmaktadır. Temsil sadece parlamento aracılığıyla mümkün olan bir şey değildir. Temsil belirli bir form oluşturma ehliyetine sahip olan ve politik birliği sağlayabilen bir kral tarafından da gerçekleştirilebilir. Bu doğrultuda halk ile özdeş ve halkı temsil yeteneğine sahip birisi de demokrasinin temsilcisi olabilir.¹⁷¹ Schmitt, parlamentarizm krizini liberalizm ve demokrasi arasındaki ittifak durumuna dayandırmaktadır, sosyalizm ve demokrasi arasında gerçekleşen ittifak gibi, esasında sosyal-liberal demokrasi olan sosyal demokrasi de iktidarı ele geçirdiğinde kendi unsurları arasında bir tercih yapmak durumunda kalacaktır.¹⁷²

“Demokraside yalnızca eşitlerin eşitliği ve eşitler safında yer alanların iradesi söz konusudur. Diğer tüm kurumlar, ne şekilde dile gelmiş olursa olsun, halk iradesine karşı kendi değer ve prensiplerini koymak iktidarından yoksun, içi boş sosyal-tekniik tedbirlere dönüşürler. Modern devletin içinde bulunduğu kriz, demokratik devletler de dahil olmak üzere, hiçbir devletin kitle demokrasisini ve insanlık demokrasisini gerçekleştirmemesinden kaynaklanır.”¹⁷³

Demokratik ısrarla halkın iradesinin ve tercihlerinin devlet yönetimi ve iradesi ile aynılaştırma çabası neticesinde halk iradesi bir kanun payesine erişmektedir. Böylesi bir düşüncede kanun, o an mevcut durumdaki halkın ansal iradesi anlamına gelmektedir. Yani oy kullanan vatandaşların ansal iradesinin çoğunluğu olarak görünüm kazanmaktadır. Schmitt'e göre, halkın iyi olduğu ve bunun sonucu olarak tercihlerinin

---

¹⁷⁰ Bezci, *Schmitt ve Siyasal Kavramı*, s.112

¹⁷¹ Bezci, *Schmitt ve Siyasal Kavramı*, s.113

¹⁷² Schmitt, *Parlamentarizm ve Modern Kitle Demokrasisi*,s.373

¹⁷³ Schmitt, *Parlamentarizm ve Modern Kitle Demokrasisi*,s.373

ve iradesinin de iyi olacağı varsayımına dayanmayan bir demokrasi düşüncesi yoktur. Bu anlayış çerçevesinde parlamentoda, homojen halk iradesiyle parlamento çoğunluğunun örtüşmesine dayalı bir güvenle bağlantılı olarak, parlamento iradesi doğrudan halkın iradesi anlamına gelmektedir. Bu durum parlamenter demokrasinin karakteristik formülüdür.¹⁷⁴

“Demokrasi-parlamenter yasama devletinin faraziyeleri ortadan kalkarsa, somut anayasal durum karşısında gözleri yummak ve kanunilik sistemini bu yolla kurtarabilmek için mutlak surette değere tarafsız bir işlevselci-biçimsel kanun kavramına sarılmak yakındır. Bundan sonra “kanun”, sadece ansal parlamento çoğunluğunun ansal kararı olarak kalır. (...) bu durum; parlamentonun, parlamenterlerin, tartışma ve aleniyet vasıtasıyla mükemmelleşmiş parlamenter usulün, hukuku ve akli garanti eden malum niteliklerine dönük zımnen varsayılmış bir güvenin mevcudiyeti altında, bütünüyle tasavvur ve kabul edilebilirdir.”¹⁷⁵

Tartışma ve aleniyet temelli tarafsız, şahsi çıkarlardan bağımsız, rasyonel bir müzakare düzleminde gerçekleşmesi beklenen böylesi bir parlamento pratikte bu vazifesini ve niteliklerini ne kadar karşılamaktadır. Schmitt halk plesibiti ile parlamentoda yapılan oylamaların dahi parlamentoya karşı zımni bir güvensizliğin tezahürü olarak görmektedir. Bir plesibitte basit çoğunluk netice için yeterli olurken pek çok parlamentoda nitelikli çoğunluğun aranması halk - parlamento özdeşliğinin sorununa işaret etmektedir.¹⁷⁶

Liberal düşünce, öne çıkardığı bireycilik ve tarafsız devlet düşüncesiyle politik olanın muhtevasına aykırı önermeler getirmektedir. Politik birlik, gerektiğinde yaşamın feda edilmesini talep edebilmesi, halkın yaşamı üzerinde tasarrufa sahip olmasıyla mündemiçtir. Liberal anlayışın bireyselliği böylesi bir tasarrufu imkansız hale getirmektedir. Bir bireyin sadece bu sıfatıyla bir varoluş mücadelesine girip ölüm-kalım meselesi olarak algılayıp savaşılabileceği bir düşmanı yoktur. Bir bireyi istemediği bir savaşa, kavgaya zorlamak her durum ve şartta şiddet ve esaret durumu olarak ortaya çıkacaktır.¹⁷⁷ Schmitt’e göre liberalizm bir politik olan kavramsallaştırmasına izin

---

¹⁷⁴ Carl Schmitt, *Kanunilik ve Meşruiyet*, çev. Mehmet Cemil Ozansü, 1.B., İstanbul, İthaki Yayınları, 2016, ss.28-29

¹⁷⁵ Schmitt, *Kanunilik ve Meşruiyet*, s.29

¹⁷⁶ Schmitt, *Kanunilik ve Meşruiyet*, s.79

¹⁷⁷ Schmitt, *Siyasal Kavramı*, s.101

vermemektedir. Liberalizm; ticaret, kilise ve eğitim alanında liberal bir politik olan eleştirisi yaparak kendi politikasını oluşturmuştur. Ancak bireycilik anlayışı kolektif kimliklerin oluşumunu kavrayamaz ve bunun kurucu potansiyelinin de farkında değildir. Liberal düşünce devlet ve politiği kendi tasavvuru çerçevesinde meşgul ederek politik olanı yok eder. Fakat Schmitt'e göre politik olan dost ve düşman ayrımı neticesinde toplumsal kimliğin ve 'biz' anlayışının oluşumuna hizmet eder. İnsanların dost ve düşman belirlenimi yoluyla gruplaşmalarını sağlayan her dinsel, moral, iktisadi veya etik yaklaşım kendisini politik olana dönüştürmüş demektir.¹⁷⁸

Tekniğin yüceltilmesi ve tarafsızlaşma ile birlikte devletin tarafsız, etkisi ve yetkisi sınırlı bir hale getirilmesi, politik olanın varlığına zıt bir durumdur. Bu tarafsızlık ve bireysellik neticesinde iktidar mücadelesi de toplumda birden çok çıkar grubu ve sosyal gruplaşmalar arasındaki çıkar maksimizasyonu doğrultusunda yapılan uzlaşmalar haline bürünmektedir. Politik birlik yerine bir çoğulculuğun hakim olduğu ve kendi çıkarının peşinden giden grupların, rasyonel tartışma ortamından uzak düzlemde koalisyonlar ya da ayrışmaları gizli kapılar ardında ve küçük komiteler aracılığıyla gerçekleştiği bir yönetim durumu doğmuştur.

4.3. NOMOS'SUZ DÜNYA VE GENİŞ MEKAN DÜŞÜNCESİ

Schmitt 16.yy'da yaygın anlamını içerecek biçimde doğan 'egemen devlet'in tekniğin merkez alan olduğu depolitizasyon ve nötralize etme çağı olarak adlandırdığı dönem çerçevesinde gücünü ve politik birliğin tezahürü olma özelliğini kaybetmeye başladığını belirtmektedir. 1884-85 Berlin (Kongo) Konferansı'yla başlayan jus publicum Europaeum'un çöküşü Birinci Dünya Savaşı'yla gerçekleşmiş ve nomossuz bir dünyada yeni nomos, yeni somut düzen teşkil etme çabaları başlamıştır.¹⁷⁹ Geniş mekan düşüncesi bu noktada belirmiş Schmitt'e göre iyi bir örneğini ABD'nin Monroe Doktrini'yle göstermiştir. Geniş mekan düşüncesi ve yeni düzen kurma faaliyeti ile nomosunu yayma ve geniş mekanda birden çok nomosu kapsayan nomos çatısı altında

---

¹⁷⁸ Feridun Yılmaz, *İktisatta "Politik" in Doğası*, Ankara, Doğu Batı Yayınları, 2001, s.91

¹⁷⁹ Schmitt, *The Nomos of The Earth*, ss.214-215

bir düzen tesis etme gayretine ışık tutmuştur. Nomossuz bir dünyada kendi mekan düzenini tesis etme çabası, politik birliğin tek gözle görünür olasılığı olarak kabul edilen devletin artık bunu tam anlamıyla karşılayamaması nedeniyle farklı çabalara ve düzen arayışlarına neden olmaktadır.¹⁸⁰

Schmitt, geliştirdiği liberalizm ve parlamenter demokrasi eleştirileri doğrultusunda tek meşru düzen olarak ifade edilen sistemin temsil sorununa odaklanmış ve aslında halkla yani yönetilenle yönetenin özdeş olduğu temsil unsurunun meşru bir görünüm olarak ortaya çıktığını işaret etmiştir. Liberalizm ve parlamenter demokrasi eleştirisi, liberal devletin güçsüzlüğüne ve politik olanın yok edilmesine dikkat çekmiştir. Bu doğrultuda, nomossuz bir dünyada yeni mekan düzeninin nasıl tesis edileceği ve politik birliğin kendisini nasıl görünür kılacağı soruları dikkatli bir düşünme gerektirmektedir.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında kurulan iki kutuplu dünya sistemi iki ayrı nomosu barındırıyordu ve bu dönemin sonunda birinin yaşamına devam ettiği görülürse, dünyada tek bir nomostan bahsedileceği düşünülebilir. Ancak bu imkansızdır çünkü dünyada tek bir nomos yoktur. Kültürleri, dilleri, tarihleri ve çıkarları çeşitlilik gösteren halklar tek bir insanlık düsturu altında toplanamazlar. Böylesi bir tasavvur uluslararası hukukta düşman değil suçlu kavramının hüküm sürmesine sebep olacak ve bu da politik olanın ölümüne işaret edecektir. Oysa ki insan var olduğu sürece politik olan da var olmaya devam edecektir.

İnsanlık düsturu altında, meydana gelen ve varoluşa tehdit teşkil eden unsurlara karşı mücadele geliştirirken, insanlık dışı olarak sunulan eylemler nasıl bir cezayla karşılık bulacaktır, sorusu havada kalmaktadır. İnsanlık tekse düşman insan dışı olmalıdır. Gerçekte düşman da bir insandır. Bu basit hakikat dünyadaki mekan düzenini ve dünya nomosunu ilgilendiren önemli bir soruna işaret etmektedir. Güçsüzleşen ve liberal dünyada ‘egemen devlet’ olarak varlığını devam ettirmekte zorlanan devlet yerine politik birliği sağlayacak ve görünür kılacak olan ne olacaktır? Bu sorunun cevabı, önemlidir. Dünyanın nomosu Schmitt’in tasavvur ettiği gibi geniş mekan düşüncesiyle bölgeselleşme ve birden çok nomos üzerine yayılmış kapsayıcı bir

---

¹⁸⁰ Schmitt, *The Nomos of The Earth*, s.223

nomoslar anlayışı çerçevesinde mi gelişecek yoksa devlet eski gücüne kavuşarak mekansal düzeni başka bir bakış açısıyla yeniden mi tesis edecek? Bu sorular çağımızı ilgilendiren önemli bir muğlaklığa işaret etmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

RUSYA'DA CARL SCHMITT TARTIŞMALARI

Carl Schmitt'in düşünceleri Rusya'da entelektüeller ve politika yapımcılar arasında tartışılmakta ve referans noktası olarak alınmaktadır. İç politikada, anayasaya dair düşüncelerde, dış politikada ve iktidarın gelişen anlamı çerçevesinde Schmitt'in argümanlarından sıklıkla yararlanıldığı söylenebilir. Bilindiği üzere Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) dağılması ve Rusya Federasyonu'nun (RF) kurulmasıyla beraber bölgede post-Sovyet dönemi başlamıştır. İki kutuplu dünya sisteminin yıkılması yeni dönemde tek kutuplu dünya sisteminin ve evrenselci bir söylemin ortaya çıkmasını da beraberinde getirmiştir. Bu çerçevede RF'nin ilk yılları Batı siyasetine ve liberal ekonomik düzene entegre olma çabaları ve reform çalışmalarıyla geçmiştir. Ancak iç politikada muhalif sesler hiçbir zaman dinmemiş, ekonomik kriz baş göstermiş, özelleştirme ve serbest piyasa şartları kaynakların belirli grupların elinde toplanmasına neden olmuştur.

RF'de Vladimir Putin'in Başkan olmasıyla beraber merkezi otoritenin güçlendirilmesi, tarihsel ve kültürel bağlara sembolik atıflar yapılması gibi çeşitli iç politik değişikliklerin yanısıra dış politikada da değişimler meydana gelmiştir. İç ve dış politikada meydana gelen çeşitli değişimler ve yani algılama biçimleri, Rus akademi dünyasında ve politika yapımcılar arasında Schmitt'in argümanlarının tartışılmasına neden olmuştur. Merkezi otoritenin ve iktidarın güç kazanması aynı zamanda meşruluk tartışmalarına neden olmuştur. Bu açıdan da Schmitt sıkça başvurulan bir referansdır. Post-Sovyet dönemde RF'nin evrensel demokrasi anlayışına, liberal bağlamda serbest piyasa ekonomisine ve Batı'ya entegre olma çabalarının yanısıra Sovyet coğrafyasında eski mevcudiyetin ihyası amacı, bölgesel ve önemli bir güç olarak diğer güçlerle eşit egemen statüde olma arayışı izlemiştir. Bu arayış nedeniyle RF, iç ve dış politik alanda çeşitli politikalar izlemiştir.

1.RUSYA ÜZERİNE CARL SCHMITT OKUMASI

Post-Sovyet düzeninin koruyucusu olarak beliren Rusya Federasyonu bölge dışından gerçekleşen müdahalelerin tetiklediği politik gelişmeler neticesinde *staus quo* yu koruma işlevini terk etme durumunda kalmıştır. Ekonomik krizler ve merkez yönetimin zayıflayan iktidarı , gücün merkezileştirilmesi ve ekonominin toparlanması için farklı politik arayışlara yol açmıştır. Bunun bir sonucu olarak evrensel demokrasi ve ekonomik sistem anlayışının dışında “egemen/yönetilen demokrasi” ve “devlet kapitalizmi” gibi Rusya’nın kendi kimliği ve kültürel dokusuyla daha uyumlu olduğu iddia edilen politikalar izlenmeye başlanmıştır.

Vladimir Gligorov 1993 yılında kabul edilen Rusya Federasyonu Anayasası’nı Schmitt’in egemen kavramını merkeze alarak incelemektedir. Gligorov, Schmitt’in otoritenin meşruluğunu kamu yararının ve güvenliğinin ilerletilmesine bağlayan tezinin Rusya Federasyonu Anayasası’nın giriş kısmında yer verilen yaklaşımla örtüşüğünü belirtmektedir.¹⁸¹ Anayasa’nın giriş metni;

“Biz, kendi toprakları üzerinde ortak kaderimizle birleşmiş Rusya Federasyonu çok uluslu (multi-ethnic) halkı, insan hak ve özgürlüklerini, sivil barış ve mutabakatı güvence altına alarak, devletin tarih boyu oluşmuş birliğini koruyarak, halkların eşitliği ve kendi kaderini tayin hakkı evrensel ilkelerine dayanarak, bizlere vatana sevgi ve saygıyı, adaleti ve iyiliğe mukaddes inancı aşlamış atalarımızın anısına saygı duyarak, Rusya’nın egemen devletini ve demokratik temellerini koruyarak, Rusya’nın refahının ve gelişmesini sağlamak amacıyla, bugünkü ve gelecek nesiller karşısında vatanımız için sorumluluğumuzu kabul ederek, uluslararası toplumun bir üyesi olduğumuz farkındalığıyla Rusya Federasyonu Anayasası’nı kabul ederiz.”¹⁸²

Metinde kolayca görüldüğü gibi, hakim olan anlayış Rusya’nın çıkarları ve yararlarıdır. Anayasa açıkça bireysel özgürlüklere değil, Rus ulusal çıkarlarına hizmet etmektedir. Bu düşünceye pek çok yolla atıfta bulunulmakta ve diğer herhangi bir şey karşısında önceliğinin olduğu açıkça belirtilmektedir. Nitekim, anayasanın kabul edilmesi bir hak olarak değil; vatana, atalara, gelecek kuşaklara ve esasen Rusya’nın büyüklüğüne yönelik bir zorunluluk olarak gösterilmektedir. Gligorov, Anayasanın amacının bireysel özgürlük ve refahın değil Rusya’nın özgürlük ve refahının

---

¹⁸¹ Gligorov, *Benjamin Constant and Carl Schmitt Go to Russia*, s.277

¹⁸² Gligorov, *Benjamin Constant and Carl Schmitt Go to Russia*, s.277

geliştirilmesi olduğunu söylemektedir. Bu yüzden egemen olan ilgi ve çıkar Rusya'nın ilgi ve çıkarıdır, demokratik ilgi ve çıkarlar değil.¹⁸³

Anayasada Devlet Başkanı'na tanınmış olan yetkilere ve Başkan'ın sorumluluklarına da değinen Gligorov; Schmitt'in tasavvurunda ulusal çıkarlar gerektirdiğinde devlet başkanının istisnai yetkilere ve tüm güce sahip olabildiğini belirterek, buna paralel bir şekilde Rusya Başkanı'nın da geniş yürütme ve önemli yasama yetkileri ve gücü verildiğini söylemektedir. Bununla birlikte, Başkan'ın sahip olduğu en olağanüstü güç, istisnai bir durum oluşturabileceği kolaylıklara sahip olmasıdır. Bu durumu bir örnekle açıklamak gerekirse; anayasa Başkan'a Başbakan adayı gösterme yetkisi vermektedir. Parlamento Başkan'ın seçimini onaylayabilir de onaylamayabilir de, ancak parlamento Başkanın seçimini üç kere reddederse Başkan parlamentoyu feshetme yetkisine sahiptir. Başkan parlamentoyu feshettiği bu arada tek başına hükümet eder. Başkan'ın parlamentoyu feshedemediği, parlamentonun ilk yılında, önemli bir durum ortaya çıkacaktır. Başkan Yeltsin'in yorumuna atıfta bulunulursa, atanan hükümet hiç onaylanmayacaktır. Bu yüzden parlamento ya Başkanla uzlaşacak ve aynı fikirde olacak ya da parlamento olmayacaktır. Böylelikle Başkanla olası bir anlaşmazlık istisnai durumun ortaya çıkması için yeterli bir sebep haline gelmiştir.¹⁸⁴

Başkan, aynı zamanda hak ve özgürlüklerin garantörü olarak da tanımlanmaktadır. Anayasada belirtildiği üzereye anayasayı kabul eden çok uluslu Rusya halkı Rusya'da egemen güç olmalıdır. Buna rağmen Başkan'a garantör sıfatıyla, istisnai durumlarda anayasanın verdiği hak ve özgürlükleri askıya alma yetkisi verilmiştir. Boris Yeltsin örneğinden bakacak olursak, kendisini mevcut ekonomik ve politik reformların gerçek yorumcusu ve reform sürecinin garantörü olarak gören Başkan, neyin istisnai durum teşkil edeceğine de karar veren olmuştur.¹⁸⁵

Başkan, normal durumlarda bile hak ve özgürlüklerin askıya alınmasını sağlayabilmektedir. Federasyon bazı hak ve özgürlükleri kısıtlayan bir yasa çıkarırsa

---

¹⁸³ Gligorov, *Benjamin Constant and Carl Schmitt Go to Russia*, s.277

¹⁸⁴ Gligorov, *Benjamin Constant and Carl Schmitt Go to Russia*, s.278

¹⁸⁵ Gligorov, *Benjamin Constant and Carl Schmitt Go to Russia*, s.278

veya federasyonun bir öznesi (federal eyalet, il, ilçe) böyle bir yasayla hak ve özgürlükleri (federal yasayla çatışır olmasına rağmen) kısıtladığında Başkan onayladığı takdirde bu yasa geçerli olmaktadır.¹⁸⁶ Gligorov, 1993 Anayasası'nın açıkça Schmitt'in egemen tasavvuruna işaret ettiğini ve istisnai durumda istisnai yetkileri ve gücüyle egemen olanın başkan olacağını söylemektedir.

2.SCHMITT NEDEN ÖNEMLİ?

Rusya Federasyonu'nun izlediği politikaları Schmitt'in argümanlarıyla inceleyen Stefan Auer¹⁸⁷, Schmitt'in bakış açısının Rusya'yı incelerken neden elverişli bir düzlem sunduğunu şu şekilde açıklamaktadır;

- 1- Alexander Dugin'in de dahil olduğu Rus entelektüelleri arasında Schmitt'in siyasal düşüncesinin büyüyen bir çekiciliğe sahip olduğu gözlemlenmektedir.
- 2- Putin dönemi Rusyası'nın özellikle 2008'den sonraki davranışlarını en iyi Schmitt'in kafa yorduğu 'egemenlik', 'politik olan' ve 'geopolitik' kavramlarıyla anlamak mümkündür.
- 3- Rusya'nın Ukrayna müdahalesine karşı Avrupa'nın vereceği çetin bir cevaba dair Schmitt'in felsefesi açıklayıcı olabilir.

Aleksandr Filipov¹⁸⁸ 'Kim okuyor neden okuyor ya da ne amaçla?' diye sormak yerine, 'Kremlin'de Carl Schmitt'i okuyorlar mı?' şeklindeki sorusu bile başlı başına retorik olarak Schmitt'in argümanları ve çağdaş Rus devletinin çarpıcı karakteristiği arasında geniş şekilde bir örtüşme olduğunu işaret etmektedir. Niall Ferguson¹⁸⁹ 'geri

---

¹⁸⁶ Gligorov, *Benjamin Constant and Carl Schmitt Go to Russia*, s.279

¹⁸⁷ Stefan Auer, *Carl Schmitt in The Kremlin: The Ukraine Crisis and The Return of Geopolitics*, Oxford, International Affairs, 2015, s.954

¹⁸⁸ Alexander Filippov, 'Ozhirevshiy Leviatan: Chitayut li v Kremle Karla Shmitta?' [Bloated Leviathan: do they read Carl Schmitt in the Kremlin?], *Russkiy zhurnal*, May 2008, pp. 50–57, <http://russ.ru/var/russ/storage/original/application/2c39c24ae1bc5f49f9b948957b926a1a.pdf> , 30.07.2015. Akt. Auer, *Carl Schmitt in The Kremlin*, s.956

¹⁸⁹ Niall Ferguson, 'Look back at Weimar and start to worry about Russia', *Telegraph*, 1 Jan. 2005, <http://www.telegraph.co.uk/comment/personal-view/3613907/Look-back-at-Weimar-and-start-to-worry-about-Russia.html> , 14.07.2015

dönüp Weimar'a bak ve Rusya hakkında endişelenmeye başla' diyerek iki büyük savaş arasındaki Almanya ile Sovyet sonrası Rusya arasında benzerlikler bulmaktadır. 1990ların öncesinden referans alan Yegor Gaidar, 'egemen demokrasi' yanlısı Birleşik Rusya Partisi Duma üyesi Sergey Markov, Putin'in artan otoriter rejim belirtilerini savunan Anayasa Mahkemesi Başkanı Valery Zorkin gibi pek çok politikacı ve gözlemci de demokrasi konusunda yaşanan başarısız Alman tecrübesine dikkat çekmektedirler. Marcel van Herpen'in¹⁹⁰ çalışması da işaret etmektedir ki, Rus toplumunun bazı coğrafik ve sosyo-psikolojik durumu iki savaş arası Almanya'ya hatırlatmaktadır. Bunlardan birisi prestijini ve sahip olduğu bölgeleri kaybetmenin getirdiği 'post-emperyal acı'dır.¹⁹¹

Weimar gibi Rus Cumhuriyeti de emperyal çöküşün sonucu olarak doğmuştur. Tıpkı Birinci Dünya Savaşı'nda Almanya'nın zaferinin çalınmasıyla arkalarından bıçaklandığını düşünen Weimar elitleri gibi, Rus post-Sovyet elitleri de ülkenin; Mikhail Gorbaçev, Boris Yeltsin ve Yegor Gaidar gibi isimler tarafından Batıya teslim edildiğine inanmaktadır. Aşağılanma ve incinmeye ek olarak Rus elitleri Batı'nın 'Rusya'yı çevreleme'ye devam ettiğini ve hızlıca onun müttefiklerine yayılmaya çalıştıklarını iddia etmekteydiler. Gerçekten de 1999'da NATO'nun ve 2004'te AB'nin genişlemesi, Batı Avrupa siyasal ve askeri yapısının, Sovyet kontrolü altındaki bölgelerin önemli kısmını devraldığını göstermektedirler.¹⁹² Vladimir Putin'in dönemi Rusyası'nın Kırım'ı ilhakı sadece nüfus alanını değil, aynı zamanda ulusal itibarını da yeniden ilan eden bir durumdur. Yeni Rus emperyal projesinin destekçileri düşman olarak Batı'yı kabul etmişlerdir. Özellikle entelektüeller arasındaki bu anti-Batı duyarlılığı ironik olarak iki savaş arasındaki Almanların hissiyatıyla örtüşmektedir. Auer'e göre bugün Rusya'nın Alman idealleri yardımıyla Almanya liderliğindeki Avrupa'ya meydan okumaktadır.¹⁹³

---

¹⁹⁰ Marcel H. Herpen, *Putinism: The Slow Rise of a Radical Right Regime in Russia*, Basingstoke, Palgrave Macmillan, 2013, ss.17-18. Akt: Auer, *Carl Schmitt in The Kremlin*, s.956

¹⁹¹ Auer, *Carl Schmitt in the Kremlin*, s.957

¹⁹² Auer, *Carl Schmitt in the Kremlin*, s.957

¹⁹³ Auer, *Carl Schmitt in the Kremlin*, s.958

Öte yandan Schmitt'in kıtasal Avrupa kültürünü ve uygarlığını 'düşman'lara karşı savunduğu ve bunun temsiliyetini "Anglo-alan" olarak tanımladığı görüş de aslında bir bakıma Dugin'in Avrasya ideolojisiyle benzeşmektedir. Rusya'nın meşru etki alanını ilan eden Rus siyasal eliti farkında olmaksızın Schmitt'in 1939 yılında ABD Monroe Doktrini'ne karşı ilan ettiği *Grossraum* (geniş mekan) kavramını tekrar etmektedirler. Schmitt burada bölge dışı güçlerin müdahale edememesi ilkesine dayanan mekansal bir düzen tasavvur etmektedir. Schmitt, müdahalede bulunmak için evrensel anlamlar ihtiva eden kavramların sorumluluğunu tek başına üstlenen ve bu doğrultuda tüm dünyayı savaş alanı haline getiren küresel bir ideolojiye karşı çıkmaktadır.¹⁹⁴

2014 Mart ayında yaptığı konuşmada Putin, daha önce yaşanmış bir örnek olarak gösterdiği Kosova'dan hareketle, BM Uluslararası Mahkemesi'nin (UN International Court) 22 Temmuz 2010 tarihli "Bağımsızlık beyanlarına ilişkin olarak Güvenlik Konseyi'nin uygulanmasından genel bir yasak çıkarılamaz" ve "uluslararası hukuk bağımsızlık ilanına dair bir yasak içermemektedir." görüşlerini okuyarak Kırım'daki mevcut durumun açıkça yasal olduğunu beyan etmiştir.¹⁹⁵

Schmitt'in 'istisna halinde karar veren egemendir.' düşüncesi burada iki yolla karşımıza çıkmaktadır. Birincisi egemen istisnayı neyin oluşturduğuna karar verir, ikincisi egemen bu istisnaya başa çıkmak için hangi adımların atılacağına karar verir. Kiev yönetiminde tezahür eden yasal ve meşru olmayan yakın bir tehditle karşılaştıklarını iddia eden Rus yönetimi, Kırım'daki durumu bir istisna hali olarak ele almayı başarmıştır. Putin ve askeri liderleri hızlı bir şekilde insiyatif olarak bölgede güç çekimini gerçekleştirmişlerdir. Ayrıca Putin gerçekleştirdiği bu cesur hareketiyle iç kamuoyunda büyük övgü almıştır ve bu durum Schmitt'in bir toplum içindeki siyasi çatışmaların dış dünyaya doğru yöneltilen siyasi çatışmalar vasıtasıyla nötralize edileceği savını desteklemektedir.¹⁹⁶ Tekrar Başkan olduğunda Putin'in radikal destekçileri hızlı bir şekilde düşman belirlenimi yoluna gitmişlerdir. Schmitt'in, iç politikada siyasal nötralizasyon vardır savıyla (aslında bu politikanın yokluğudur)

---

¹⁹⁴ Auer, *Carl Schmitt in the Kremlin*, s.958

¹⁹⁵ Vladimir Putin, 'Address by President of the Russian Federation', 18 March 2014, <http://en.kremlin.ru/events/president/news/20603> , 14.07.2016.

¹⁹⁶ Auer, *Carl Schmitt in the Kremlin*, s.959

örtüşen vaziyette bu düşman belirlenemi sadece dışarıda değil, ayrıca içeride de düşman devletlerin ajanları şeklinde de tezahür etmiştir. Bu sayede devletin aldığı kararlara ve gerekliliklere, itaat ve boyun eğmeye karşı hiçbir soru ve protesto yüksellememiştir. Kırım'daki müdahale sonrasında Putin'in kamuoyundaki kabul görme oranı %83 seviyelerine çıkmıştır.¹⁹⁷

Schmitt'in Landnahme (land-appropriation/toprak edinimi) kavramı adeta somut bir örneğini Rusya'nın Gürcistan müdahalesi ve ardından Güney Osetya ve Abhazya'nın bağımsızlıklarını tanıması oluşturmuştur. Bu durum belirli bir bölgeye düzen empoze etme ve somut düzen oluşturma çabası olarak görülmektedir. Rus askeri taktikleri Schmitt'in Kara ve Deniz'de belirttiği sınırsız denizlerdeki korsanların durumunu andırmakta ve uluslararası hukuka uyuyor gibi yaparak korsanların mantığını işlemektedir.¹⁹⁸

3.NEO-AVRASYACILIK

Rusya Federasyonu'nun kuruluşunun ilk yıllarında yönetimde Batı yanlısı bir politika izlendiği görülür. Rus yönetimi liberal ekonomik sisteme ve Batı tarzı parlamenter demokrasiye uyum çabaları göstermiştir. Gorbaçov döneminde başlayan Batı yanlısı politikaların Rusya Federasyonu'nun kuruluşunun ilk yıllarında Dışişleri Bakanlığı görevini yürüten Kozyrev ve Başbakan Gaidar tarafından desteklendiği söylenebilir. 'Batıcılık' taraftarları, ülkenin içinde bulunduğu sıkıntıların Batı'nın teknolojik ve mali yardımları vasıtasıyla çözülebileceğine inanıyordu. Bu nedenle Batı kurumlarına tam bir entegrasyon süreci izlenmesi gerektiğini düşünüyorlardı. Ancak piyasa ekonomisine geçiş için gerçekleştirilen reformlar zenginliğin belirli ellerde toplanmasına sebep olmuştur. Merkezi otoritenin zayıfladığı bu dönemde Rus halkının refahı da azalmıştır. Bu dönemde Batıcılığa alternatif görüşler olarak milliyetçilik ve Avrasyacılık ortaya çıkmıştır. Milliyetçiler ülkenin tüm dikkatini kendi sınırları içine çekmesi taraftarıydı. Bir bakıma izolasyon sürecini savunan bu görüş hem Batı'ya hem de "yakın çevre" ve Doğu ülkelerine mesafeli bir tutum sergiliyordu. Bu görüş içindeki

---

¹⁹⁷ Auer, *Carl Schmitt in the Kremlin*,s. 960

¹⁹⁸ Auer, *Carl Schmitt in the Kremlin*,s. 962

bir taraf ‘Rus memleketlere’ ehemmiyet verirken bir diğerk taraf da Slav dünyası ile ilişkilere dikkat çekiyordu.¹⁹⁹

Batıcılık ve milliyetçilik görüşlerinin her ikisinden de farklı bir görüş olan neo-Avrasyacılık izolasyon ve Batı karşıtı bir tutum sergilemekteydi. “Yakın çevre”²⁰⁰yle ilişkilere önem atfeden bu anlayış ‘öteki’ olarak tek kutuplu dünya söyleminin taşıyıcılarını kabul etmekteydi. Neo-Avrasyacılık eski SSCB coğrafyasını Rusya Federasyonu’nun hayati çıkarlarının olduğu bir bölge olarak görmüştür. Jeopolitik neo-Avrasyacılık için önemli bir konudur.²⁰¹ Bu görüşün temsilcisi olan Aleksandr Dugin jeopolitiğı bir mekan felsefesi olarak sunmuştur. Schmitt’in nomos kavramıyla ifade ettiği ortak kültür, tarih, dil ve coğrafya vurgusuna Dugin de referans vermektedir. Neo-Avrasyacı görüşün sunduğı Slav-Türk sentezi olan Avrasya anlayışı Schmitt’in benzer nomosların biraraya gelerek oluşturduğunu söylediğı *grossraum* kavramıyla örtüştüğü söylenebilir. Kara ve deniz güçleri arasındaki mücadeleye vurgu yapan Schmitt gibi Dugin de jeopolitiğe özel bir önem vermektedir. Ona göre jeopolitik hakim medeniyet anlayışına ve onun tarihselciliğine karşı geliştirilmiş en önemli argümandır. Neo-Avrasyacılık özü itibariyle jeopolitik bir düşünce biçimidir.²⁰² 1990’ların sonlarına doğru Rus yönetimi arasında neo-Avrasyacı düşüncenin hakim olduğu ve bu görüşün tasavvurlarının pratiğe döküldüğü söylenebilir.

3.1.ALEKSANDR DUGİN VE CARL SCHMITT

Carl Schmitt’i tartışan bir diğerk isim neo-Avrasyacılığın önemli temsilcilerinden ve kuramcılarında biri olarak bilinen Aleksandr Dugin’dır. Dugin, Rusya’nın Schmitt’ten alması gerek beş ders olduğuna dikkat çekmiştir. Bunlardan ilki, politik olanın her şeyin üstünde olduğu düşüncesi olduğunu belirtmekte ve Schmitt’in merkez haline gelen alanların içerdiği çelişkilerin ve ayrışmaların politik anlam kazanacağı

---

¹⁹⁹ Vügar İmanov, Avrasyacılık: Rusya’nın Kimlik Arayışı, İstanbul,Küre Yayınları,2008, ss.263-264

²⁰⁰ Baltık bölgesi hariç SSCB bölgesinin tamamını ‘yakın çevre’ olarak tanımlamaktaydılar.

²⁰¹ Ömer Göksel İşyar, A vrasıya ve Avrasyacılık, Bursa, Dora Yayınları, 2.B, 2013, s. 155

²⁰² Sezgin Kaya, Rus Dış Politikasında Batı Karşıtlılığının Düşünsel ve Tarihsel Gelişimi, Akademik BAKIŞ Dergisi, C.4, S.7, Kış 2010, s.67

düşüncesini dile getirmektedir. Bir alan merkez haline geldikten sonra geriye kalan diğer alanlardaki problemlerin merkez esas alınarak çözüme kavuşturulmaya çalışılacaktır. Bugün her şeyin ekonomik olarak algılandığı bir zamanda ekonomik ilişkilerdeki ayrımlar ve çelişkiler de diğer tüm insan faaliyetlerinde olduğu gibi politik bir hüviyet kazanmaktadır. Bu doğrultuda ekonomik ilişkilere tarafsız olduğunu söyleyen ve bu ilişkileri yorumlamaktan ve teşhis etmekten kaçınan bir devlet politik konular karşısında da tarafsızlığını ilan etmiş ve dolayısıyla iktidar olma iddiasından da vazgeçmiş olacaktır.²⁰³

Dugin'e göre Schmitt'in bu iddiası sağlam tarihsel ve sosyolojik bir argüman olarak anlaşılan ve neticede "kolektif tarihsel idealizm" teorisi olarak tanımlanabilecek bir fikri ortaya çıkarabilir. Dugin'e göre bu teoride söz konusu olan bireyselliğin ve ekonomik yasaların gelişimi değil, kendi yasalarıyla donatılmış olan özel, dinamik iradesi ile sosyo-ekonomik varlığı, niteliksel birliği ve çeşitliliği koruyan somut, tarihsel ve sosyal olarak seçkin, geleneklerinin farklı biçimlerde ve evrelerdeki organik ve ruhsal devamlılığına sahip bir halktır. Dugin, Schmitt'in anlayışında politik alanın yasal, ekonomik ve sosyopolitik alanların hepsiyle ilgili çeşitli formlarda halkın ifade ettiği iradesinin somut halini temsil etmekte olduğunu söyler. Dugin'e göre bu alan belirli bir toplumun, devletin, geçmişin ve belirli bir iradeye sahip halkın tarihsel özelliklerini dikkate alan bir düzleme işaret eder. Schmitt'in teorisi bu nedenle, politikayı topraklarda kök salmış organik bir fenomen olarak görmektedir.²⁰⁴ Dugin bu doğrultuda Rusya'nın ve Rus halkının kendi kaderini eline alması ve yetmiş yıl öncesi gibi bir kez daha anti-ulusal görüşlerin ve halkın iradesini görmezden gelen indirgemeci yaklaşımların rehinesi olmaktan kaçınmak gerektiğini söyler. Bunun için niteliksel birliğinin ve tarihsel geçmişinin ruhsal manasının idrakine varması gerekmektedir.²⁰⁵

---

²⁰³ Aleksandr Dugin, *Carl Schmitt's 5 Lessons for Russia*, çev. Jafe Arnold, <http://www.eurasianistarchive.com/author/alexander-dugin/carl-schmitts-5-lessons-for-russia/> 28.08.2016

²⁰⁴ Dugin, *Carl Schmitt's 5 Lessons for Russia*.

²⁰⁵ Dugin, *Carl Schmitt's 5 Lessons for Russia*.

3.2. DUGİN'E GÖRE DOST-DÜŞMAN AYRIMI

Dugin'e göre Schmitt'ten alınması gereken ikinci ders *biz* ve *bizden olmayanlar* anlayışının toplumda varolması gerektiğidir. Schmitt'in bir halkın politik olarak varolabilmesi için kendisine has topluluk anlayışını bir başka politik topluluğa karşı konumlandığında ve korumaya aldığı ortaya çıkacağı düşüncesini vurgulayan Dugin, mevcut uluslararası düzlemde sözü edilen evrensel değerler ve insanlık kavramlarına karşı bir görüş dile getirmektedir. Dugin söz ettiği ayrımın liberal demokratik teoriler ve marksizmin insancıl retorikleriyle çelişki içinde olduğunu belirterek esasında tüm politik rejim ve ulusların *biz* ve *bizden değil* arasındaki politik ayrıma sahip olduğunu söylemektedir. Bu ayrım olmaksızın tek bir devlet, halk veya ulusun kendi yüzünü, yolunu ve tarihini koruyamayacağını ifade etmektedir.²⁰⁶

Evrensel bir insanlık söylemine karşı duruş sergileyen Dugin, Schmitt'in insanlık kavramı çerçevesinde ele aldığı konuya da dikkat çekmektedir. Eğer bir aktör insanlık adına hareket ettiğini söylüyor ve evrensel insanlık düsturu doğrultusunda söylem geliştiriyorsa, bu gerçekte insanlık ve hukuk kavramı ardına gizlenmiş kendi çıkarlarını ve görüşünü empoze etme çabasıdır. Böyle bir durumda ileri sürülen insanlık kavrayışına karşı geliştirilen her türlü muhalefet, insanlık dışı bir görünüme bürünüp savaşların en yıkıcısı ve kötüsüne yol açacak bir tehdit içermektedir. Tek ve birleşmiş insanlık fikri doğrultusunda kökenlerine, tarihsel farklarına bakılmaksızın tüm insanların ütopyik bir fikrin hücrelerine sıkıştırılmaya çalışıldığını belirten Dugin, tek insanlık düsturu ve evrensel insanlık anlayışının Schmitt'in total savaş olarak bahsettiği duruma yol açacağını ifade etmektedir. Dugin, insanlar arasındaki doğal, kültürel, tarihsel ve ulusal farklılıkları reddeden evrenselci ütopyik ideolojinin insanlığın yıkımına yol açacak bir savaşa neden olabileceğini belirtmiştir. Dugin, savaşın bu evrimini Dostoyevski'nin *Ecinniler* romanındaki Shigalev karakterinin mutlak *özgürlükten ilerleyerek mutlak köleliğe ulaşıyorum* sözünü *total barıştan ilerleyerek total savaşa ulaşıyorum* şeklinde değiştirerek insanlık söyleminin yıkıcılığına dikkat çekmektedir.²⁰⁷

---

²⁰⁶ Dugin, *Carl Schmitt's 5 Lessons for Russia*.

²⁰⁷ Dugin, *Carl Schmitt's 5 Lessons for Russia*.

Biz ve bizden değil arasındaki ayrımın ayırt edici öneminin dost-düşman ayrımı olarak ortaya çıktığını söyleyen Dugin, ütopyik evrenselci insancıl yaklaşımın bu ayrımın içerdiği tarihsel anlamı, sorumluluğu ve ciddiyetini kavrayamadığını ve bu nedenle de savaşı tek boyutlu boş bir dekora dönüştürdüğünü söylemektedir. Bunun en iyi örneğini de Amerika'nın Irak müdahalesinin televizyonda bir bilgisayar oyunu gibi verilmesi ve izlenmesinin oluşturduğunu ifade etmektedir.²⁰⁸ Özetle Dugin, *biz* anlayışının önemine ve evrensel insanlık söyleminin içerdiği anlam ve tehdiye vurgu yaparken Schmitt'in dost-düşman belirlenimi ve politik birliğin bir başka politik birliğe karşı varoluşsal olarak kendi bilincini ve *biz* aidiyetini geliştirdiği düşüncesini işaret etmektedir. Tek bir insanlık söylemine karşı Rus halkının kendi tarihsel ve orijinal özellikleri olduğunu belirterek kültürel, tarihsel ve sosyolojik farkların tek bir insanlık çatısı altında birleştirilemeyeceğini ifade etmektedir.²⁰⁹

3.3. OLAĞANÜSTÜ HAL DURUMU

Schmitt'ten alınacak üçüncü ders karar kavramının içerdiği anlam ve önem ile olağanüstü hale ilişkin geliştirdiği önermelerdir. Mevcut hukuk kurallarının normal durumlarda geçerli olduğunu, mevcut normatif kuralların olağan durumları açıklarken gösterdiği elverişliliği olağanüstü bir halde gösteremeyeceğini belirten Schmitt gibi Dugin de hukukun üstünlüğünün mutlaklaştırılmasının Aydınlanma döneminin rasyonalist söylemleriyle üretilen ütopyik bir mekanizma ve saf evrenselcilik olduğu iddiasındadır.²¹⁰ Dugin, olağanüstü hali, artık geleneksel hukuki normlar tarafından düzenlenemeyen bir durumda politik bir kararın alındığı nokta olarak açıklamıştır. Karar kavramının Schmitt'in meşruluk doktrininin önemli parçası olduğunu belirten Dugin, kararın toplumsal ve hukuki normların bozulduğu, acil bir çağrı ve sosyopolitik bir felaket durumunda eyleme geçmek için önemli bir konumda bulunduğunun altını çizmektedir.²¹¹

---

²⁰⁸ Dugin, *Carl Schmitt's 5 Lessons for Russia*.

²⁰⁹ Dugin, *Carl Schmitt's 5 Lessons for Russia*.

²¹⁰ Dugin, *Carl Schmitt's 5 Lessons for Russia*.

²¹¹ Dugin, *Carl Schmitt's 5 Lessons for Russia*.

Dugin, olağanüstü hal teorisinin, bütün hukuki ve toplumsal normların doğruluğunun tam da "istisnai koşullar" dönemlerinde gerçekleştiğini ve ilkel olarak hem spontan olarak geliştiğini hem de önceden belirlenmiş karara dayandığını iddia etmektedir. Bu doğrultuda hukukun üstünlüğünü radikal bir şekilde savunanların kendi içlerindeki çelişkinin ortaya çıktığını belirterek, hukukun üstünlüğüne dair inancın da bir karar olduğunu ve bilerek veya bilmeyerek bunun da belirli bir grubun politik kararından başka bir şeye dayanmadığını görmezden geldiklerini iddia etmektedir. Bir anlamda zorunluluk olarak görülen bu durum kaçınılmaz bir şey veya hayati bir gereklilik olarak değil, keyfi olarak ortaya konmaktadır.²¹²

‘Karar’ın sadece doğrudan güçler (potestas directa) değil dolaylı güçler (potestas indirecta) tarafından da alınabileceğine değinen Dugin, kararın yalnızca doğrudan güç olarak beliren imparator, kral ya da başkan tarafından değil ayrıca kültürel, ideolojik veya dinsel organizasyonlar olarak beliren dolaylı güçler vasıtasıyla da alınabileceğini işaret ederken ikincisinin birinciye göre zımni, daha derin ve zorlu olduğuna vurgu yapmaktadır.²¹³ Dugin böylesi zorlu ve dramatik bir durumda halkın iradesi kendisini ve halkın ulusal seçimini teyit ederse; Rus devleti ve Rus halkının kararı “ulus inşası” ve “imparatorluk inşası”nın bin yıllık maneviyatına olan tarihi bağlılığını, *biz* ve *ötekiler* tanımını, dost-düşman belirlenimini, politik benlik iddiasını açıkça tanımlayabileceğini belirtmektedir. Böylesi bir karar bilincinin “geleceğimizin Rus olacağı anlamına” geldiğini ifade eden Dugin, bir istisna durumunda kararı; Marksizmin ölümünden beri ortak insanlık vurgusu, evrenselcilik ve egaliteryanizmin destekçileri olan Aydınlanma’nın ütöpik ve mekanistik ideolojisinin temsilcileri verirse o zaman geleceğin *Rus* değil *tüm insanlık* olacağını ve böylece devlet, ulus ve halkın varlığı açısından hiçbir geleceğe sahip olunmayacağını belirtmektedir.²¹⁴

---

²¹² Dugin, *Carl Schmitt's 5 Lessons for Russia*.

²¹³ Dugin, *Carl Schmitt's 5 Lessons for Russia*.

²¹⁴ Dugin, *Carl Schmitt's 5 Lessons for Russia*.

3.4. NEO-AVRASYICILIK AÇISINDAN GROSSRAUM VE SAVAŞ

Dugin, Schmitt'in *grossraum* (*geniş mekan*) düşüncesinin alınması gereken bir başka ders olduğu görüşündedir. Schmitt'in sosyal konulara jeopolitik açıdan da dokunduğunu belirten Dugin, bunun en önemli göstergesinin *geniş mekan* kavramında yattığını ifade etmektedir. Ona göre Schmitt'in akademik perspektifindeki geniş mekan düşüncesinin kavramsal anlamı coğrafi bölgelerin tasvirinde yatmaktadır. Dugin, geniş mekan kavramının; bir bölgede yaşayan belirli halkların ve devletlerin kendi politik tezahürlerinin çeşitliliklerinin uyumlu ve tutarlı bir şekilde bir araya getirildiği *büyük jeopolitik birlik* oluşturabilmesi anlamını taşıdığını söylemektedir.²¹⁵

Dugin, bugünün Rusya'sındaki duruma göre Carl Schmitt'in geniş mekan teorisini özetlerken, bir zamanlar SSCB olarak adlandırılan *geniş mekanın* ayrılması ve parçalanmasının Avrasya'nın kıtasal anlamına aykırılık teşkil ettiğini söylemektedir. Bu topraklarda yaşayan halkların potansiyel ve fiili çatışmalara etki eden veya bunları düzenleme kabiliyeti olan yetki sahibi süper güç (Sovyet) hakemine başvurma fırsatını kaçırdığını belirtmektedir. Dugin yeni geniş mekan düşüncesinin kara ve deniz güçleri arasındaki doğal mücadeleden hareketle Asya, Avrupa ve Rusya'nın karşısında beliren Amerika Birleşik Devletleri ve müttefiki İngiltere olması gerektiğini belirterek, biz ve bizden olmayan ayrımının evrensel anlam içeren kavramlar yerine bu dayanak noktasına göre yapılmasını salık vermektedir.²¹⁶

Dugin, beşinci ders olarak mekanistik ütopya ve total savaş kavramlarına odaklanmaktadır. Onun Schmitt yorumuna göre; birey ve bireysel faktörlerin ulus, gelenek, kültür, aile ve benzeri kavramlardan bağımsız olarak otonom bir hukuki kategori anlamını taşıması hukukun çürümesine yol açacak ve devletlerin, rejimlerin, bölgelerin ve halkların tarihinden yükselen organik yasalara aykırı bir şekilde ütopyik, egaliteryan bir kuruntuya dönüşecektir. *Militan barış* kavramına dikkat çeken Dugin, evrensel dünya ve insanlık söylemlerinin sosyal gerçeklikte, insanlık dışı durumları doğurduğunu belirtmektedir. Amerikan yeni dünya düzeninin sloganı olan *insanlık*

---

²¹⁵ Dugin, *Carl Schmitt's 5 Lessons for Russia*.

²¹⁶ Dugin, *Carl Schmitt's 5 Lessons for Russia*.

adına müdahale ve total barış söylemlerinin total bir savaşı işaret ettiğini söylemektedir.²¹⁷

4. RUS JEOPOLİTİĞİ ÜZERİNE SCHMITT OKUMASI

Michael Salter²¹⁸, Schmitt'in *grossraum* (*geniş mekan*) düşüncesi üzerinde durmaktadır. Schmitt devlet odaklı uluslararası hukuk düşüncesinin güncelliğini yitirmiş bir durum olduğunu iddia etmektedir. Bu nedenle uluslararası hukuk disiplinde ulus ötesi jeopolitik ilişkilerini ve güç politikasının uygulamalarını yansıtacak alternatif düzenleme modelleri düşünülmelidir. Özellikle, uydu gözetimi de dahil olmak üzere iletişim, askeri ve diğer teknolojilerdeki gelişmelerin yanı sıra Soğuk Savaş sonrası uluslararası ilişkiler, uluslararası finans ve dünya ticaretindeki değişiklikler uluslararası hukuk disiplini tarafından göz ardı edilemeyeceğini giderek daha açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu gelişmeler az sayıdaki bölgesel güçlerin, çeşitli ve geçici ittifaklarla birlikte hem sert hem de yumuşak etkin egemen güçlerini devlet sınırlarının ötesinde ve uluslararası hukukun öngöremediği şekillerde kullanmalarına sebep olmaktadır.

Schmitt'e göre 20.yy boyunca resmi ve hukuki açıdan bağımsız olan pek çok devlet gerçekte bölgesel süpergüçlerin kontrolündeki devletler haline gelmiştir. Bu durum muhatap devletlerin vekili ve yakını haline gelen devletleri doğurmuştur. Böylesi bir durum süper güçlere uluslararası hukukla ilgili uluslararası organlarda kontrol altındaki çevre ülkelerle geliştirdikleri yakınlıkları kullanarak var olmalarını ve bu yakınlıklar vasıtasıyla etki etmelerini sağlar.²¹⁹ Schmitt'in *grossraum* modeli az sayıdaki bölgesel, kültürel olarak farklılaşmış güç blokları arasında meydana gelen genel olarak barışçıl (kırılgan ve potansiyel olarak tehdit edilmemişse) bir küresel denge olasılığını öngörüyor. Bu ancak her *grossraum* için ayırıcı entegrasyon ilkesini sağlayan farklı kültürel geleneklere karşılıklı saygıya, başkalarının iç işlerine müdahale etmeme

---

²¹⁷ Dugin, *Carl Schmitt's 5 Lessons for Russia*.

²¹⁸ Michael Salter, *Law, Power and International Politics with Special Reference to East Asia: Carl Schmitt's Grossraum Analysis*, *Chinese Journal of International Law*, 2012, doi: 10.1093/chinesejil/jms043, s.394

²¹⁹ Salter, *Schmitt's Grossraum Analysis*, s.394

ilkesine sahip, emperyalizmin her türlü formuna (kültürel, ekonomik ve hukuk dahil) karşı dirençli bir yapının olduğu yerde varolabilir.²²⁰ Michael Salter'e göre Rus *Grossraum*u Sovyet imparatorluğunun eski uydu devletleri üzerinde etkisi devam eden, Avrupa Birliği'yle uyumlu olmayan ve komünist sonrası bir bölgesel süpergüç olarak varlığını devam ettirmektedir.²²¹

2008 yılında Rusya'nın Gürcistan müdahalesini bu geniş mekan düşüncesi çerçevesinde mekansal bir düzenleme girişimi olarak gören Sergei Prozorov²²² Rusya - Gürcistan çatışmasını Aralık 1991'deki Belavezha anlaşmalarında kurulan mekansal düzen olan post-Sovyet toprak yerleşiminin bütünlüğünün Rusya tarafından ihlal edilmesinin ilk örneğini oluşturduğunu ifade etmektedir. Prozorov'a göre post-Sovyet düzenin koruyucusu olarak ortaya çıkan Rusya 2008 savaşından sonra bu özelliğini kaybetmiştir. Ancak bu durum ne yeni bir emperyal yayılcı davranışın göstergesi ne de eski Sovyet mekanında girişilen yeni bir düzenlemenin habercisidir. Sovyet sonrası nomosun yokluğu olarak adlandırılabilir bu durum, Schmitt'in ifadesiyle nomosuz durum, yeni bir nomosu hazırlayan dönem olarak görülebilir.²²³ Güney Osetya ve Abhazya'nın Rusya tarafından tanınması sadece Post komünist dönemde Rusya-Avrupa ilişkileri tarihinin en dip noktası değil aynı zamanda Soğuk Savaş sonrası dünya düzeninin de istikrarını bozan bir durumdur. Çatışma boyunca ve sonrasında Rus liderleri yaptıkları açıklamalarla AB ve NATO'yla ilişkileri askıya almayı gündemde tutarken Başkan Medvedev "yeni bir Soğuk Savaş'tan korkmuyoruz" sözlerini dile getirmiştir.²²⁴

Carl Schmitt nomosu, bir topluluğun somut hayatında, tarihsel olarak somut mekansal düzenin bütünlüğünü, düzenin birliğini (Ordnung) ve yerini belirlemeyi (Ortung) gösteren temel bir kavram olarak adlandırmaktaydı. Bir toplumun nomosu, normlar ya da kararlar tarafından dışsal olarak dayatılmaz. Daha ziyade kendiliğinden

---

²²⁰ Salter, *Schmitt's Grossraum Analysis*, s.396

²²¹ Salter, *Schmitt's Grossraum Analysis*, s.396

²²² Sergei Prozorov, "Ethos without Nomos: The Russian - Georgian War and The Post-Soviet state of Exception", *Ethic and Global Politics*, vol 3, no. 4, 2010, ss. 255-275

²²³ Prozorov, "Ethos without Nomos, s.255

²²⁴ Prozorov, "Ethos without Nomos,s.256

meydana gelen tarihsel gelişmelerin bir ürünüdür ve bir politik varlığın somut halinin tarihsel sürekliliğinin kesin bir ifadesidir.

Alexander Solzhenitsyn, “Rusya'yı nasıl yeniden inşa edeceğiz?”²²⁵ isimli yazısında, Sovyetler Birliği'nin hayatta kalmasının mümkün olmadığını belirterek bir bakıma etnik ve dini çizgide kademeli olarak dağılmanın potansiyel taslağını çizmiştir. Onun senaryosuna göre üç Baltık cumhuriyeti, Kafkasya'nın üç cumhuriyeti, dört Orta Asya cumhuriyeti ve muhtemelen Moldova, Birlik devletinden 'kesinlikle ve geri dönüşü olmayan şekilde' ayrılmalıydı. Solzhenitsyn, çağdaş bağlamda biraz daha ihtiyatlı bir şekilde, Kazakistan'ın öncelikle Kazaklar tarafından küçük bağımsız devletlere bölünmesi ve Güney Sibirya-Güney Ural bölgelerinin de “aslen” Rus toprakları olarak bölünmesi gerektiğini savunmuştur. Solzhenitsyn, Ukrayna ve Belarus'la ilgili olarak onların Rusya'yla olan birlikteliğinin korunmasına dair görüşünü ısrarla dile getirmiştir. Bu cumhuriyetlerde ayrılıkçı eğilimin egemen olması halinde, Solzhenitsyn yalnızca cumhuriyetler içindeki bazı bölgelerin ayrılması ihtimalini kabul etmeye hazırdı; örneğin Rusya ile etnik ve dini bağları daha zayıf olan Batı Ukrayna bölgesi gibi.²²⁶ Nitekim, Sovyet sosyalizmi devrildikten sonra sosyopolitik hayatın temel belirsizliği göz önüne alındığında, yeni bağımsız devletlerin sınırlarının ekonomik sistemden toplumsal ahlaka kadar geniş alanda pazarlık gerektirmesi mantıklıydı.

Gerçekten de Richard Sakwa'nın²²⁷ belirttiği gibi, SSCB'nin iç idari sınırlarının ortaya çıkan topluluk-sonrası ulus devletler için yeterli kabul edilmesi için mantıklı bir neden yoktu. Sovyet sonrası devletlerin çoğu, şimdiki sınırlarında varolmadı; bunların birçoğu anlaşılır bir şekilde, absürd olarak algılanıyordu. Ancak buna rağmen SSCB'nin dağılması sürecini tamamlayan Belavezha Anlaşmalarında bu sınırlar dokunulmaz ilan edilmiştir. Rusya ve diğer Sovyet sonrası devletler, Sovyetlerin iç yönetim sınırlarını yeni bağımsız devletlerin meşru sınırları olarak kullanmayı tercih ederek aslında bir

---

²²⁵ Alexander Solzhenitsyn, ‘Kak Nam Obustroit’ Rossiju’, *Komsomolskaya Pravda*, Special issue, September 18, 1990 akt: Prozorov, *Ethos without Nomos*, s.256

²²⁶ Prozorov, *Ethos without Nomos*, s.256

²²⁷ Richard Sakwa, *Russian Politics and Society*, London, Routledge, 1996, ss. 341-343. Akt: Prozorov, *Ethos without Nomos*, s.255

bakıma Yugoslavya senaryosundan kaçınmışlardır. Bağımsız Devletler Topluluğu da bu sınırların karşılıklı onaylanması üzerine kurulmuştur.²²⁸

Sonuç olarak, Solzhenitsyn'in önerisi doğrultusunda Sovyet cumhuriyetlerinin iç parçalanma olasılığı, yeni Sovyet sonrası devletlerdeki ayrılıkçı projelerle birlikte meşruiyetini kaybetmiştir. Bu yüzden, eski SSCB'de Yugoslavya senaryosunun tekrarlanmasının imkansız olarak görülmesine rağmen aynı anda 1990'ların başlarında meydana gelen iki Çeçen Savaşı, Trendiniester'de, Güney Osetya'da ve Abhazhaya'daki askeri çatışmalar nispetince de olası hale gelmiştir.²²⁹ Bu anlaşmaların ulusal veya uluslararası hukuk üzerine temellenmediği ve Schmittyen anlamda *nomological*²³⁰ anlaşmalar olduğunu vurgulamak önemlidir. Sovyet sonrası mekanın bu şekilde düzenlenmesinde gerekçe gösterilecek hiçbir hukuki gerekçe yoktur.²³¹

Solzhenitsyn'in ileri sürdüğü Rusya'daki SSCB parçalarının zorla yeniden bütünleştirilmesi ve cumhuriyetler içindeki parçalanmanın devamı gibi alternatif seçenekler, Aralık 1991'de kurulan mekânsal düzenden daha az veya daha fazla yasal değildi. Allison'un²³² belirttiği itibarıyla SSCB'nin bölgesel yönetim birimlerinin egemen devlet olarak tanınmayı hak eder vaziyette görünmesi Sovyetlerin çöküşüne eşlik eden bir uluslararası norm olarak açığa çıkmıştır. Bu yorum mevcut durumun belirsizliğini gözler önüne sermekte ve işleyen sürecin SSCB'nin dağılmasında etki eden bir norm değil de sürecin devamında “ex post facto” ortaya çıkan bir norm olarak kabul edilmesi gerektiğini göstermektedir. Post-Sovyet nomosu, bu nedenle, geriye dönük olarak kendi normatif varsayımlarını öne süren Schmitt'in 'meşruiyet' yasasına iyi bir örnektir. Bu nomos'u meşruiyet yapıcı bir eylem olarak belirtmek, bu meşruiyetin, mekansal düzenin tüm politik özneleri tarafından evrensel olarak paylaşıldığını göstermemektedir. Tam olarak, itaat ve ihlal arasındaki ayrımı net bir

---

²²⁸ Sakwa, *Russian Politics and Society*. Akt: Prozorov, *Ethos without Nomos*, s.255

²²⁹ Prozorov, *Ethos without Nomos*, s.255

²³⁰ hukuk yaratmayla, hukuk bilimiyle ilgili

²³¹ Prozorov, *Ethos without Nomos*, s.259

²³² Roy Allison, “Russia Resurgent? Moscow’s Campaign to “Coerce Georgia to Peace”, *International Affairs* 84, no.6, 2008, ss.1145-71. Akt: Prozorov, *Ethos without Nomos*, s.260

şekilde ortaya koyan bir yasa olmadığı sürece, nomos her zaman tartışmaya açıktır ve yalnızca kendi varlığının çözülmesini aktif biçimde önleme çabasıdır. Kanunların aksine, nomosun görevi, itaati emretmek değil, bir “ethos”un yönünü belirlemektir. Böylece post- Sovyet dönemin ayrılıkçı çatışmalarını çürütememesine karşın bunun için bir direnç göstergesi ortaya koyarak post-Sovyet nomosun varlığını kanıtlamaktadır.²³³

5. 2008 GÜRCİSTAN KRİZİNE KADAR “KATECHON” OLARAK RUSYA FEDERASYONU

Post-Sovyet mekansal düzende Rusya 1991 ve 2008 Gürcistan müdahalesi arasındaki dönemde dezavantajlı bir konumda olduğu düşünülmesine rağmen post-Sovyet nomosunun destekleyicisi olmuştur. Daha geniş bir perspektiften bakıldığında Soğuk Savaş sonrası Rus dış politikasının çelişkili bir görünüm arz ettiği söylenebilir. Soğuk Savaş yenilgisi sonrası revizyonist hareketler sergilenmesi beklentisine karşın Rusya, gönülsüzce de olsa uluslararası kuruluşları (BM, AGİT) destekleyici nitelikte politikalar izlemiş ve uluslararası düzeni değiştirici faaliyetlerinden uzak durmuştur. Fakat ironik bir şekilde revizyonist hareketler Soğuk Savaş galipleri tarafından gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Elbette Rusya’nın böyle bir strateji izlemesinin çeşitli sebepleri vardır. Örneğin Rus Devleti’nin tamamen dağılmasının ve post-Sovyet mekandaki Rus nüfuzunun tamamen kaybedilmesinin önlenmesi bu bağlamda öne sürülebilir. Böylelikle Rusya bir yandan kendi yıkımını önlemeye çalışırken aynı zamanda bir anlamda post-Sovyet nomosunun kendi avantajına radikal dönüşümlere uğrama girişimlerine de engel olmuştur.²³⁴

İki Çeçen Savaşı’nın gösterdiği gibi Rusya’nın yaygın askeri güç kullanımı Batı tarafından hoş karşılanmamıştır. Ancak Çeçen hareketine karşı gösterilen bu sert tavırla, Rusya yanlısı ayrılıkçı güçlerin Gürcistan, Moldova, Ukrayna ve Kazakistan’daki bağımsızlık taleplerine yönelik bu ülkenin sıcak tavrı, keskin bir şekilde çelişmekteydi. Hükümet içinde de dahil olmak üzere Rusya’da birçok siyasi güç bu ayrılıkçı

---

²³³ Prozorov, “*Ethos without Nomos*, s.260

²³⁴ Prozorov, “*Ethos without Nomos*, s.260

iddialardan bir kısmını örtülü olarak desteklemesine rağmen, Rusya resmi destek vermekten ve özellikle de ayrılıkçı bölgelerin bağımsızlığını tanımaktan kaçınmıştır. Post-Sovyet mekanın toprak bütünlüğüne olan bu taahhüt ve bunun sonucunda bölücü hareketlere karşı şiddetli misillemelerin meşrulaştırılması yalnızca çıkarların rasyonel hesaplamasının bir sonucu değildir.²³⁵ Vladimir Putin'in başkanlığının ilk döneminde izlenen politikalar SSCB'nin fiili olarak yokoluşunu aşamalı olarak göz önüne seren bazı uygulamalar gerçekleştirmiştir. 2002 yılında kabul edilen Vatandaşlık Yasası ile daha önce neredeyse otomatik bir şekilde kabul edilen eski SSCB vatandaşlarının Rus vatandaşı olma başvuruları ağır prosedür şartlarıyla zorlaştırılmıştır. Yeltsin döneminde yaygınlaşmış olan BDT ülkelerinin ekonomilerine sağlanan çeşitli mali destekler aşamalı olarak kaldırılmıştır. 2005 – 2008 yılları arasında Ukrayna ve Belarus'la girişilen 'gaz savaşları' da SSCB'nin dağılmasından sonra Rus dış politikasında meydana gelen değişimi göstermektedir. Gerçekten de enerji fiyatları ve gaz sevkiyatları ile ilgili bu çatışmalar dış politikada emperyalist eğilimlerin yeniden ortaya çıkmasından ziyade Rusya'nın kendi devlet anlayışı içindeki milliyetçiliğe ve SSCB dağılmasından sonra oluşan devletlere sübvansiyonlardan vazgeçerek, enerji piyasasındaki diğer aktörlerle eşit davranma uygulamasını göstermektedir. Aslında 1990'lar boyunca BDT ülkelerine uygulanan enerji sübvansiyonları politikası SSCB'nin dağılmasının yol açtığı travmayla başa çıkabilmek ve Birlik içindeki liderliği, maliyeti yüksek de olsa sağlayabilmek için gerçekleştirilmiştir. BDT ülkeleriyle yapılan anlaşmalarda pazar rasyonalitesine geçiş, emperyal geçmişin bir uzantısı olarak görülebilecek 'yakın çevre' kavramını saf ve basit haliyle 'yurtdışı'na dönüştürmüştür.²³⁶ Gleb Pavlovsky 'Belavezha'ya Elveda'²³⁷ isimli yazısında bu durumu şu şekilde açıklamaktadır;

“Rus siyasi eliti, sıklıkla dile getirilen 'post- Sovyet mekanı' sözcüğünün Rusya'nın güçsüzlüğünü belirtmediğini öğrenmiştir. Belavezha artık SSCB'nin dağılmasıyla eş anlamlı değildir, çünkü artık Rusya'yla SSCB alakalı değildir. Kötü SSCB hükümetinin gerçekleştirdiği bizim için karsız bir anlaşmadır.

---

²³⁵ Prozorov, “*Ethos without Nomos*, s.260

²³⁶ Prozorov, “*Ethos without Nomos*, s.262

²³⁷ Gleb Pavlovsky, *Proshai, Belovezhje!*, Nezavisimaya Gazeta 235, no.2297, 2000, s.9. Akt: Prozorov, *Ethos without Nomos*, s.262

Rusya post-Sovyet bir ülke ya da anti-Sovyet bir ülke olmayı reddediyor. Rusya sadece Rusya'dır."²³⁸

'Belovezha'ya Elveda' ifadesi, post-Sovyet mekan için herhangi bir revizyonist tasarıma girişmemek ve Rus devletini mevcut sınırları dahilinde güçlendirmek anlamı taşımaktadır. Bu bağlamda Rus dış politikası, post-Sovyet nomos'un, hem Rusya'nın hem de yeni bağımsız devletlerin egemen devlet biçiminde algılanmasını sağlayacak sorumluluğu üstlenilmesi şeklinde özetlenebilir. Çeçen savaşlarında sergilenen şiddetli güç kullanımı ile BDT ülkelerindeki Rusya yanlısı ayrılıkçı grupları karşı sergilenen ölçülü tavır Rus dış politikasının Carl Schmitt'in nomos kavramını açıklarken ifade ettiği '*katechon*'a referans göstermektedir.²³⁹

Kavramı seküler anlamıyla kullanırsak, 1991'den 2008 yılına kadar olan dönemde Rusya post-Sovyet nomosunun *katechon*u olarak işlev görmüştür. Rusya, adeta Post-Sovyet devletlerin sınır düzenlemelerinin ve toprak bütünlüklerinin karşılıklı olarak onaylanması üzerine kurulu olan Sovyet düzeninin kalıntılarını bir arada tutmaya çalışan bir kuvvet olarak görünmektedir.²⁴⁰ 2008 yılında meydana gelen savaşla Rusya aslında bu *katechon* işlevini de bir bakıma terketmiştir. Şiddete başvurması ve diğer BDT ülkelerindeki siyasi gelişmelere etki etmeye başlamasından ziyade Rusya'nın Güney Osetya ve Abhazya'nın bağımsızlıklarını tanıması BDT ülkelerinin toprak bütünlüğüne olan bağlılığından vazgeçtiğini göstermektedir. Yaygın olarak paylaşılan görüş, 2008 yılında Rusya'nın bir çizgiyi geçtiği fikridir. *Katechon* işlevinin terk edilmesi ve post-Sovyet mekanda dizginleyici güç olmaktan vazgeçiş beraberinde radikal değişimlere ve mekansal düzenin çöküşü ile kırılmalara yol açmaktadır. Bu kırılmaların en açık göstergesi, G.Osetya ve Abhazya'nın bağımsızlığının Rusya dışındaki hiçbir BDT ülkesi tarafından tanınmamış olmasıdır. Savaş sonrası Duşambe'de toplanan Şangay İşbirliği Örgütü toplantısında Rusya'nın gerçekleştirdiği şiddet eylemini bölgesel nomosun istikrarının sağlanması için gerekli bir hareket olarak yansıtmaya çalışması da başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Böylece post-Sovyet mekanda

---

²³⁸ Prozorov, *Ethos without Nomos*, s.262

²³⁹ Prozorov, *Ethos without Nomos*, s.262

²⁴⁰ Prozorov, *Ethos without Nomos*, s.264

Rusya'nın düzen ve istikrarı koruyan güç olma iddiası da geçerliliğini yitirmiştir. Bu noktada Rusya'nın BDT komşularıyla ilişkisi tarihin en düşük seviyesine gerilemiştir.²⁴¹

Çatışma boyunca Rus liderlerinin kullandığı retorik dil de mevcut katechon işlevinin terk edildiğini göstermektedir. Medvedev Batı'nın kınamalarına ve eleştirilerine karşı gelirken "Rusya yeni bir Soğuk Savaş'tan korkmuyor." ifadesini kullanmıştır. 2008 Savaşı genel olarak Rusya'nın post-Sovyet bölgesinde hegemonyasını yeniden tesis etmek adına bölge ülkelerine karşı rövanşist bir emperyalizmin canlanması olarak algılanmıştır. Bu yorum doğruysa, Rusya'nın "rogue" eylemleri, post-Sovyet nomosun mekansal bütünlüğünün yerini alan farklı bir "meşruiyet eylemine" dayanan yeni bir mekansal düzenle değiştirme iddiasını örnekler niteliktedir.²⁴²

Gürcistan'daki savaşın post-Sovyet mekanda yeni bir nomos gerektirdiği iddiası aslında kesin değildir. Rusya'nın savaş sonrası retoriği de önceki söylemlerinden önemli bir sapma olduğunu göstermektedir. Başkan Medvedev'in taslak hali Kasım 2009'da yayınlanan Avrupa çapında bir güvenlik anlaşması²⁴³ için başlattığı girişim, Rusya'nın post-Sovyet nomosun mekansal düzenini değiştirme niyetiyle ilgili herhangi bir işaret vermemektedir. Daha geniş bir açıdan bakıldığında çağdaş Rusya'nın meşruiyet ve sembolik kaynaklarının kıtlığı dahilinde post-Sovyet mekanda yeni bir nomos için gerekli revizyonist politika iddialarının, uluslararası alanda meşruluğunu nasıl savunacağını düşünmek bile zordur. Yeni bir post-Sovyet nomosu kuruluşunun revizyonist politikaları ya Rusya'nın 'büyük güç' statüsüne atıfta bulunularak ya da post-Sovyet mekanını küresel normatif düzene uygun hale getirmek adına evrenselci terimlerle meşrulaştırılabilir. Ancak Rusya'nın büyük güç statüsü iddiası çağdaş uluslararası ilişkilerde pek çok büyük güç söyleminin gayri meşruluğuyla muzdarip hale gelmektedir. Küresel insancıl müdahale kavramına başvuru da bu söylemin liberal

---

²⁴¹ Prozorov, *Ethos without Nomos*, s.264

²⁴² Prozorov, *Ethos without Nomos*, s.265

²⁴³ Dimitri Medvedev, Speech at World Policy Conference, Evian - France, <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/page/215> 05.03.2017

kuruluşu ile Rusya’da artarak illiberal hale gelen rejim politikaları arasındaki farkdan dolayı güçsüzleşmektedir.²⁴⁴

Agamben²⁴⁵ tarihin sonu düşüncesini yeniden yorumlayarak bunun bir teleolojinin diğerleri üzerindeki zaferi değil ancak diğer teleolojinin sosyal praksisini kaybetmesi ve yerine getirmesi için tabi olacağı işlevselliğinin veya tarihsel görevinin yokluğu ile açıklamaktadır. Sovyet sisteminin çöküşüne, yeni bir ideolojik hegemonyanın varlığı eşlik etmemiştir, bunun yerine tüm ideolojik söylemlerin ve tüm tarihsel görev ve misyonların tüm versiyonlarının uygulama etkinliğinin askıya alınmasına eşlik etmiştir. Putin yönetimiyle bu askıya almanın olumlanması sürecinden vazgeçilmeye ve depolitize edilmiş yönetim otoritesi artık bu durumu olumsuzlamaya başlamıştır. Aslında şöyle bir şey söylenebilirse eğer; bu bir *tarihin sonunun sonu* olarak da ifade edilebilir.²⁴⁶

---

²⁴⁴ Prozorov, *Ethos without Nomos*, s.265

²⁴⁵ Giorgio Agamben, *Means without End: Notes on Politics*, Minneapolis, University of Minnesota Press, 1998, ss.60-62. Akt: Prozorov, *Ethos without Nomos*, s.266

²⁴⁶ Prozorov, *Ethos without Nomos*, s.266

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÜRCİTAN MÜDAHALESİNE GİDEN SÜREÇTE RUSYA FEDERASYONU

Bilindiği üzere SSCB'nin dağılmasıyla beraber ABD ve SSCB'nin oluşturduğu çift kutuplu dünya sistemi de sona ermiştir. Bunu mütakiben ABD'nin ve onun temsil ettiği liberal düzenin hakim olduğu bir tek kutuplu dünya sistemi söyleminin geliştiği görülür. Dış politika anlayışında açık bir şekilde görüldüğü üzere ABD, kendi değerlerinin bir uzantısı olarak liberal dünya düzenini ve onun içinde barındırdığı evrensel kavramları kullanarak yeni bir düzen tesisine girişmiştir. Böylesi bir sistemde görece küçük devletler, işbirlikçi davranışın koyduğu kurallara riayet etmek zorunda olan ve bu kurallara aksi hareket eden devletlere karşı yaptırım uygulanan yeni bir sistemin parçası olacaklardır. Bu sistemin finansmanını ve gözetimini sağlayan ABD, bir bakıma alternatif olmayan iktidarını sistemin amaçları doğrultusunda yönlendiren “*liberal bir leviathan'ının*” idaresini üstlenmiş olacaktır.²⁴⁷

Vladimir Putin, Boris Yeltsin'in istifasından sonra geçen doksan günlük anayasal sürenin sonunda 26 Mart 2000 günü yapılan başkanlık seçiminde aldığı %52,9 oy oranıyla Rusya Federasyonu Başkanı seçilir. Ülkenin politik ve idari olarak altyapısının modern dönemin gerekleri doğrultusunda yenilenmesi, ekonomik problemlerin giderilmesi, devasa boyutlardaki sınırlar içindeki etnik ve kültürel çeşitliliği birarada tutmak için otoritenin elzem olduğu görüşü Putin'in yönetim anlayışında beliren önemli faktörlerdendir.²⁴⁸

---

²⁴⁷ G. John Ikenberry, *Liberal Leviathan: The Origin, Crisis, and Transformation of the American World Order*, Princeton, N.J.: Princeton University Publisher, 2011. Akt: Steven w. Hook ve John Spanier, *Amerikan Dış Politikası: İkinci Dünya Savaşı'ndan Günümüze*, çev. Özge Zihnioğlu Tanırlı, İstanbul, İnkılap Kitabevi, 2014, s.349

²⁴⁸ Helene Carrere d'Encasusse, *İki Dünya Arasında Rusya*, çev. Reşat Uzman, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 2013, s.52

1. PUTİN'İN DEVRALDIĞI RUSYA

Vladimir Putin'in başlangıçta sergilediği Batı yanlısı duruşu, Rusya'nın içinde bulunduğu zorlu şartların dayatması pratik bir yönelim olarak okumak da mümkündür. Nitekim Sovyetler Birliği'nin çöküşünden sonra geçen süreçte Rusya Federasyonu silahlı kuvvetleri yaklaşık olarak %75 oranında küçülmüş ve savunma sanayisindeki yozlaşma ve yolsuzluklar nedeniyle silahlı kuvvetlerin moral düzeyi düşmüştür. Soğuk Savaş dönemi boyunca en önemli argümanlardan biri olan dünyanın en büyük ikinci nükleer silah cephanesine sahip olma iddiası ise Soğuk Savaş sonrası dönemdeki gündelik yaşama pek de etki eden bir anlam taşımamaktaydı. Kaldı ki bir dönem Rusya'nın sağlık problemleri, artan ölüm oranları ve ekonomik sıkıntılar gibi çeşitli sorunlarla uğraşmak zorunda kaldığı görülür.²⁴⁹ Başkan Putin görevinin ilk yıllarında daha ziyade demografik sorunlar, ekonomik kriz, oligarklar ve Çeçen ayrılıkçı hareketi gibi problemlerle ilgilenmek zorunda kalacaktır. Yapılan raporlarda nüfusun her yıl giderek daha fazla oranda düştüğü ortaya çıkarılmıştır. Rus yönetimi bu durumu öncelikleri arasına almış, doğum oranını artırmak için teşviklerin yanı sıra çocuk ölümlerinin önüne geçmek adına sosyal programları hayata geçirmiştir.²⁵⁰

Özellikle 1999 sonbaharında Kuzey Kafkasya'da meydana gelen ve İkinci Çeçenistan Savaşı olarak adlandırılan gelişme Vladimir Putin'in başkanlığı döneminde karşılaştığı ilk büyük sorun olmuştur. Rusya, duruma müdahale ederken kullandığı gücün orantısızlığı nedeniyle Batı tarafından sert dille eleştirilicektir. Rus yönetimi ise askeri müdahale sonrası dönemde konuyu ele alırken farklı bir yönetim izleyerek sorunu 'Çeçenleştirme' yoluna gitmiştir. Bu çerçevede bölgede düzeni sağlama görevi Rusya yanlısı olan ve yönetimle iyi ilişkileri bulunan Çeçenlere havale edilmiştir. Ülkenin iç kısımlarını da tehdit eden bu terör dalgasının önüne, bölgede yine Çeçen otortesiyile engel olunduğu görülür. Çeçen sorunu Rus yönetimi tarafında ilk bakışta ayrılıkçı bir hareket ve ülkenin bütünlüğünü tehdit eden bir sorun olarak algılansa da artan terör olayları ve ABD'de meydana gelen 11 Eylül 2001 terör saldırısının da etkisiyle uluslararası terörle mücadele durumuna evrilmiştir. Uluslararası terörün Rusya'daki

---

²⁴⁹ Hook ve Spanier, Amerikan Dış Politikası, s.366

²⁵⁰ d'Encasuse, İki Dünya Arasında Rusya, ss.57-58

yansıması olarak algılanan durum neticesinde 11 Eylül saldırısını takiben ABD'nin ardından terörizme savaş ilan eden ilk ülke Rusya olmuştur.²⁵¹

Bu dönemde Putin'in iç siyasi reformlara gittiği ve merkezileşmeyi güçlendirecek idari düzenlemeler yaptığı görülür. Örneğin 13 Mayıs 2000 tarihli bir kararnameyle Rus toprakları yedi büyük federal bölgeye ayrılmıştır. Bu büyük bölgelerin başlarına ise geniş yetki ve güçlerle donatılmış ve Rusya Başkanı'nı temsil eden temsilciler atanmıştır. Bu sayede ülke topraklarının bütününde otorite sağlanmaya ve tüm bölgelerin merkezle olan bağlarının güçlendirilmesine çalışılmıştır.²⁵² Benzer nitelikteki reformların silahlı kuvverde de yapıldığı görülür. Özellikle 1990'ların kargaşasında ve birinci Çeçen Savaşı nedeniyle zayıflayan silahlı kuvvetler, yine Kuzey Kafkasya'da uluslararası terörle mücadele iddiasıyla reforme edilmiş ve silahlı kuvvetler üzerinde siyasi otoritenin etkisi güçlendirilmiştir. 12 Ağustos 2000 tarihinde Rus nükleer denizaltıların en gelişmişisi olarak kabul edilen Kursk'un uğradığı facia da silahlı kuvvetlerdeki reform ihtiyacını belirgin bir şekilde ortaya koymuştur. Bu vesileyle Putin, askeri güç üzerinde siyasi otoriteyi ve bir anlamda kendi otoritesini tesis etmiştir.²⁵³

2. VLADİMİR PUTİN DÖNEMİ RUSYA FEDERASYONU

SSCB dağılmasıyla oluşan yeni Rus devletinin toplumsal yapısına ve aidiyet anlayışına dair tartışmaların geliştiği dönemde Putin komünizmle ve Sovyetlerle bir hesaplaşmadan ziyade toplumu sahip olduğu tarihle beraber bir bütün olarak ele almak gereğini belirtmiştir. Bu konuda Putin şu görüşünü dile getirmiştir;

“Komünizmle hesaplaşmak demek, tasfiyelere girişmek ve sırf Komünist Parti'ye üye oldukları ya da Parti'yle bağlantılı bazı askeri örgütlenmelerde çalışmış oldukları bahanesiyle insanları mahkemeye çıkarmak

---

²⁵¹ d'Encasusse, *İki Dünya Arasında Rusya*, ss.59-63

²⁵² d'Encasusse, *İki Dünya Arasında Rusya*, s.63

²⁵³ d'Encasusse, *İki Dünya Arasında Rusya*, s.64

demek değildir. Bu yapacağımız en büyük hata olur. Bu, tüm toplumun bağrına nifak tohumlarını serpmek olacaktır.”²⁵⁴

Putin’e göre yeni Rus devletinin aidiyeti ve kimliği için komünist ideolojiden ve tek parti yönetiminden kurtulmak yeterli olacaktır. Tarihin mirasının reddi yerine hem Sovyet hem de Çarlık Rusyası’nın sembolik değerlerine atıfta bulunarak Rus tarihine itibarını geri kazandırma çabasına girmiştir. Bu nedenle ulusal semboller konusunda Rus kimliğini tarihin bir uzlaştırması olarak öne sürmektedir. Rus bayrağı olarak ne çarlığın ne de Sovyetlerin bayrağı değil, 1917 yılında Çarlık rejiminin yıkılmasıyla Şubat devriminin sembol bayrağı olan beyaz, mavi ve kırmızı renkli bayrak kabul edilecektir. Ulusal marşın sözleri Sovyet marşını bestelemiş olan Sergey Mikhalkov tarafından tekrar yazılacaktır. Çarlık Rusyası’nın sembolü iki başlı kartal sembolü korunacak bunun yanı sıra ordu flaması da Kızıl Ordu’nunkiyle aynı kalacaktır.²⁵⁵

1996-98 yıllarında Rusya Federasyonu Dışişleri Bakanı ve 1998-99 yıllarında ise Başbakan olarak görev yapan Yevgeni Primakov’a göre SSCB’nin dağılması ülkenin Soğuk Savaş’ta mağlup olduğu anlamına gelmez. Aksine post-Sovyet bölgesinin kaosa sürüklenmemesi ve ülkenin nükleer kabiliyetin muhafaza edilmesi bunun bir göstergesidir.²⁵⁶ Fakat V. Putin; SSCB’nin çöküşünü yüzyılın en büyük jeopolitik felaketi ve bir trajedi olarak nitelendirmiştir.²⁵⁷

“Sovyetler Birliği’nin çökmesi neye yol açtı? Yirmi beş milyon Sovyet vatandaşı, etnik topluluk olarak Ruslar, kendilerini yeni Rusya’nın sınırları dışında buluverdiler. Ve kimse onların akıbetini düşünmedi. Yirmi beş milyon, büyük bir Avrupa ülkesi eder. Bu insanlar kendilerini nasıl bir durumun içinde buldular? Yabancı konumuna düştüler.(...) yirmi beş milyon insan, serserfil halde, gitgide yükselen bir milliyetçilik ortamında, bir tren ya da uçak bileti alacak kadar bile paraları olmadığı için yeni Rusya’ya, tarihsel anavatanlarına dönemeyecek bir durumda, kendilerini sınırın öte tarafında buldu. Rusya’da başlarını sokacak bir evleri yoktu. Yaşayabilecekleri, çalışabilecekleri hiçbir yer yoktu. Trajedi değil de nedir bu?”²⁵⁸

---

²⁵⁴ Vladimir Putin, Figaro gazetesinin söyleşisi,2000. Akt: Michel Eltchaninoff, *Putin’in Aklında Ne Var?*, çev. Melike Işık Durmaz, İstanbul, İletişim Yayınları, 2017, s.15

²⁵⁵ Eltchaninoff, *Putin’in Aklında Ne Var?*, ss.23-24

²⁵⁶ Yevgeni Primakov, *Rusyasız Dünya*, çev. Aijan Esenkanova, İstanbul, Timaş Yayınları, 2010, s.15

²⁵⁷ Eltchaninoff, *Putin’in Aklında Ne Var?*, s.25

²⁵⁸ Time dergisi söyleşisi 19 Aralık 2007. Akt: Eltchaninoff, *Putin’in Aklında Ne Var?*, s.25

Putin'in bu söylemi doğrultusunda ilerleyen dönemde Rusya sınırları dışında yaşayan Rus soydaşlar üzerinde politikalar geliştirilecek ve post-Sovyet coğrafyasında Rusya'nın çıkarlarına aykırı gördüğü durumlarda, Gürcistan örneğinde olduğu gibi, bunu bir müdahale gerekçesi olarak da kullanmaktan çekinmeyecektir. Putin iktidarının ilk yıllarında yani 2000'li yılların başında aslında liberal bir görünüm sergilemekte ve ülkesinin Batı standartlarına ulaşması için çaba sarfedeceğini söyleyen demokrat ve piyasa ekonomisi savunucusu biri olarak kendisini tanıtmaya çalışmıştır.²⁵⁹ Putin aslında yönetiminin ilk yıllarında liberalizmi yeni Rusya'da düzeni tesis etmenin bir aracı olarak görmüştür. Bu nedenle başkanlığının ilk yıllarında batıcı bir politika izlediği bile söylenebilir. Aleksandr Morozov bu durumu Putin'in başlangıçta izlediği politik felsefenin Avrupa standartlarıyla uzlaştığını ifade ederek belirtmiştir. Morozov bu ilk yıllarda Putin'in eğitim, ekonomi, hukuk, mülkiyet gibi çeşitli konularda ülkesinin mevcut dünya standartlarına ulaşmasını istediğini söyler. Bu nedenle Batı tasavvuru dışında dile getirilen her türlü 'Rus düşüncesi' ve tahayyülünü pek de dikkate almamıştır. Rusya'nın Avrupa kültürüne dahil olduğu düşüncesi, başlangıçta Putin'de de belirleyicidir.²⁶⁰

3. OLİGARKLARLA MÜCADELE

SSCB'nin dağılmasının ardından Rusya Federasyonu küresel ekonomik düzene entegre olma çabaları çerçevesinde bir dizi özelleştirme faaliyeti gerçekleştirmiştir. Bu kapsamda büyük petrol, doğal gaz ve medya şirketlerinin ön plana çıktığı görülür. Bu şirketleri alan ve ekonomik gücü elinde bulunduran kesimler ise gittikçe artan oranlarda politika ve yasama organı üzerinde etkili olmaya başlamışlardır. Bürokraside artan yolsuzluk sorunu nispetince bu ekonomik gücü elinde bulunduran oligarklar ülke yönetiminde söz sahibi olmuşlardır. Oligarklar olarak adlandırılan bu kesimler Putin tarafından oluşturulmak istenen sistemin önünde de bir engel teşkil etmekteydiler Bu nedenle merkezi yönetim, zenginliğin bizzat devletin kontrolüne geçmesi yönünde

---

²⁵⁹ Russia at The Turn of The Millenium <http://pages.uoregon.edu/kimball/Putin.htm> Akt: Eltchaninoff, *Putin'in Aklında Ne Var?*, s.29

²⁶⁰ Eltchaninoff, *Putin'in Aklında Ne Var?*, s.33

adımlar atmaya başlayacaktır. Primakov'a göre Rusya'da oligark demek, ekonomideki mevcut statüsünden tatmin olmayarak devlet işlerine müdahil olan, kendi adamlarını yönetici konumlara taşıyan, yasa ve kural koyucu süreçlere büyük etki imkanına sahip olan kişiler demektir.²⁶¹ Oligarklar, ülkenin doğal kaynakları üzerinde hakimiyetlerini kurarken, bu güçle beraber yasama sürecine ve siyasete de etki etmeye başlamışlardı. Rus yasama organından onların istemediği bir kararın çıkması, ellerindeki maddi güç ve Rus bürokrasisindeki yolsuzluk nedeniyle neredeyse imkansız hale gelmişti. Devletin otoritesinin ciddi şekilde azaldığı bu durum ayrıca Rusya'daki bölgesel yönetimlerin artan bir şekilde otonomilerini kurmalarına ve oligarkların etkisinde politika izlenmelerine neden olmuştu. İşte bu nedenle Vladimir Putin Devlet Başkanı olduğunda karşısındaki en önemli sorunlardan biri merkezi otoritenin yeniden sağlanması ve devletin hayati olarak gördüğü alanlarda oligarkların ellerindeki gücün devlete geri geçmesini temin etmek olmuştur. Oligarklarla ciddi bir mücadeleye girişen Putin devlet eliyle ve yargıyı da kullanarak tutuklamalar ya da vergi cezaları gibi yaptırımlar yoluyla özellikle doğal kaynaklar ve medya sektöründeki oligarkların devlet güdümüne alınmasını ya da sahip oldukları şirketlerin devlet tarafına el değiştirmesini sağlamıştır. Rus yönetimi, idari yönetim konusunda yeni yasalar çıkararak bölge valilerinin merkezden atama yoluyla işbaşına gelmelerine karar vermişti. Ayrıca bölgesel yönetimlerdeki bütçelerin denetimi sıklaştırarak merkezi yönetimi güçlendirme yoluna gitmiştir. Bilindiği üzere Schmitt'in tasavvurunda egemen olağanüstü durumlarda karar verendir. Burada kastedilen olağanüstü durum, mevcut normların ve hukuk kurallarının ortaya çıkan sorunların çözümünde yetersiz kaldığını belirtmektedir. Rusya Federasyonu içinde bulunduğu durumu Vladimir Putin hukuk kurallarını da esneterek ve özellikle yargı denetimi üzerinde kendi otoritesini getirerek devlet ve iktidarının güçlenmesi adına politika izlediği görülmektedir.

Nitekim Putin yönetimi tarafından oligarklara iletilen ilk mesajlarda yatırımlarınızı yapmaya devam edebilirsiniz ancak vergilerinizi ödeyecek ve siyasetin dışında kalacaksınız, vurgusunun ön planda olduğu görülür. Özellikle doğal kaynaklara hakim olan oligarklar üzerinde, devletin de bu sektörde pay sahibi olacağı yeni bir düzen kurulması için baskı yapılmıştır. Benzer şekilde medyada yönetime muhalif

---

²⁶¹ Primakov, *Rusyasız Dünya*, s.89

yayınlar yapan oligarklara karşı, yine devletin bu sektörde söz sahibi olması yoluyla önlem alınmıştır. Bunun en iyi örneği Media Most grubunun sahibi Vladimir Gusinski'dir. Rus NTV televizyonunun sahibi olan Gusinski başkanlık soruşturmasına uğramış, vergi kaçırma ve fonları aktarma ile suçlanmıştır. Bu televizyon kanalının daha sonra Gazprom Media'nın denetimi altına girdiği ve serbest kalan Gusinski'nin de İspanya'ya kaçtığı görülür. Böylelikle oligarkların medya üzerindeki hakimiyeti sona erdirilmiştir.²⁶²

Putin'in Başkan olmasında etkili olan petrol şirketi sahibi Boris Berezovski de iktidarın hedefi olmuştur. Berezovski hem medyada, hem de petrol alanında şirketlere sahip bir isimdi ve tıpkı Gusinski gibi o da soruşturmaya uğramıştı. Bunun bir neticesi olarak petrol şirketi Sibneft'teki hisselerini Putin'e yakınlığıyla bilinen Roman Abramoviç'e satmış ve Rusya dışına çıkmak zorunda kalmıştır. Benzer şekilde Gazprom şirketinin de yapılan yolsuzluk ve rüşvet operasyonlarıyla devlet denetimine geçmiştiği görülür. Bir başka petrol grubu olan Yukos petrol sahibi Mihail Hodorkovski, siyasi faaliyetleri ve Putin'e karşı şiddetli muhalefeti neticesinde soruşturmaya tabi tutulmuş ve tutuklanmıştır.²⁶³ Ekonomik alana yapılan bu müdahalelerin esas amacı, iktidarın gücünü pekiştirmek, oligarkların kendi çıkarları doğrultusunda iktidara etki etmesini engellemek, paranın iktidara gelmek için kullanılmasının önüne geçmek ve hayati olarak görülen enerji gibi alanlarda devletin gücünün artırılmasını sağlamak şeklinde sıralanabilir. Bu müdahaleler gerçekleşirken hiçbir zaman piyasa-pazar ekonomisi tartışılmamıştır. Ekonominin faaliyet alanını oluşturan çerçeve, Rus politik sistemini ve onun ihtiyaçlarını içerecek şekilde yeniden düzenlenmiştir.²⁶⁴

Putin başkanlığında oligarklara karşı girişilen, anlatılan mücadelenin gerçekleştiği ekonomik ve siyasi konjonktür Schmitt'in olağanüstü hal durumuna benzetilebilir. Rus yönetiminin devletin otoritesini sağlamak için aldığı önlemler, Putin'in nezdinde 'egemen' kavramı bağlamında değerlendirilebilir. Başkan Putin'in bu dönemdeki söylemleri ve gerçekleştirdiği eylemleri Schmitt'in ifade ettiği 'istisnai yetki' kavramına ve 'egemen'in aldığı kararlara benzetmek mümkündür.

---

²⁶² d'Encasusse, *İki Dünya Arasında Rusya*, s.65

²⁶³ d'Encasusse, *İki Dünya Arasında Rusya*, ss.65-68

²⁶⁴ d'Encasusse, *İki Dünya Arasında Rusya*, ss.68-69

4. 11 EYLÜL SONRASI DIŞ POLİTİKA

Putin 2000 yılında Rusya Federasyonu Başkanı seçildiğinde esas önceliğinin devleti yeniden inşa etmek ve sarsılan devlet otoritesini yeniden sağlamak olduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra ekonomiyi düzenlemek ve ayağa kaldırmak, sınırların güvenliğini temin edip reforme edilmiş güvenilir bir silahlı kuvvetler oluşturmak, ülkenin toprak bütünlüğünü ve ekonomik refahı sağlamak gibi amaçlardan da bahsedilebilir.²⁶⁵ Bu doğrultuda daha başkanlığının ilk yıllarından itibaren Putin, Batı'yla olan ilişkilerinde eşitler arasında sözü dinlenen egemen bir güç olma amacı gütmüştür. Mevcut uluslararası sistemde hakim olan aktörün ABD olduğu bilinciyle hareket eden Putin, bu devletle ilişkilerinde de yapıcı bir tavır takınmaya çalışmıştır.²⁶⁶

11 Eylül 2001 tarihinde ABD'de meydana gelen terör saldırısı iki devlet arasındaki ilişkilerin dayanışma temelli gelişmesi bakımından önemli bir fırsat sunmuştur. Terör saldırısından sonra Rusya–Amerika ilişkileri belirgin bir şekilde olumlu yönde seyretmiştir. Terör saldırısı sonrası Amerikan Başkanı'nı telefonla arayarak stratejik ve diplomatik desteğini bildiren ilk devlet başkanı Putin olmuş ve muhatabına terörle mücadele konusunda ittifak önerisinde bulunmuştur. Bu doğrultuda ABD'nin Afganistan'a giden uçaklarına Rus hava sahası kullanılmış; Kırgızistan ve Özbekistan'da Amerikan üsleri açılması kabul edilmiştir. Bu gelişmelerin yanı sıra Rusya Federasyonu Vietnam ve Küba'da bulunan üslerini kapatmış ve askeri manevralar ile tatbikatlarını durdurmuştur. 24 Mayıs 2002 tarihinde ise stratejik nükleer silahların sayısında indirim öngören SORT (Strategic Offensive Reduction Treaty) anlaşması imzalanmış ve Amerikan–Rus ilişkilerindeki yakınlaşma zirve noktasına ulaşmıştır.²⁶⁷

Ancak ilerleyen süreçte ABD'nin Irak'a BM kararı olmaksızın müdahalesi, Kafkasya bölgesinde meydana gelen renkli devrimlere desteği, terörle mücadele kapsamında Orta Asya'ya yerleşen ABD'nin Rusya'yı saf dışı eden enerji hattı projeleri, NATO ve AB'nin genişlemesi, ABD'nin Füze Kalkanı projesi, Kosova'nın

---

²⁶⁵ d'Encasusse, *İki Dünya Arasında Rusya*, s.140

²⁶⁶ d'Encasusse, *İki Dünya Arasında Rusya*, s.73

²⁶⁷ d'Encasusse, *İki Dünya Arasında Rusya*, s.76

bağımsızlığının Batı tarafından tanınması gibi durumlar Rusya Federasyonu'nun Batı ile ilişkilerinin seyrini değiştirmiş ve gerilmesine neden olarak nihayetinde Rusya'nın Gürcistan müdahalesiyle derin bir krize sebep olmuştur. Soğuk Savaş sonrasında NATO yönetiminde, askeri gücünü üye devletlerin sınırları ötesinde iç savaşları, bölgesel istikrarsızlık ve çatışmaları önleyici ve etkisizleştirici bir araç olarak kullanılabilirdiği görüşü hakim olmuştur. Bu yeni konsept çerçevesinde NATO 1990'larda Balkanlarda müdahalelerde bulunmuş, Afganistan'da ABD'ye yardımcı olarak Taliban güçleriyle mücadeleye girişmiştir.²⁶⁸ Bunun bir neticesi olarak Rusya-NATO ilişkileri özellikle ittifakın Kosova müdahalesi nedeniyle akamete uğramıştır. NATO ile ilişkilerin Kosova savaşı sırasında uğradığı hasarın iyileştirilmesi amacıyla görüşmeler tekrar başlamış ve 28 Mayıs 2002 tarihinde NATO-Rusya Konseyi kurulmuştur. Avrupa Birliği aynı dönemde Rusya'nın pazar ekonomisi statüsüne kavuştuğunu ilan ederken ilerleyen süreçte Rusya G7'ye tam üye olarak alınmıştır.²⁶⁹

Rusya-Batı ilişkilerinin yakınlaştığı bu dönemde NATO, Rusya'yla işbirliğine yönelik çalışmalar yapsa da aynı zamanda genişlemesini de devam ettirmiştir. 2002 yılında NATO üç Baltık ülkesiyle beraber Romanya, Slovakya ve Bulgaristan'la da katılım görüşmelerinin başlamasına karar vermiştir. Rusya bu gelişmeleri hoş karşılamamakla beraber eleştirilerini ve itirazlarını yüksek sesle dile getirmemiştir. Zira aynı dönemde Rusya da Çeçen ayrılıkçı hareketiyle mücadelenin en şiddetli evresini yaşamaktadır. ABD de Rusya'nın Çeçen müdahalesine karşı daha önce takındığı sert tavra nazaran nispeten sakin bir tutum sergilemiştir.²⁷⁰ Hatırlanacağı üzere Rusya'nın Batı'yla ilk büyük fikir ayrılığı ve çıkar çatışması aslında 1999'daki NATO'nun Sırbistan ve Kosova'yı hedef alan askeri müdahalesiyle açığa çıkmıştı. BM Güvenlik Konseyi kararı olmaksızın ve Rusya'ya rağmen yapılan bu müdahale, Rus kamuoyu ve yöneticilerinde belirli bir kızgınlık ve endişe durumuna yol açmıştı. Batı'nın insancıl müdahale söylemine ve NATO'nun Kosova müdahalesine şiddetle karşı çıkan Putin, 2000 yılındaki Çin ziyaretinde "*Zaman zaman örneği insancıl gerekçelerle başka bir devletin iç işlerine müdahale gibi çok tehlikeli kavramlarla, yeni tehditlerle*

---

²⁶⁸ Hook ve Spanier, *Amerikan Dış Politikası*, s.368

²⁶⁹ d'Encasusse, *İki Dünya Arasında Rusya*, s.77

²⁷⁰ d'Encasusse, *İki Dünya Arasında Rusya*, s.78

karşılaşıyoruz.”²⁷¹ demiştir. Ancak müdahalelerin gerekçesi olarak kullanılan ve Rusya tarafından şiddetle itiraz edilen ‘insancıl’ müdahale kavramının daha sonra bizzat Rusya tarafından da kullanıldığı görülür. 2008 Gürcistan ve 2014 Ukrayna müdahaleleri bunun en açık göstergeleridir.²⁷²

5. “RENKLİ DEVRİMLER”E RUSYA’NIN REAKSİYONU

2003 yılına gelindiğinde Batı ile ilişkiler artık Rusya açısından ihtiyatla düşünülmesi gereken bir konu haline gelmişti. ABD’nin Irak müdahalesine rağmen devam eden iyi ilişkileri geren son gelişme ise Kafkasya’da meydana gelen Batı destekli siyasi hareketlenmeler ve yönetimleri değiştirme girişimleri olmuştur. Rusya karşıtı, Batı yanlısı ve milliyetçi nitelikteki bu hareketler Rusya tarafından bölgede kendisine karşı gerçekleştirilen bir operasyon biçiminden algılanmıştır.²⁷³ Özellikle 2003 yılının sonbaharında Gürcistan’da meydana gelen ‘Güller Devrimi’ Şevardnadze yönetimini devirmiş ve yerine NATO ve AB taraftarı Saakaşvili iktidarı kurulmuştur. 2004 yılında benzer bir gelişme Ukrayna’da yaşanmış ve ‘Turuncu Devrim’ olarak adlandırılan hareket, Gürcistan’dakine benzer bir şekilde yönetim değişikliğine sebep olmuştur. İlerleyen süreçte bu hareket dalgası Kırgızistan’a da sıçramış ve burada da ‘Lale Devrimi’ olarak adlandırılan süreç neticesinde Asgar Akayev yönetimi bırakmak zorunda kalmıştır. Rusya açısından açık bir tehdit olarak değerlendirilen bu durum, aynı zamanda Orta Asya devlet başkanlarını da tedirgin etmiştir. Yönetimlerini kaybetme riskinin belirmesinin ardından bölge liderleri Rusya’yla ilişkilerini yakınlaştırma yoluna gidecektir.²⁷⁴

Bölgede kendisinin çevrelendiği hissiyatına neden olan ve demokratik söylemlerle meydana gelen bu politik değişimler Rusya’da evrensel demokrasi kavramının Rusya açısından yeni bir tanımlanmasının yapılması ihtiyacını doğurmuştur. Demokrasi bahanesiyle ülkenin iç ve dış politikasına müdahale edilmesi olanağını

---

²⁷¹ Vladimir Putin, Çin günlük gazetesi Renmin Ribao, Yeni Çin Haber Ajansı ve RTR televizyonu söyleşisi, 16 Haziran 2000. Akt: Eltchaninoff, *Putin’in Aklında Ne Var?*, s.37

²⁷² Eltchaninoff, *Putin’in Aklında Ne Var?*, s.27

²⁷³ d’Encasusse, *İki Dünya Arasında Rusya*, s.79

²⁷⁴ d’Encasusse, *İki Dünya Arasında Rusya*, ss.80-84

ortadan kaldırmaya yönelik olarak Rusya'da 'egemen demokrasi' düşüncesi benimsenmiştir. Vleb Surkov ve Gleb Pavlovski, Rus tarzı politika anlayışının bir tezahürü olarak, bu düşüncüyü öne sürmüşleridir. Rusya'ya özgü olduğu söylenen bu demokrasi anlayışı, Batı yolundan gitmeyi reddeden ve her türlü dış müdahaleden sakınılan bir anlayışı içinde barındırmaktadır.²⁷⁵

Bölgede meydana gelen Renkli Devrimlerin etkisinden sakınabilmek için Rusya çeşitli tedbirler almıştır. Bir *Moskova Meydanı* düşüncesine karşı devlet destekli halk mobilizasyonu gerçekleştirilmiş ve bu durum da beraberinde emperyal motifleri içinde barındıran milliyetçilik dalgasının gelişmesine yol açmıştır.²⁷⁶ Kremlin yönetimi ikili bir strateji izleyerek bir yandan muhalefeti bastırıcı önlemler alıp medyanın kontrolü eline geçirirken sivil toplum örgütlerini sınırlayıcı uygulamalara yer vermiş bir diğer yandan da devlet destekli halk hareketleriyle koruyucu bir alan oluşturma çabasına girişmiştir. Bu hareketlerden en önemlisi Nashi Gençlik Hareketi'dir. Hareket, olası bir *Moskova Meydanı* oluşumuna karşı önalıcı bir rol üstlenerek gençleri mobilize etme amacı taşıyordu.

Eski hegemonya alanında böylesi bir tehditle karşılaşan Rusya, hem kendisini bu tehlikeye karşı korumak -ki Rusya da böylesi bir hareket için koşulların çoğunu sağlamaktaydı- hem de bölgedeki güçlere karşı diplomatik ve siyasal olarak elinin boş olmadığını göstermek için çeşitli girişimlere başlamıştır. 17 Eylül 2006 tarihinde Moldova'nın ayrılıkçı bölgesi Trendniester'de Rusya'nın desteğiyle yapılan referandumda bağımsızlık ve Rusya'ya katılım kararı çıkması, yine aynı yıl içerisinde Güney Osetya'da benzer bir referandumun yapılması bu tip girişimlere örnek gösterilebilir.²⁷⁷ Anlaşılacağı üzere Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra kendi periferisindeki devletlerde kişilere ve rejimlere endeksli bir şekilde yürütülmeye çalışılan Rus dış politikası iflas etmiştir.²⁷⁸ Vladimir Putin önderliğinde bölgede eski statüsünü yeniden edinmek isteyen Rusya'nın önüne ise Batı güdümlü 'renkli

---

²⁷⁵ Elchaninoff, *Putin'in Aklında Ne Var?*, s.58

²⁷⁶ Auer, *Carl Schmitt in the Kremlin*, s.964

²⁷⁷ İlyas Kamalov, Karadeniz Bölgesinde Bazı Güncel Sorunlar, *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, Sayı:21, 2009, ss: 13-21

²⁷⁸ Elnur H. Mikail, *KGB Albaylığından Devlet Başkanlığına Putin Dönemi Rusya*, İstanbul, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 1.B., 2008, ss. 35-36

devrimler' çıkmıştır. Bunun farkında olarak Kremlin yönetimi bir yandan renkli devrimlere müdahale gereği duyarken diğer yandan bu devrimlerin Rusya Federasyonu sınırları içerisinde yayılmasını engellemek amacıyla faaliyetlerde bulunmaktaydı. Renkli devrimlerin itici gücü olarak ortaya çıkan gençlik grupları bu noktada Kremlin'in dikkatinden kaçmamıştır. Bu doğrultuda hem meydanları baskı altında tutabilmek için hem de bölgesel krizin olası sızramalarına karşı önlem olarak; 2005 tarihinde "İдушие Вместе (Идушие вместе-Birlikte Yürüyenler)" adlı bir gençlik örgütünün temelleri üzerine Nashi (наши-Bizimkiler) gençlik örgütünün (Genç Demokratik Antifaşist Hareket) kurulmasını sağlamıştır. Örgüt uzun süre Kremlin Başkanlık İdaresi'yle koordineli olarak çalışmıştır.²⁷⁹ Nashiler manifestolarında, "Bugün bir taraftan uluslararası terörizmin, diğer taraftan Avrasya'yı ve bütün dünyayı kontrol etme çabasında olan Amerika'nın gözü Rusya'nın üzerindedir. Bizim neslimizin vazifesi de 60 yıl önce atalarımızın yaptığı gibi ülkemizin egemenliğini savunmak" diyorlardı.²⁸⁰

Nashi'nin temel görevlerini maddeler halinde sıralamak gerekirse şöyle bir tablo karşımıza çıkmaktadır²⁸¹;

1. Bölgedeki renkli devrimlerin olası toplumsal ve gençlik üzerine etkilerini engellemek.
2. Apolitik Rus gençliğini teşvik ederek Kremlin politikaları paralelinde aktive edilmesini sağlamak ve bürokraside bu amaca hizmet eden yeni kadroların oluşmasını temin etmek.
3. Kremlin'in iç ve dış politikalarını destekleyen 'sivil toplum' oluşumunu sağlamak.
4. 'Putin'in gençliği' söylemiyle muhalif sesleri bastırıcı unsur olarak yönetime 'sivil destek' sağlamak.²⁸²

---

²⁷⁹ Nashi Head Launch Political Party, The Moscow Time, 21.05.2012 <http://www.themoscowtimes.com/news/article/nashi-head-to-launch-political-party/458952.html>, 07.06.2014.

²⁸⁰ Youth Groups Created by Kremlin Serve Putin's Cause, Newyork Times, 08. 07.2007 <http://www.ekopolitik.org/public/printnews.aspx?id=907>, 09.05.2014. Nashi Gençlik Hareketi Manifestosu, <http://www.nashi.su/manifest> 07.06.2014.

²⁸¹ Nashi Gençlik Hareketi Manifestosu, <http://www.nashi.su/manifest> 07.06.2014.

Bu tür hareketler 1989'daki Kadife devrimleri ve Ukrayna'daki Turuncu Devrim hareketini taklit ederek, Kremlin'in "egemen demokrasi" adı altındaki otoriterleşen rejimi sağlamlaştırmayı başarmıştır. Belirgin milliyetçi bir proje olan bu hareketle Batı'nın 'soft power'ına karşı ulusal sınırları güçlendirmiş ve yeni jenerasyonun vatansever hassasiyetini beslemiştir. Ancak Rusya'nın bölgedeki devrim hareketlerinin içerideki yansımalarını önlemek için geliştirdiği ve Kremlin'in 'evde her şeyi aynı tutma' çabaları (kişiselleştirilmiş güç sistemini ve yerel statükoyu desteklemek manasında) Rusya'yı yurtdışında revizyonist politika izleyen bir aktöre dönüştürmüştür. Kremlin eylemlerini tıpkı Batı'nın geçmişte yaptığı müdahaleleri haklı çıkarma gerekçesi olarak gösterdiği ve özellikle Kosova örneğinde kendisini belli eden 'insani müdahale' adı altında gerçekleştirmiştir.

6.RUS KİMLİĞİ ÜZERİNE SÖYLEMLER

Bu dönemde Rusya'da hem içeride meydana gelen terör olayları hem de "yakın çevre" olarak adlandırılan bölgede gerçekleşen renkli devrimler Vladimir Putin'in söylemlerinde daha fazlasıyla geleneksel değerlere atıf yapmasına neden olmuştur.²⁸³ Geleneksel değerlere daha fazla referans veren Putin, bir bakıma muhafazakarlığa dönük bir anlayış geliştirmiştir. Rus kültürünün bağımsızlığını korumak ve geleneksel aidiyetlerin devamını sağlamak adına demografiden internet kullanımına, eşcinsellikten Ortodoks Hristiyanlık değerlerine değin pek çok konuda Putin'in görüşlerini daha yüksek bir sesle dile getirdiği görülür.²⁸⁴ Söylemlerine bakıldığında her ne kadar Putin Rus özgün kimliği ve geleneklerine dayanan bir dış politika anlayışını ön plana çıkarıyor olsa da aslında zamana ve mekana göre değişen hamleler yapmaktaydı. Bu bağlamda özellikle Slavlık, Hristiyan Ortodoksluk, Rusluk, Rusça konuşanlar ve coğrafya (Avrasya) temelli prensiplere sık sık başvurduğu görülür. Ortodoksluk inancı ve milliyetçilik arasındaki tezat gibi ifade edilen söylemlerde ortaya çıkan çelişkilere rağmen Rusya'nın politik tasavvurunda, tarihsel bağlardan kopmadan modern Batı ve

---

²⁸²Merve S. Özel, *Nashi'ler: Putin'in Siyasal Askerleri*, 21.yy Türkiye Enstitüsü, <http://www.21yyte.org/arastirma/rusya-slav-arastirmalari-merkezi/2012/05/25/6616/nashiler-putinin-siyasal-askerleri> , 21.04.2014.

²⁸³ Eltchaninoff, *Putin'in Aklında Ne Var?*, s.58

²⁸⁴ Eltchaninoff, *Putin'in Aklında Ne Var?*, s.59

onun evrensel kıldığı kavramlar karşısında, bu evrensel kavramlara farklı bir okuma ve yorum getirilmeye çalışılarak bir Rus yolu çizme çabası gösterilmiştir.²⁸⁵

Putin geliştirilen söylemlerin ve izlenen politikanın muhteviyatını açıklarken ne Çarlık Rusyası'nın ne de Sovyet döneminin yeniden canlandırılması gibi emperyal bir amaç güdülmediğini ısrarla vurgulamıştır. Bugünün Rusyası'nın ne Çarlık ne de Sovyet dönemine benzemesi mümkündür. “Gelecekte bir misyonun taşıyıcısı olan hiçbir fikrin, halkı ya da fiilen ülkenin izleyici yolunu zaptetmesin isterim.”²⁸⁶ diyen Putin, buna karşın hemen ertesi yıl Gürcistan'a müdahale etmekten de geri durmayacaktır.²⁸⁷ Yine bu çerçevede Rusluk ve Ortodoksluk inancına verilen referansların yanı sıra Rus olmamakla birlikte Rusça konuşan halklara da sıklıkla atıf yapıldığı görülür. Burada elbette hedef kitle Sovyet sonrası Türk Cumhuriyetleri ve BDT ülkeleri olmaktadır. Putin bir demecinde “BDT ülke halklarının ezici bir çoğunluğu Rus dilini fiilen ikinci adadilleri olarak kabul ediyor. Yani aramızda hiçbir dil engeli yoktur.”²⁸⁸ derken aslında dil açısından bu ülkelerle tarihsel bir bağ kurulduğunu ifade etmektedir.²⁸⁹

Rusya'nın bulunduğu coğrafi konum itibariyle bir ayağının Avrupa'da diğerinin Asya'da olduğunu sıklıkla dile getiren Vladimir Putin bunun bir sonucu olarak Rusya'nın aynı zamanda bir Asya ülkesi olduğunu da dile getirmekteydi. “Baltık Denizi ve Karpatlar'dan Pasifik Okyanusu'na dek uzanan devasa bir Avrasya coğrafyası”²⁹⁰ tanımıyla Putin, Rusya'nın Asya ve Avrupa uygarlıklarını birleştiren bir özgünlüğe sahip olduğunu vurgulamaktaydı. Ona göre Rusya bir çok etnisiteyi içinde barındırmakla Avrasya'nın adeta minyatür bir biçimini teşkil etmekte ve bu nedenle hem Hristiyan Avrupa değerlerinin savunucusu olurken hem de Avrasya için bir rehber görevi görmekteydi. Putin, Rusya'nın daima iki ayağından da yani Avrupa ve Asya'dan,

---

²⁸⁵ Eltchaninoff, *Putin'in Aklında Ne Var?*, ss.117-135

²⁸⁶ Vladimir Putin, Valday Kulübü konuşması, 14 Eylül 2007, Soçi. Akt: Eltchaninoff, *Putin'in Aklında Ne Var?*, s.117

²⁸⁷ Eltchaninoff, *Putin'in Aklında Ne Var?*, s.117

²⁸⁸ Vladimir Putin, Yeni Çin Haber Ajansı ve CCTV televizyon kanalı söyleşisi, 27 Kasım 2002, Moskova. Akt: Eltchaninoff, *Putin'in Aklında Ne Var?*, s.127

²⁸⁹ Eltchaninoff, *Putin'in Aklında Ne Var?*, s.127

²⁹⁰ Vladimir Putin, Lev Gumilev Avrasya Üniversitesi öğrenci ve öğretmenleriyle buluşmada verilen demeç, 10 Ekim 2000, Astana. Akt: Eltchaninoff, *Putin'in Aklında Ne Var?*, s.128

destek alacağını vurgulamaktadır. “Rusya hem Avrupalı hem Asyalı bir devlettir. Avrupa’nın pragmatizminin ve Doğu’nun bilgeliğinin hakkını teslim etmeliyiz. Rus dış politikası işte bu nedenle dengeli olacaktır.”²⁹¹ Putin, Rusya’nın Avrupalı kimliğine dikkat çeken değerlendirmelerde de bulunmuştur: “Coğrafi açıdan bakıldığında Rusya elbette bir Avrasya ülkesidir. Ama (...) Rusya Avrupa kültürüne sahip bir ülke olduğu için şüphesiz bir Avrupa ülkesidir.”²⁹² “Avrupa’nın ayrılmaz parçası olan ve Avrupa gücü olma iddiasındaki bir ülkede yaşıyoruz.”²⁹³ “Rusya her şeyden önce düşünce tarzıyla, zihniyetiyle, kültürüyle Avrupalı bir ülkedir.”²⁹⁴ Putin tarafından Rusya’nın Avrupa’yla olan bağlarına yapılan atıflar Batı tarzı bir gelişmeyi kabul etmekten ziyade kimlik belirlenimi açısından ele alınmaktadır. Putin, bu doğrultuda özellikle Hristiyanlık ortak paydasına vurgu yapmıştır. “Rusya elbette bir Avrupa ülkesidir; hem coğrafi açıdan hem de zihniyet açısından. Avrupa nedir? Antik Roma, Antik Yunan kültürüdür, Bizans kültürüdür yani Doğu Hristiyan kültürüdür.”²⁹⁵ Batı ve bilhassa Avrupa’ya karşı olumlu yönde takınılan tavır Rusya’nın doğusuyla olan ilişkilerinde kullandığı söylemle çelişir bir görüntü ortaya çıkarmıştır. Putin başkanlığının ilk yıllarında bu konularda birbiriyle pek de örtüşmeyen açıklamalar yapmıştır.

Eltchaninoff’a göre tüm bu söylemler dikkate alındığında, Rusya’ya özgü düşünce sisteminin ve Rusya’nın özgünlüğünün temelini Hristiyan inanış, vatanseverlik, geleneklere bağlılık ve bir çok etnik unsurun barındığı coğrafyada farklı halklara karşı hoşgörü prensipleri oluşturmaktadır. Bu düsturlar doğrultusunda Rusya kendi demokrasi anlayışını geliştirerek, iç ve dış politikasına demokratik kavramlar vasıtasıyla gerçekleşen müdahalelerden sakınacaktır.²⁹⁶

---

²⁹¹ Vladimir Putin,, Çin Renmin Ribao gazetesi, Yeni Çin haber ajansı ve RTR televizyonu ile söyleşi, 16 Haziran 2000. Akt: Eltchaninoff, *Putin’in Aklında Ne Var?*, s.128

²⁹² Vladimir Putin, Gazeta Wyborcza isimli günlük gazete ve Polona kanalı TVP’ye 15 Ocak 2002 verdiği söyleşi, s.34

²⁹³ Vladimir Putin, Madrid’de düzenlenen basın toplantısı, 14 Haziran 2000. Akt: Eltchaninoff, *Putin’in Aklında Ne Var?*, s.34

²⁹⁴ Vladimir Putin, TF1 VE France 3 televizyon kanallarında yayınlanan söyleşi, 23 Ekim 2000. Akt: Eltchaninoff, *Putin’in Aklında Ne Var?*, s.35

²⁹⁵ Vladimir Putin, TF1 kanalında yayınlanan söyleşi 11 Şubat 2003. Akt: Eltchaninoff, *Putin’in Aklında Ne Var?*, s.35

²⁹⁶ Eltchaninoff, *Putin’in Aklında Ne Var?*, s.75

7. KÜRESELLEŞME KARŞITI SÖYLEM

Küreselleşme ve liberal anlayışın tüm dünyada hakim olduğu fikri doğrultusunda demokrasi, ekonomi ve savaş kavramları da evrensel olduğu düşünülen anlamlara sahip olmuştur. Carl Schmitt, liberalizmin bireyci tasavvurunun devletin, devlet olma vasfını elinden aldığını ve halkın yaşamı üzerindeki tasarruf yetkisini yok ettiğini belirtmiştir. Bir yoğunluk derecesi olarak dost–düşman belirleniminde düşmanla mücadele, politik birliğin ve onun tezahürü olan devletin en önemli argümanını oluşturmaktadır. Düşman kavramı yerine evrensel insanlık mefhumunun getirilmesiyle uluslararası alanda düşman kriminalleştirilmiştir. Düşman suçlu durumuna gelirken, düşmanlık da suç anlamını taşımaya başlamıştır. Bu doğrultuda evrensel insanlık düsturunun dışında kalan suçlu adeta insan dışı bir konuma getirilmiştir. İnsanlık dışı tayin etme durumu savaşların da anlamlarının kaymasına neden olarak topyekün ve çok daha yıkıcı bir savaşın önünü açmıştır. İnsanlık kavramı doğrultusunda yeni düzende askeri müdahale gerekçeleri de insancıl müdahale şeklinde gelişmiştir.

Rusya, özellikle Putin dönemiyle küresel sistemin dayattığı anlam çerçevelerini yeni bir okumaya tabi tutarak kendi yorumunu getirme çabasına girmiştir. Esasında bu özgün yorum getirme arayışı diğerlerinden kenidini ayırt etme uğraşı olarak da ortaya çıkmıştır. Pazar ekonomisinin öngördüğü serbest piyasa koşullarını ve devletin ekonomideki etkisizliğine karşıt bir şekilde Rusya’da devlet hayati alanlar olarak gördüğü sektörlerde devlet güdümündeki şirketlere ve devletin kendi kurumlarına öncelik tanıyan ve bazen de onlar lehine usulsüzlüklerin olmasına göz yuman bir konumda belirmiştir. Rusya’da tartışılan bu ekonomik düşünce devlet kapitalizmi olarak adlandırılmıştır. Devlet, elzem gördüğü alanlarda ve durumlarda iktidar gücünü kullanmaktan çekinmemiştir. Pazar ekonomisi tartışılmamakla beraber bu ekonomide devlet kendi lehine hareketlerin önünü açmakta sakınca görmemiştir. Batı’nın demokrasi kavramlarıyla ülkelerin iç ve dış politikalarına müdahale ettiğini düşünen Rus yönetimi ve entelektüelleri egemen/yönetilen demokrasi kavramıyla bu durumun önüne geçmeyi amaçlamışlardır. Özellikle renkli devrimler döneminde ciddi bir biçimde tartışılan bu durum demokrasinin Rus okumasını yansıttığı iddiasıyla düşünülmüştür. Evrensel olduğu ileri sürülen demokratik söylemlerin yerine Rusya’nın kendi tarihsel ve kültürel dokusuna uygun bir demokrasi tahayyülü geliştirilmeye çalışılmıştır.

Küreselleşme mefhumuna dikkat çeken Putin bu konudaki eleştirilerini şu şekilde dile getirmektedir: “Ülkemizin, Rusya’nın özgürlüğünden, kimliğinden ödün vermesini asla arzu etmem. Rusya’nın göğsümüzü kabartan ve bunca sevdiğimiz, bizi biz yapan kültürel köklerinin, manevi köklerinin muhafaza edilmesini çok isterim.”²⁹⁷ Putin bu bağlamda tek tipleştirici bir küreselleşme anlayışına karşı olduğunu da belirtmiştir. Ancak ilerleyen süreçte Ukrayna politik yapısında 2004 yılında meydana gelen ve Turuncu Devrim olarak da adlandırılan duruma atıfta bulunarak Rusya’nın küresel dünyanın dışında ve tek başına bırakılmak istendiğini söyleyecektir.²⁹⁸ Putin Rusya’nın tek tipleştiriciliğe karşı çıktığı ve kendi yolunu tayin ettiği için dışlandığını ve komşularında meydana gelen politik değişiklikler vasıtasıyla izole edilmeye çalışıldığını iddia etmektedir.²⁹⁹

Putin bu konudaki düşüncelerini 2007 yılında Valday Klubü toplantısında şu sözlerle ortaya koymuştur:

“Açık konuşacak olursak, dünya üzerinde egemen durumda olduğunu ilan etme gururuna ve mutluluğuna sahip pek az ülke vardır. Bunların sayısı bir elin parmaklarını geçmez: Çin, Hindistan, Rusya ve birkaç ülke daha... Tüm diğerleri ya birbirlerine ya da blokun liderine tam anlamıyla bağımlıdır.”³⁰⁰

10 Şubat 2007 tarihinde Münih’teki konuşmasında Vladimir Putin tek kutuplu dünya sistemine eleştiri getirerek bu söylemin aslında tek bir güç, iktidar ve karar merkezi anlamına geldiğini dile getirmiştir. Böylesi bir dünyanın, tek bir efendiye tabi kılacağını söyleyen Putin, bunun herkesin çıkarlarını ve kararlarını gözetemeyen demokrasi anlayışıyla da çeliştiğini ifade etmiştir. Bu çıkış esasında ABD’nin uluslararası egemenlik arzusuna karşı yükselen itirazın dışa vurumu olarak dile getirilmiştir. Bu

---

²⁹⁷ Vladimir Putin, NBC’de yayınlanan söyleşisi, 2 Haziran 2000. Akt: Eltchaninoff, *Putin’in Aklında Ne Var?*, s.73

²⁹⁸ Rus ve yabancı basın mensupları için basın toplantısı, 23 Aralık 2004, Moskova, Kremlin. Akt: Eltchaninoff, *Putin’in Aklında Ne Var?*, s.73

²⁹⁹ Rusya Federasyonu Kpnseine sesleniş 25 Nisan 2005. Akt: Eltchaninoff, *Putin’in Aklında Ne Var?*, s.73

³⁰⁰ Valday Klubü, 14 Eylül 2007, Soçi. Akt: Eltchaninoff, *Putin’in Aklında Ne Var?*, s.75

arzuya karşı durabilecek ve bir denge oluşturabilecek sistemin çok kutuplu sistem olacağı inancının da belirtilmesidir.³⁰¹

11 Eylül sonrası Orta Asya'ya yerleşen ABD, askeri üslere sahip olmasının yanısıra bölgedeki enerji hatlarının seyri konusunda yeni oluşumlara önyak olmuştur. Rusya'ya göre Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattı ve Bakü-Tiflis-Erzurum doğal gaz boru hattı gibi projeler Rusya'yı dışarıda tutan bir kararın ürünüydü. Rus yönetimi kendilerini dışarıda bırakan bu tür enerji projelerine karşı ciddi bir refleks göstermiş ve açıkça itiraz etmiştir. NATO'nun bölgede devam eden genişlemesi ve alternatif enerji hattı projeleri bir bakıma Rusya'yı çevreleme ve oyunun dışına itme çabaları olarak görülüyordu. Gürcistan'ın bu enerji nakil hatlarındaki konumu ise Rusya açısından Amerikan projesinin bir parçası olarak kabul edilmiştir.³⁰²

ABD'nin BM kararı olmaksızın Irak müdahalesi Fransa, Almanya ve Rusya arasında bu konuda zımnî bir ittifakın oluşmasına yol açmıştır. Ancak Rus yönetiminin Rusya'nın Avrupalı ve Avrupa'da yer alan bir ülke olduğunu dile getirmesine ve Irak Savaşı'na karşı takınılan ortak tutuma rağmen AB-Rusya ilişkileri yine de ekonomik açıdan asimetrik bir şekilde ilerlemiştir. Rusya, AB için hammadde tedarikçisi olarak kalırken AB de Rusya'ya işleniş malların ihracında bulunuyordu. Rusya Federasyonu'nun Dünya Ticaret Örgütü'ne katılmasının önündeki engeller devam ederken, AB'nin Orta Avrupa ülkelerine genişleme eğilimini sürdürmesi ise ilişkilerin seyrini belirleyen önemli bir konuydu. AB'nin 'Avrupa komşuluk siyaseti' Rusya tarafından BDT ülkelerine yönelik bir etki alanı oluşturma faaliyeti olarak algılanmıştır. AB'nin genişleme projesi ve etki siyaseti, Rusya tarafından şüpheyle karşılanırsa da özellikle Irak savaşına karşı Almanya ve Fransa'yla ortaklaşa sergilenen tavır ve ekonomik ilişkilerin hızla geliştiği İtalya'yla izlenen olumlu dış politika, Rusya ve Avrupa arasındaki olumlu gelişmeler olarak gösterilebilir.³⁰³

11 Eylül terör saldırısından sonra Batı'yla geliştirilen ilişkiler NATO'nun ve AB'nin genişlemesi, ABD'nin Orta Asya'da yeni enerji koridorları açma girişimi,

---

³⁰¹ d'Encasusse, *İki Dünya Arasında Rusya*, ss.92-93

³⁰² d'Encasusse, *İki Dünya Arasında Rusya*, s.84

³⁰³ d'Encasusse, *İki Dünya Arasında Rusya*, ss.85-88

nihayetinde bölgede meydana gelen Batı yanlısı renkli devrimler ve Kosova'nın bağımsızlığının Batı tarafından tanınması neticesinde gerilmiştir. Rusya, Batı'nın dış politika söylemlerinde kullandıkları evrensel demokratik ve insancıl müdahale söylemlerine şüpheyle yaklaşmış, izlenen politikanın Rusya'yı çevreleme ve bölgedeki varlığını tehdit etme amaçlı olduğu görüşünü dile getirmiştir. Bu doğrultuda tek utuplu dünya sistemine ve evrensel ölçekli kavramalara karşı bir söylem geliştirerek Rusya'ya özgü demokrasi ve piyasa ekonomisi tanımı getirerek bölge ilişkilerinde tarihsel referanslara dayanmıştır. Hayat alanı ve kırmızı çizgisi olarak gördüğü sahada en nihayetinde Gürcistan müdahalesine giden süreç bu çerçevede ilerlemiştir. Batı'ya ve onun evrensel söylemlerine karşı demokrasi, pazar ekonomisi ve insani müdahale kavramlarına kendi yorumunu getirerek dış politikadaki eylemlerini bu sistem kapsamında meşrulaştırma çabası da göstermiştir.

8.RUSYA FEDERASYONU GÜRCİSTAN MÜDAHALESİ

Rusya Federasyonu 1993 yılında ortak tarihsel, kültürel ve coğrafi bağlara atıf yaparak “yakın çevre” olarak adlandırdığı bölgede daha aktif dış politika izleme amacındaydı. Bu amacın Putin'in başkanlığında uygulamaya konulduğu söylenebilir. Bu dönemde Avrasyacı düşüncenin yönetimde söz sahibi olduğu iddia edilebilir. Avrasyacı düşüncenin büyük Avrasya coğrafyası tahayyülü ve bir anlamda Batı karşıtlığı “yakın çevre” politikasıyla beraber ele alındığında Schmitt'in grossraum kavramıyla örtüşmektedir. Post-Sovyet nomosta Rusya bölgenin sınırlarının değişmezliğinin bir garantörü olarak yani katechon olarak hareket etmişti. Ancak nomos kendi bölgesi dışından müdahalelere kapalı bir mekansal düzenlemedir. Bu düzene müdahale edildiği takdirde nomosun yapısı kırılacaktır. Nitekim post-Sovyet nomostaki Batı müdahalelerinin bu düzeni bozduğu söylenebilir. Post-Sovyet nomos düzeninin bozulması Rusya'yı kendi grossraumunu dizayn etmeye sevk etmiştir. Bu doğrultuda Rusya, Rus grossraumunun en önemli parçalarından biri olan Gürcistan'da müdahalede bulunmuştur. Gürcistan müdahalesi Rusya'nın kendi bölgesindeki hayati çıkar alanlarını göstermesinin ve 'öteki' olan Batı'ya cevap vermesinin en açık tezahürüdür.

8.1. BAĞIMSIZ GÜRCİSTAN VE TOPRAK BÜTÜNLÜĞÜ

SSCB'nin dağılmasında etkili olan devletlerden biri olan Gürcistan bağımsızlığını kazandıktan sonra Batı yanlısı ve Rusya karşıtı bir politika izlemeye çalışmıştır. SSCB'nin son dönemlerinde Gürcistan'da milliyetçi karakterde beliren hareketler ülkenin bağımsızlığını ilan etmesiyle diğer etnik grupları dışlayıcı bir şekilde yönetime gelmiştir. 9 Nisan 1991'de Gürcistan'ın bağımsızlığını ilan etmesiyle ülkenin ilk başkanı olan Zviyad Gamsakurdiya iç çatışmalar, ayrılıkçı Abhazya, Acaristan ve Güney Osetya bölgeleri, kötüleşmiş ekonomik durum ve yerleşmemiş bir bürokrasiyle yüzyüze gelmiştir. Gamsakurdiya yönetimi, ülkenin bağımsızlığının ve toprak bütünlüğünün önündeki en büyük tehdidin Rusya Federasyonu olduğu görüşündeydi. İç çatışmalara dayanamayan Gamsakurdiya çok geçmeden iktidarı bırakmak zorunda kalmıştır.³⁰⁴

Gamsakurdiya'nın yerine Sovyet eski dışleri bakanı olan Eduard Şevardnadze gelmiştir. Şevardnadze yönetime geçtiğinde ülkenin bütünlüğünü sağlamak adına ayrılıkçı hareketlerle başa çıkmak, ülkenin bağımsızlığını uluslararası topluluğa kabul ettirmek ve iktidarının temellerini güçlendirmekle uğraşmıştır. Gamsakurdiya döneminde ülkenin otoriterleştiği söylenebilir. Gürcistan bu dönemde başkanlık sistemiyle yönetilmekteydi. Şevardnadze meclis hükümeti sistemini uygulamaya geçirerek yönetim şeklini değiştirmiştir. Bu dönemde Şevardnadze'nin siyasi parti kurmamasının sebebinin kendisini partiler üstü bir konuma getirme isteği olduğu söylenebilir. Şevardnadze'nin yönetimi ele aldığı dönemde ülkenin merkezi otoritesi çok zayıftı. Ülke çapında Gamsakurdiya taraftarları olarak bilinen *Zviadist* gibi çeşitli silahlı gruplar bulunmaktaydı. Güney Osetya ve Abhazya üzerinde merkezi otoritenin hiçbir etkisi bulunmuyordu. Güney Osetya'nın özerk statüsü Gamsakurdiya yönetimi tarafından kaldırılmıştı ve bölgede düzen tesis etmek amacıyla 1991 yılında askeri operasyon başlatılmıştı. Şevardnadze yönetime geldiğinde bölgedeki silahlı mücadele devam etmekteydi. Bu dönemde çatışmaların yoğunlaşması Rusya'nın müdahale etmesine sebep olmuştur. Neticede 24 Haziran 1992'de Yeltsin ve Şevardnadze bölgedeki durumu ele alan Dagomis Anlaşması'nı imzalamışlardır. Bu anlaşmaya göre

---

³⁰⁴Mitat Çelikpala, *Kafkasya'da Neler Oluyor?*, Kafkasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Tartışma Metinleri No.0901, Ankara, 2009, ss.9-11

Rus, Oset ve Gürcülerden oluşturulacak Ortak Kontrol Komisyonu kurulmuştur. Bu komisyon bölgeyi kontrol edecek bir barış gücü statüsündedir. Bu sayede bir bakıma Rusya bölgedeki gücünü artırmıştır. Bu dönemde Gürcistan'daki bir diğer ayrılıkçı bölge olan Abhazya da Güney Osetya'da meydana gelen gelişmelerin etkisiyle bağımsızlığını ilan etmiştir. Bunun üzerine Gürcistan silahlı kuvvetleri bölgeye müdahalede bulunmuştur. Ancak ilerleyen süreçte Gürcistan bu bölgede de iktidarı ele geçirmekte başarılı olmuş ve Gürcü silahlı kuvvetleri bölgeden çekilmek zorunda bırakılmıştır.³⁰⁵

Gamsakurdiya taraftarlarının tekrar çatışmaya başlaması üzerine ve ayrılıkçı hareketlerle baş edebilmek adına yardıma ihtiyacı olan Şevardnadze bu dönemde Rusya'ya yakınlaşmıştır. Toprak bütünlüğünün sağlanması ve iç savaşın sona erdirilmesi için Rusya'nın desteğine muhtaç olan Şevardnadze, kurulduğu tarihte katılmayı reddettiği Bağımsız Devletler Topluluğu'na (BDT) 30 Eylül 1993'te üye olmayı ve Rus askeri birliklerine Gürcistan topraklarında üs vermeyi kabul etmiştir. BDT çerçevesinde kurulan Kolektif İşbirliği Anlaşması'na da katılan Gürcistan bu kararları karşılığında Rusya'nın ayrılıkçı bölgelerdeki faaliyetleri engellemesini ve 'barışı koruma birliği' adı altında BDT'nin asker göndermesini sağlamış oluyordu.³⁰⁶

8.2. ŞEVARDNADZE'NİN YENİ DIŞ POLİTİKA ARAYIŞI

1995 yılına gelindiğinde Şevardnadze'nin iktidarını güçlendirmek adına bir dizi reform faaliyetine girişmiştir. Batı ile ilişkilerine de özenle yaklaşan Gürcistan, Rusya'nın ayrılıkçı bölgeler üzerindeki etkisi nedeniyle temkinli davranmak zorunda kalsa bile AB ile imzalanan ortaklık anlaşması, Sovyet sonrası düzende ortaya çıkan devletlere yardım amacıyla kurulmuş olan TACIS (Technical Aid to the Commonwealth of Independent States) programından gelen yardımların artırılmasını sağlamış ve IMF tarafından kredi vaadi elde edilmiştir. 1994 yılında Gürcistan NATO'nun Barış İçin Ortaklık programına da katılmıştır. ABD ile geliştirilen ilişkiler

---

³⁰⁵ Mitat Çelikpala, Kuzey Kafkasya'da Anlaşmazlıklar, Çatışmalar ve Türkiye, (der. Mustafa Aydın ve Çağrı Erhan) Beş Deniz Havzasında Türkiye, Ankara, Siyasal Kitabevi, 2006, ss.63-102

³⁰⁶ d'Encausse, *İki Dünya Arasında Rusya*, s.214

ise ülkeye Amerikan yardımlarının gelişini hızlandırmıştır.³⁰⁷ 1999 yılında Avrupa Konseyine dahil olan Gürcistan ilerleyen süreçte NATO'ya dahil olma arzusunu yüksek sesle dile getirmeye başlayacaktır. Avrupa'da Konvensiyonel Kuvvetler Hakkında Anlaşma (FCE) gereği bu anlaşmaya dahil olarak Gürcistan, topraklarında bulunan Rus birliklerinin çekilmesini talep etme imkanına da kavuşmuştur. 1999 yılında AGİT zirvesinde Gürcistan, Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattı projesine onay vermiş ve bu nedenle Rusya'nın dikkatini üzerine çekmiştir. Aynı dönemde Çeçenistan'da devam etmekte olan çatışmalarla uğraşan Rusya ise Gürcistan hava sahasını Rus uçaklarına açması ve Çeçen sınırını daha sıkı bir şekilde kontrol etmesi için bu ülkeden talepte bulunmuştur. Bu talepleri, savaşın Gürcistan topraklarına sıçrayacağı gerekçesiyle reddeden Şevardnadze ise gelecek kış döneminde gaz sıkıntıları yaşamış ve ülkesi içindeki ayrılıkçı bölgelerde artan faaliyetlerle yüzyüze kalmıştır. ABD, Rusya ile gerilen ilişkilerde devreye girerek Çeçen direnişçilerle mücadele edebilmesi için Gürcü ordusunu eğiteceğini söylemiştir. Askeri danışmanlarını bölgeye gönderen ABD böylelikle aslında bölgede artan bir etkiye sahip olmuştur.³⁰⁸

8.3.SAAKAŞVİLİ'NİN İKTİDARI

Batı'yla kurduğu ilişkilere rağmen Şevardnadze yönetimi ülkedeki ekonomik sıkıntılara, ayrılıkçı hareketlere ve artan yolsuzluğa çare bulamadığı için içeride destek kaybediyordu. Halkın büyük tepkisini çeken yolsuzluklar ve kötü ekonomik gidişat Şevardnadze'nin iktidarını otoriterleştirmesine neden olmuştur. 2003 yılında gerçekleşen seçimlerde her ne kadar Şevardnadze zaferini ilan etse de ülkede bulunan AGİT gözlemcileri ve sivil toplum kuruluşları bu seçimlerin şaibeli olduğunu ifade etmişlerdir. Seçimlere hile karıştırıldığı gerekçesiyle muhalefet sokağa çıkmış ve Şevardnadze'nin istifası istenmiştir. Batı menşeli sivil toplum kuruluşları ve medyanın yoğun desteğiyle büyüyen halk hareketi nihayetinde Şevardnadze'yi yönetimi bırakmak mecburiyetinde bırakmıştır. 2004 yılında yapılan seçimler neticesinde ise Batı yanlısı

---

³⁰⁷ d'Encauuse, *İki Dünya Arasında Rusya*, s.217

³⁰⁸ Reha Yılmaz, "Bağımsızlık Sonrası Dönemde Rus – Gürcü İlişkileri ve Kırılma Noktaları", *Avrasya Etüdüleri*, Sayı38, 2010, ss. 29-31

Mihail Saakaşvili ülkenin yeni başkanı olarak seçilmiştir.³⁰⁹ Bu dönemde Rusya, aslında Gürcistan'da meydana gelen olayların akışına müdahale etmeme tercihinde bulunmuştur. Her ne kadar Şevardnadze'nin yardım çağrısı üzerine Dışişleri Bakanı Igor Ivanov Gürcistan'a giderek taraflar arasında bir uzlaşma ortamını yaratmaya çalışsa da Rusya söylem dışında olaylara müdahil olmamıştır.

2000 yılında Adalet Bakanlığı görevini yürüten ve Fransa ve Amerika'da eğitim almış Amerikan yanlısı genç bir hukukçu olan Saakaşvili 'Gül Devrimi' vasıtasıyla Gürcistan'da iktidarı ele geçirmiştir. 2008 yılında Rusya'nın Gürcistan müdahalesine yol açan süreç de işte bu dönemden itibaren başlayacaktır. 'Gül Devrimi' Rusya'yla diyaloga aşına ve 'sınırlarını bilen' ciddi bir müzakereci olan Şevardnadze yerine kendine çok güvenen, hırslı ve coşkulu bir Batı taraftarı olan Saakaşvili'nin iktidara gelmesine yol açmıştır.³¹⁰ Aslında Gürcistan bağımsızlığından itibaren Rusya'yla ilişkilerinde hep ölçülü bir tavır sergilemiştir. Önceleri BDT'ye katılmayı reddetmiş ve bu yapının karşıtı olarak algılanan GUAM³¹¹ içinde yer almış ve NATO'ya üye olma arzusunu dile getirmiştir. Gürcistan'daki yeni yönetim getirdiği reform paketiyle, demokrasiyi ve pazar ekonomisini geliştirmeyi öngörmekte ve toprak bütünlüğünü yeniden tesis etmeyi amaçlamaktaydı. Ayrılıkçı bölgelere yönelik Rus yardımı iddialarını sık sık dillendiren Gürcistan yönetimi, özellikle NATO'ya üyeliği hedefleyen bir politika izlemiştir. Saakaşvili'nin 'Gül Devrimi'yle iktidara gelmesinden sonra Gürcistan ABD'den para yardımı almış ve AB'nin komşuluk politikası çerçevesinde de çeşitli mali yardımlardan yararlanmış. Bu dönemde Saakaşvili'nin özellikle AB ve NATO üyeliğine yönelik söylemleri büyük bir coşkuyla dile getirdiği görülür.³¹²

Tüm bu gelişmeler yaşanırken Gürcistan 2004'te Acaristan'a müdahalede bulunmuş ve Gül Devrimi benzeri bir hareketle, Acaristan'da iktidarı elinde bulunduran Aslan Abaşidze yerinden edilmiştir. Rusya'nın müdahaleye yüksek sesle bir itiraz dile getirmemesi ve Gürcistan'ın izlediği politika ülkenin toprak bütünlüğünün tesisi konusunda umutların artmasına ve bu bağlamda iyimser bir havaya neden olmuştur.

---

³⁰⁹ Çelikpala, *Kafkasya'da Neler Oluyor?*, ss.9-10 ; d'Encausse, *İki Dünya Arasında Rusya?* , ss.227-229 ; Nilgün Atıcı Göktaş, "Saakaşvili Dönemi Gürcistan: İç ve Dış Politika Üzerine Bir Değerlendirme", *A.Ü.İ.B.F.D.*, Sayı 2, 2015, ss.96-98

³¹⁰ Göktaş, *Saakaşvili Dönemi Gürcistan*,ss.96-98; d'Encausse, *İki Dünya Arasında Rusya*, s.230

³¹¹ Gürcistan, Ukrayna, Azerbaycan ve Moldova'nın kurduğu daha sonra Özbekistan'ın da katıldığı Demokrasi ve Ekonomik Kalkınma Teşkilatı.

³¹² Göktaş, *Saakaşvili Dönemi Gürcistan*, ss.100-101 ; d'Encausse, *İki Dünya Arasında Rusya*, s.233

Saakaşvili benzer bir yöntemi Güney Osetya bölgesinde de uygulamak istemiştir. Ancak G. Osetya, Gürcistan gelen mali yardımlara ve propaganda faaliyetlerine rağmen başkanları Edvard Kokoiyt etrafında birleşmeyi tercih etmiştir. Başkan, Gürcistan'ın olası bir müdahalesine karşı Rusya'yı yardıma çağırmıştır. Bunun üzerine Saakaşvili askeri birliklerini G. Osetya üzerine sürmüş, ancak Rusya tarafından desteklenen Oset güçleri karşısında geri çekilmek zorunda kalmıştır.³¹³

Rusya ile yaşanan sorunlardan bir diğeri ise bu ülkedeki Rus askeri varlığının durumudur. İki ülke arasında bozulan ikili ilişkilere rağmen 31 Mayıs 2005 tarihinde bir anlaşma imzalamış ve 2008 yılına kadar Gürcistan'daki Rus birliklerinin geri çekilmesi kararlaştırılmıştır. Rusya'nın bu anlaşma esnasında talep ettiği en önemli konu, Gürcü topraklarının hiçbir yabancı askeri üsse açılmayacağı garantisidir. Ancak anlaşma metninde böyle bir maddeye yer veilmemiş, Gürcü Parlamentosu'ndan bu yönde bir taahhütün oylanması kararlaştırılmıştır. İlerleyen süreçte Gürcistan topraklarını ABD üslerine açmayı kabul ettiğinde de Rusya bunu anlaşmaya aykırı bir davranış olarak ilan deceptir. 2008 yılında gerçekleşen müdahalede bu konu da bir gerekçe olarak kullanılmıştır.³¹⁴

8.4. AĞUSTOS 2008 GÜRCİSTAN MÜDAHALESİ

Saakaşvili G. Osetya'da uğradığı yenilgiden sonra daha sert müdahaleleri içeren politikalar geliştirmiştir. Bu bağlamda askeri harcamalar arttırılmış ve Abhazya'da propaganda faaliyetlerine başlanmıştır. Bununla da yetinmeyen Saakaşvili ayrılıkçı bölgelerde mücadele iddiasıyla iktidarını güçlendirmiş ve medya sansürü gibi demokratik şartları kısıtlayıcı önlemler olarak aslında yönetimini otorileştirmiştir. 2006 yılında ise Gürcistan'da casusluk yaptıkları iddiasıyla yakalanan Rusları, kameralar önünde büyük bir propaganda argümanı olarak kullanılarak sınırdışı etmiştir.³¹⁵ Devam eden süreçte Gürcistan Rusya'nın Dünya Ticaret Örgütü üyeliğini de veto etmiş ve ilişkileri daha da germiştir. Buna mukabil ve Rusya da AGİT çerçevesinde gerçekleşen sınır denetimi görevini sonlandıracağını ilan etmiştir. Bu dönemde Gürcistan yönetimi

³¹³ d'Encausse, *İki Dünya Arasında Rusya*, s.233

³¹⁴ d'Encausse, *İki Dünya Arasında Rusya*, s.235

³¹⁵The Guardian, Georgia arrest Russian Officer for spying and surrounds army HQ, <https://www.theguardian.com/world/2006/sep/28/russia.georgia> 01.03.2017

ayrılıkçı bölgelere yönelik askeri müdahale öngören önlemler almış ve Abhazya'nın doğusundaki Kodori geçidini ele geçirmiştir.³¹⁶ Yine bu bağlamda Gürcistan, kurulması öngörülen Amerikan Füze Kalkanı projesine ilgi göstermiş ve Saakaşvili bunu Rusya'ya karşı bir argüman olarak kullanmıştır. Gürcü Başkan'ın, füze kalkanına katılmayı kabul edeceklerini söylediği görülür. Rusya ise buna karşılık Avrupa Barış Kuvvetleri Anlaşması'ndan (AKKA) çekildiğini duyuracak ve bu sayede Gürcistan sınırlarındaki askeri varlığının önündeki engellemelerden kurtulacaktır.³¹⁷

Kafkasya'da bu gelişmeler yaşanırken, 10 Şubat 2008'te Kosova bağımsızlığını ilan etmiş ve Batı tarafından hemen tanınmıştır. Bu durum Rus dış politikası açısından ciddi bir dönüm noktası olmuştur. Önceleri Gürcistan kendi ayrılıkçı bölgeleri için örnek teşkil edebileceği gerekçesiyle Kosova'nın bağımsızlığını tanımakta tereddüt etmiştir. Nitekim Batı'nın tutumundan cesaret alan Abhazya ve G. Osetya yönetimlerinin bağımsızlıklarının tanınması için Rusya'ya başvurduğu görülür. Rusya bu durum karşısında hemen harekete geçmemiş ve Gürcistan'nın atacağı adımları beklemeye karar vermiştir. Nisan 2008'te Bükreş'te toplanan NATO zirvesinde Gürcistan ve Ukrayna ittifaka katılım yönündeki arzularını tekrar dile getirmiştir. Gürcistan aslında NATO üyeliğiyle topraklarında ayrılıkçı bölgelerin elinden çıkmasını önüne geçme amacındaydı. Zirve neticesinde birliğe aday ülkelerin hazırlanması amacıyla NATO, MAP (Memberships Action Plan) programını kurmuştur. Bu dönemde ABD yönetimi Ukrayna ve Gürcistan'nın NATO'ya girişini onayladığını yüksek sesle dile getirmiştir. Ancak ABD'de yönetim değişikliğinin yaklaşması ve başta Almanya olmak üzere AB üyelerinin bu konudaki temkinli yaklaşımı, MAP programının askıya alınmasına yol açmıştır. Taraflar, Gürcistan ile Ukrayna'nın bir gün NATO üyesi olacağını dillendiren bir açıklamayla yetinmiştir.³¹⁸

2008 Mayıs ayı Rusya'da da bir yönetim değişikliği olmuş ve bilindiği üzere Dimitri Medvedev Devlet Başkanı olurken, Vladimir Putin Başbakanlık koltuğuna oturmuştur. Rusya'daki yönetim anlayışında bir değişiklik olmayacağını ve bir bakıma Putin'in iktidarının devam edeceğini işaret eden gelişme aslında yönetimin arkasına

³¹⁶ d'Encausse, *İki Dünya Arasında Rusya*, s.238

³¹⁷ d'Encausse, *İki Dünya Arasında Rusya*, s.329

³¹⁸ Serdar Keskin, *NATO – Rusya İlişkileri*, Giresun Üniversitesi Karadeniz Stratejik Araştırma ve Uygulama Merkezi, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2009, s.32 ; d'Encausse, *İki Dünya Arasında Rusya*, s.232

aldığı halk desteğini de ortaya koymaktaydı.³¹⁹ Bu sürekliliğe karşın Saakaşvili yönetimi daha ileri düzey adımlar atmaktan çekinmeyecektir. Gürcistan'da ayrılıkçı bölgelerle gittikçe gerginleşen ilişkiler ve özellikle G.Osetya'da meydana gelen çatışmaların tırmanmasıyla birlikte Saakaşvili 7 Ağustos çok sayıdaki askeri birliği yeniden Osetya'ya gönderecektir. Ancak Osetya'nın başkenti Tshinvali bombardımana tutulunca Rus askerlerinin kaldığı bir üs de isabet almıştı. Rusya'nın buna cevabı çok sert oldu. Askeri operasyon baştan Rusya 11 Ağustos tarihine gelindiğinde Gori'yi ele geçirmiş ve başkent Tiflis'i kuşatma tehdidiyle ilerlemesine devam etmiştir.³²⁰

Ekonomi, asker ve altyapı itibarıyla büyük kayıplar veren Gürcistan'ın ağır bir yenilgiye uğradığı söylenebilir. Rusya, Batı tarafından orantısız güç kullandığı yönünde eleştirilmesine rağmen Sovyet sonrası dönemde ilk kez bağımsız bir ülkenin topraklarına askeri müdahalede bulunmuştur. AB dönem başkanlığını yürüten Fransa Devlet Başkanı Sarkozy'nin arabuluculuğunda Rusya ve Gürcistan arasında anlaşma imzalandığı görülür. Anlaşma altı maddeden oluşmaktadır. Meydana gelen anlaşmazlığın çözümü için taraflar silahlı güç kullanımına son verecek, bu doğrultuda askeri hareketler sona erdirilecek, insani yardım ulaşması için güvenli bir geçiş güzergahı sağlanacak ve ayrıca Gürcü ve Rus askerleri 8 Ağustos tarihinden önceki pozisyonlarına geri dönecektir. Son olarak, Abhazya ve Güney Osetya'nın konumlarıyla ilgili uluslararası görüşmelerin yapılması kararlaştırılmıştır.³²¹

Anlaşma sonrasında Rusya, askeri güçlerini ek önlemler aldıktan sonra geri çekeceğini duyurmuş ve Rus Dışişleri Bakanı Lavrov, geri çekilmenin belirli bir takvimi olmadığını ifade etmiştir. ABD Dışişleri Bakanı Condolezza Rice ise NATO'nun Rusya'nın Gürcistan işgalinden bir tek stratejik bir kazanım elde etmesine izin vermeyeceğini söyleyecektir. Alman Dışişleri Bakanı Steinmeier ise Rusya'ya karşı düşünmeden ani tepki verilmesinin doğru olmayacağını belirten açıklamalarda bulunmuştur. Bu gelişmelerin ardından ABD bir bakıma Rusya'ya cevap vermiş ve 20 Ağustos'ta Polonya'yla Füze Kalkanı Projesi için anlaşma imzalamıştır.³²² Buna

³¹⁹ d'Encausse, *İki Dünya Arasında Rusya*, s.244

³²⁰ BBC News, Day by Day Georgia – Russia Crisis, <https://www.amerikaninsesi.com/a/a-17-2008-08-20-voa4-88118517/866712.html> 02.06.2017

³²¹ Çelikpala, *Kafkasya'da Neler Oluyor?*, s.7

³²² Amerikanın Sesi, Füze Kalkanı Anlaşması İmzalandı, 20.08.2008, <https://www.amerikaninsesi.com/a/a-17-2008-08-20-voa4-88118517/866712.html> 03.06.2017

karşılık Rusya 26 Ağustos 2008 tarihinde Abhazya ve G. Osetya'nın bağımsızlıklarını tanıdığının duyurmuştur. Dimitri Medvedev aynı tarihte Financial Times'ta yayınlanan makalesinde³²³ her ülke gibi Rusya'nın da bazı bölgelerde ayrıcalıklı çıkarları olduğunu belirtecek ve bu bölgelerin dostça ilişkiler yürütülen ülkelerin yer aldığı bölgeler olduğunu belirtmiştir.

Rusya aslında bu müdahaleyle SSCB'nin dağılmasından sonra ve BDT kurulmasıyla birlikte daima riayet ettiği ve gözettiği bir prensip olarak bölgede sınırların dokunulmazlığından da vazgeçmiş oluyordu. Abhazya ve G. Osetya'nın bağımsızlıklarının tanınması, Rusya'nın kendi nüfuz bölgesini ve bu bölgede aşılması gereken sınırları gösteren bir hareket olarak da yorumlanabilir. Bu politikanın esas hedefi ise Gürcistan nezdinde başta ABD olmak üzere tüm Batılı ülkelerdir. Rusya'nın Gürcistan müdahalesi, Soğuk Savaş bağlantısından ve kavramlarından bağımsız bizatihi Rusya'nın kendi inisiyatifidir ve ülkenin uluslararası toplumdaki varlığını öne çıkaran bir harekettir. d'Encausse'ye göre bu müdahaleyle Rusya kendisi dışında ve tek taraflı olarak algıladığı uluslararası hayat kavramını reddetmiştir.

“Bu savaşa girişmek suretiyle Rusya, kendi çıkarlarına göre davranma hakkını inkar edip ondaki kuralların eksikliğini araştıran ve ilan eden uluslararası topluluğun gözünde şüpheli bir demokrat devlet değil, ama tam hakları olan bir demokrasi olduğunu açıkça ortaya koymuştur.”³²⁴

---

³²³ Dimitri Medvedev, “Why I had to Recognize Georgians Breakaway Regions”, *Financial Times*, <https://www.ft.com/content/9c7ad792-7395-11dd-8a66-0000779fd18c> 03.06.2017

³²⁴ d'Encausse, *İki Dünya Arasında Rusya*, s. 262

SONUÇ

Bilindiği üzere Carl Schmitt, politik olanın önceliğini vurgulamaktadır. İnsan yaşamının bir mücadele ve insanın da bir mücadelecisi olduğunu ifade ederken, politik karar yetkisini elinde bulunduran devletlerin arasındaki mücadeleye de atıfta bulunmaktadır. Schmitt, bir halkın politik olarak varolabilmesini ve politik birliğini sağlayabilmesini, oluşturuca bir öteki ve düşman kavramlarına dayandırmaktadır. Söz konusu düşman, sonradan var edilen veya icat edilen bir kavram olmaktan ziyade, tarihsel olarak varolan ve bizatihi varlığıyla bu sıfatı taşıyan bir kavramdır. Bir topluluktaki biz ve diğerleri ayrımının, biz aidiyetinin oluşumunun esas unsurunu da bu öteki–düşman kavramı oluşturmaktadır. Rusya'nın Soğuk Savaş sonrası dış politikasını, özellikle de 2008 savaşını eksen olarak bu bağlamda değerlendirmek mümkündür.

Geçmişte SSCB, geniş sınırlarının savunması endişesinin yarattığı güvensizliğin yanı sıra kültürel birikimi ve ideolojik karşıtlığıyla kendi doğasını oluşturmuş ve öteki kavramını, tarihsel arka planını da hesaba katarak, kapitalist sistem Batı olarak belirlemiştir. SSCB'nin dağılması ve temsil ettiği ideolojik tasavvurun 'öteki' tarafından yenilgiye uğratılmasıyla yeni Rusya Federasyonu'nun izleyeceği politika ve 'biz' aidiyetinin temelleri de sarsılmıştır. Rusya Federasyonu, kuruluşunun ilk yıllarında, hakim liberal anlayış ile beraberinde getirdiği demokrasi, pazar ekonomisi ve evrensel kalıptaki iddialara uyum sağlamaya çalışmıştı. Ancak Sovyet idraki, toplumun ve entelektüel camianın hafızasında net bir şekilde yaşamaya devam etmekteydi. Bu da küresel sistemin yeni dünya görüşünü algılamada zorluk yaşanmasına neden olmaktadır. Düşmanın ve ötekinin olmadığı ve daha düne kadar karşıt kutbu temsil edenlerin dünyasını zihinsel olarak kabul etme çabası kısa sürede gözle görülür bir biçimde akamete uğramıştır.

Batı'nın SSCB dağılmasından sonra Rusya Federasyonu'na yönelik uyguladığı politikalar aslında Rusya'da hep bir nebze şüpheyle karşılanmıştır. NATO ve AB gibi Batı kurumlarının politikaları, Rusya'ya karşı bir hareketin hala devam ettiği şeklinde anlaşılmıştır. Özellikle Boris Yeltsin'in başkanlığının son dönemlerinden itibaren bu görüşün devlet politikasının bir parçası olmaya başladığı söylenebilir. Vladimir Putin'in göreve başlamasının ardından Rusya, kimlik arayışında oluşturuca öteki olarak Batı'ya ön plana çıkarmıştır. Schmitt'in belirttiği düşman, yani biz ve bizden olmayanlar ayrımı

artık Rusya'nın evrensel olarak kabul edilen kavramlara kendi yorumunu getirmesiyle netleşmiş ve kendi özgünlük arayışı belirginleşmiştir. Burada Batılı liberalizm ve parlamentarizm, dolayısıyla demokrasi anlayışı da sorgulanmaktadır. Hatırlanacağı üzere Schmitt, 20.yüzyılda liberal anlayışın esas baskınlığını belli etmesiyle beraber depolitizasyon ve nötralizasyon çağının başladığını söylemektedir. Bu doğrultuda devlet, ekonomik ve sosyal konularda tarafsız ve müdahaleden kaçınan konumuyla devlet olmanın esasını teşkil eden karar yetkisinden de adeta vazgeçmiş görünmektedir. Gerek ekonomide gerekse toplumsal diğer konularda devlet, etki etmeyen bir statüye indirgenmiştir. Oysa Schmitt'e göre devleti ilgilendiren konularda karar vermekten imtina eden devlet, devlet olma vasfını ve iktidar iddiasını da kaybetmektedir. Bu anlayışın Rusya'da doğrudan bir karşılık bulduğu söylenebilir.

SSCB'nin dağılmasıyla meydana gelen yeni devletlerin Belavezha Anlaşmalarıyla oluşturdukları post-Sovyet mekansal düzende Rusya Federasyonu somut düzenin tesisi ve korunmasında dizginleyici bir güç olarak ortaya çıkmıştır. Schmitt'in katechon kavramına işaret eden bu durum mevcut düzenin koruyucusu ve bozulmanın önleyicisi olarak anlaşılmaktadır. Rusya Federasyonu post-Sovyet mekanda oluşturulan ve Belavezha Anlaşmalarıyla karar verilen sınırların değişmezliği ilkesine sahip çıkmıştır. Bölgedeki kendi lehine olsa bile ortaya çıkan ayrılıkçı hareketlere karşı dizginleyici bir konumda yer almıştır. Rusya bir yandan Sovyet periferisindeki nüfuzunu kaybetmemeye çalışırken diğer yandan kurulan düzenin idamesine önem vermiştir. Post-Sovyet dönemde eski gücüne kavuşmak için revizyonist hareketlerde bulunması beklenilse bile Rusya *staus quo*yu savunan tarafta yer almıştır. Soğuk Savaş'ın mağlubü olarak görülen Rusya'nın bu mağlubiyetin masraflarını telafi edecek politikalar izlemesi öngörülürken tam tersi bir şekilde Soğuk Savaş'ın galipleri post-Sovyet mekanda revizyonist politikalar izleme yoluna gitmiştir.

Bilindiği üzere nomos, kendi bölgesi dışından gelecek olan müdahalelere kapalı bir alandır. Ancak post-Sovyet nomosta Batı müdahalesi görülmüştü. Bölgede renkli devrimler yoluyla Batı destekli yönetimlerin iktidara gelmesi, NATO ve AB gibi Batı kurumlarının bölgede genişleme eğilimi post-Sovyet nomosa dışarıdan yapılan müdahaleleri göstermektedir. Yani adeta post-Sovyet nomosun kapısı Batı tarafından kırılmıştır. Rusya Federasyonu 2008 yılındaki Gürcistan müdahalesiyle ve sonrasında Abhazya ve Güney Osetya bölgelerinin bağımsızlığını tanıyarak, SSCB'nin

dağılmasından beri izlediği bölgedeki sınırların değişmezliği ve toprak bütünlüğünün önemine dayalı politikasını değiştirdiği görülmektedir. Rusya, bölgedeki katechon iddiasından vazgeçmiş ve dizginleyici güç olma ilkesini terketmiş gözükmektedir. Rusya Federasyonu'nun, Gürcistan müdahalesinde bulunurken Batı'nın meşru müdahale aracı olarak kullandığı 'insancıl müdahale' iddiasını dile getirmesi ayrıca önemli bir konudur. Müdahaleden kısa bir zaman önce Kosova'nın bağımsızlığının Batı tarafından tanınması da Abhazya ve G. Osetya bölgelerinin bağımsızlığının tanınmasında örnek olay olarak gösterilmiştir. Rusya, bölgedeki etnik Rus nüfusunu korumak için, tarihsel ve kültürel olarak bağlı olduğunu söylediği coğrafyada söz sahibi olduğunu ilan etmiştir.

Schmitt özellikle Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra dünyanın nomossuz bir yapıya evrildiğini söylemiştir. Tek kutuplu küresel sistemin politik olanın doğasına aykırı olduğunu belirten Schmitt, ABD'nin Monroe Doktrini'yle yaptığı gibi çeşitli bölgelerde grossraum-geniş mekan düzeninin kurulmasını öngörmüştür. Tarihsel ve kültürel olarak bir arada yaşayabilen birden çok nomosu tek bir çatı altında toplayan bu düşüncede tek bir grossraum yoktur. Aksine birden çok grossraum bulunmaktadır. Rusya Federasyonu'nun Sovyet periferisinde sıklıkla vurguladığı tarihsel-kültürel ortak payda ve Rus dili paydaşlığı ile Rusya'da devlet yönetiminde etkisi olduğu düşünülen bir politik düşünce olan Avrasyacılık geniş mekan düşüncesiyle örtüşmektedir. *Rus grossraum*u Sovyetlerin eski uydu devletleri üzerinde etkisi devam eden post-Sovyet bir bölgesel süpergüç olarak varlığını devam ettirmektedir. Bu nedenle Rus yönetimi tarafından "yakın çevre" olarak adlandırılan bölge aslında bir Rus grossraumunu betimlemektedir. Gürcistan'ın bu grossraum içindeki yeri hayati bir önem taşımaktadır. Rusya, Gürcistan'da kendi grossraumuna dışarıdan gelecek olan müdahalelere karşı nasıl bir tutum sergileyeceğini en açık biçimde göstermiştir.

KAYNAKLAR

Kitaplar

- AGAMBEN Giorgio, *The Time that Remains: A Commentary on the Letter to the Romans*, Stanford, Stanford University Press, 2005
- AĞAOĞULLARI Mehmet Ali, KÖKER Levent, *Kral – Devlet ya da Ölümlü Tanrı*, 2.B., Ankara, İmge Kitabevi, 2000
- AĞAOĞULLARI Mehmet Ali, *Sokrates'ten Jakobenlere Batı'da Siyasal Düşünceler*, 3.B., İstanbul, İletişim Yayınları, 2012
- ATEŞ Davut, *Uluslararası Politika: Dünyayı Anlamak ve Anlatmak*, Bursa, Dora Yayınları, 2013
- AYDIN Mustafa, ERHAN Çağrı, *Beş Deniz Havzasında Türkiye*, Ankara, Siyasal Kitabevi, 2006
- d'ANCAUSSE Helene Carrere, *İki Dünya Arasında Rusya*, (çev. Reşat Uzman), İstanbul, Ötüken Neşriyat, 2013
- DUGIN Aleksandr, *Moskova – Ankara Eksenini: Avrasya Hareketi'nin Temel Görüşleri*, (çev. Leonid Bahrevski), İstanbul, Kaynak Yayınları, 2007
- ELTCHANINOFF Michel, *Putin'in Aklında Ne Var?*, (çev. Melike Işık Durmaz), İstanbul, İletişim Yayınları, 2017
- GADDIS John Lewis, *Soğuk Savaş: Pazarlıklar, Casuslar, Yalanlar, Gerçek*, (çev. Dilek Cenkçiler), 2.B., İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2015
- GÜLBOY Burak, *Mutlak Savaş: Birinci Dünya Savaşı'nın Kökenleri Üzerine Clausewitzyen Bir Çözümleme*, İstanbul, Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi, 2014
- HIRSCHMAN Albert O., *Tutkular ve Çıkarlar: Kapitalizm Zaferini İlan Etmeden Önce Nasıl Savunuluyordu?*, (çev. Barış Cezar), 2.B., İstanbul, Metis Yayınları, 2014
- HOOK Steven W., SPANIER John, *Amerikan Dış Politikası: İkinci Dünya Savaşı'ndan Günümüze*, (çev. Özge Zihnioğlu Tanırlı), İstanbul, İnkılap Kitabevi, 2014

- HOSKING Geoffrey, *Rusya ve Ruslar: Erken Dönemden 21.Yüzyıla*, (çev. Kezban Acar), , İstanbul, İletişim Yayınları, 2001
- İŞYAR Ömer Göksel, *Avrasya ve Avrasyacılık*, 2.B., Bursa, Dora Yayınları, 2013
- İMANOV Vügar, *Avrasyacılık Rusya'nın Kimlik Arayışı*, İstanbul, Küre Yayınları, 2008
- KAGARLITSKI Boris, *Bugünkü Rusya: Neoliberalizm, Otokrasi ve Resterasyon*, (çev. Fatma Arıkan, Serdar Arıkan), İstanbul, İthaki Yayınları, 2012
- KARDEŞ Ertan, *Schmitt'le Birlikte Schmitt'e Karşı; Politik Felsefe Açısından Carl Schmitt ve Düşüncesi*, 1. B. , İstanbul, İletişim Yayınları, 2015
- KESKİN Serdar, *NATO – Rusya İlişkileri*, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2009
- MIKAIL Elnur H., *KGB Albaylığından Devlet Başkanlığına Putin Dönemi Rusya*, 1.B., İstanbul, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2008
- MOUFFE Chantal, *The Challenge of Carl Schmitt*, London, Verso Publisher, 1999
- MOUFFE Chantal, *Siyasal Üzerine*, (çev. Mehmet Ratip), İstanbul, İletişim Yayınları, 2010
- SCHMITT Carl, *Kanunilik ve Meşruiyet*, (çev. Mehmet Cemil Ozansü), 1.B., İstanbul, İthaki Yayınları, 2016
- SCHMITT Carl, *Parlamentar Demokrasinin Krizi*, (çev. Emre Zeybekoğlu), 3.B., Ankara, Dost Kitabevi, 2014
- SCHMITT Carl, *Siyasal Kavramı*, (çev. Ece Göztepe), 3.B., İstanbul: Metis Yayınları, 2014
- SCHMITT Carl, *Siyasi İlahiyat: Egemenlik Kuramı Üzerine Dört Bölüm*, (çev. Emre Zeybekoğlu), 1. B., Ankara, Dost Kitabevi, 2002
- SCHMITT Carl, *Tarih ve Siyaset Üzerine İki Deneme: Roma Katolikliği ve Politik Form / Kara ve Deniz*, (çev. Gültekin Yıldız), İstanbul, Paradigma Yayıncılık, 2009

SCHMITT Carl, *The Nomos of The Earth: in The International Law of the Jus Publicum Europaeum*, (çev. G.L. Ulmen), NewYork, Telos Press Publishing, 2006

SCHMITT Carl, *Theory of the Partizan: Intermediate Commentar on the Concept of the Political*, (çev. G.L.Ulmen), Newyork, Telos Press Publishing, 2007

VERGİN Nur, *Siyasetin Sosyolojisi: Kavramlar, Tanımlar, Yaklaşımlar*, 10.B., İstanbul, Doğan Kitap, 2013

PRIMAKOV Yevgeni, *Rusyasız Dünya*, (çev. Aijan Esenkanova), İstanbul, Timaş Yayınları, 2010

Makaleler

AGAMBEN Giorgio, *Olağanüstü Hal*, (çev. Ferik Burak Aydar), *Şiddetin Eleştirisi Üzerine*, (der. Aykut Çelebi), 2. B., İstanbul, Metis Yayınları, 2014, ss.165-175

AUER Stefan, “Carl Schmitt in The Kremlin: The Ukraine Crisis and The Return of Geopolitics”, Oxford, *International Affairs*, Seri 91, sayı 5, 2015, ss.953-968

BALCI Mehmet Emin, “Carl Schmitt’in Değerlendirmeltiler Doğrultusunda Modern Toplumda Siyaset – Siyaset Dışı İlişkisi”, *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı 15, Bahar 2013 , ss.59-70

BEZCİ Bünyamin , “Schmitt ve Siyasal Kavramı”, *Siyasal Üzerine Konuşmalar*, (der. Ahmet Okumuş ve Metin Demir), İstanbul, Küre Yayınları, 2016, ss.95-143

ÇELEBİ Aykut, “Schmitt ve Geniş Mekanlarda Siyaset”, *Siyasal Üzerine Konuşmalar*, (der. Ahmet Okumuş ve Metin Demir), İstanbul, Küre Yayınları, 2016, ss.145-197

ÇELİKPALA Mitat, “Kafkasya’da Neler Oluyor?”, *Kafkasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Tartışma Metinleri*, No.0901, Ankara, 2009

DALAR Müge, “Yeni Savaşlar Yeni mi?: Schmitt ve Kelsen Bağlamında Bir Değerlendirme”, *Mülkiye Dergisi*, 38. Seri, Sayı3, ss.7-28

- DEMİRKENT Dinçer, “Anayasal Kuruluş Konusunda Kapanmayacak Tartışma: Hannah Arendt ve Carl Schmitt’te Kurucu İktidar Sorunu”, *Mülkiye Dergisi*, Seri 39, sayı 3, ss.89-122
- GÖKTAŞ Nilgün Atıcı, “Saakaşvili Dönemi Gürcistan: İç ve Dış Politika Üzerine Bir Değerlendirme”, *A.Ü.İ.B.F.D*, Sayı 2, 2015, ss.95-110
- GÖZTEPE Ece, “Bir Klasik Eser Olarak Carl Schmitt’in Anayasa Öğretisi”, *İ.Ü.H.F.M C. LXXIII*, sayı 1, 2015, ss.129-180
- HABERMAS Jürgen, “Özerkliğin Dehşeti: Carl Schmitt İngilizcede”,(çev. Neslihan Şık), Ankara, *Toplum Bilim Yeni Sağ - Aşırı Sağ Özel Sayısı*, 1997, ss.115-119
- KAMALOV İlyas, “Karadeniz Bölgesinde Bazı Güncel Sorunlar”, *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, C.6, Sayı:21, 2009,ss.13-21
- KARABÖCEK Can, “Carl Schmitt: Modern Devlet Düşüncesinde Şeytanın Avukatı”, *Kutadgubilig Felsefe-Bilim Araştırmaları Dergisi*, sayı 21, 2012, ss. 219-234
- KAYA Funda Günsoy, “Politik Olanın Nötralizasyonu ve Devrimci Politika: Carl Schmitt’in Marx Okuması”, *Kaygı*, Sayı 19, 2012, ss. 139-158
- KAYA Sezgin, “Rus Dış Politikasında Batı Karşıtlığının Düşünsel ve Tarihsel Gelişimi”, *Akademik Bakış Dergisi*, Cilt 4, Sayı 7, 2010, ss. 41-77
- RUTHER Bernd, “20’nci Yüzyılın Siyasi Düşünürü: Carl Schmitt”, (çev. Hüseyin Özcan, Muaz Şeker), Eylül 2006, ss.135-145
- SALTER Michael, “Law, Power and International Politics with Special Reference to East Asia: Carl Schmitt’s Grossraum Analysis”, *Chinede Journal of International Law*, Oxford University Press., DOI: 0.1093/chinesejil/jms043, 2012
- SCHMITT Carl, “Parlamentarizm ile Modern Kitle Demokrasisi Arasındaki Tezat Üzerine”, (çev. Emre Zeybekoğlu), İstanbul, *İ.Ü.H.F.M. C. LXIV.*, Sayı.1, 2006, ss.
- SCHMITT Carl, “Hobbes ve Descartes’de Bir mekanizma Olarak Devlet”, (çev. Emre Zeybekoğlu), *Milletlerarası Hukuk Bülteni*, Sayı 23, 2003, s.970-980

SCHMITT Carl, *Somut ve Çağa Bağlı Bir Kavram Olarak Devlet*, (çev. Bertil Emrah Oder), *Devlet Kuramı*, (der. Cemal Bali Akal), 3. B., Ankara, Dost Kitabevi, ss.245-254

TESCHKE Benno, “Decisions and Indecisions: Political and Intellectual Receptions of Carl Schmitt”, *New Left Review* 67, Jan Feb 2011, ss.61-95

TESCHKE Benno, “Fatal Attraction: A Critique of Carl Schmitt’s International Political and Legal Theory”, *International Theory*, Vol.3, Issue 2, June 2011, ss.179-227

YILMAZ Feridun, *İktisatta “Politik”in Doğası*, Ankara, Doğu Batı Yayınları, 2001, ss.91-108

YILMAZ Reha, “Bağımsızlık Sonrası Dönemde Rus – Gürcü İlişkileri ve Kırılma Noktaları”, *Avrasya Etüdüleri*, Sayı38, 2010, ss.21-42

ZEYBEKOĞLU Emre, “Distinguo Ergo Sum – Carl Schmitt”, *Entelektüeller 1*, Ankara, Doğu Batı Yayınları, 2006, ss. 139-174

Diğer Kaynaklar

“Nashi Head Launch Political Party”, *The Moscow Times*, <http://www.themoscowtimes.com/news/article/nashi-head-to-launch-political-party/458952.html> , (07.06.2014.)

“Youth Groups Created by Kremlin Serve Putin’s Cause”, *Newyork Times*, <http://www.ekopolitik.org/public/printnews.aspx?id=907>, (09.05.2014)

Aleksandr Dugin, *Carl Schmitt’s 5 Lessons for Russia*, (çev. Jafe Arnold), <http://www.eurasianistarchive.com/author/alexander-dugin/carl-schmitts-5-lessons-for-russia/> (28.08.2016)

Amerikanın Sesi, *Füze Kalkanı Anlaşması İmzalandı*, <https://www.amerikaninsesi.com/a/a-17-2008-08-20-voa4-88118517/866712.html> (03.06.2017)

- BBC News, *Day by Day Georgia – Russia Crisis*, <https://www.amerikaninsesi.com/a/a-17-2008-08-20-voa4-88118517/866712.html> (02.06.2017)
- BAUMGARTH William P, “Cigarettes, Same-Sex Marriage, and Vladimir Putin: Reflection on Carl Schmitt”, *The Independent Review*, vol. 21, summer 2015, ISSN 1086-1653, ss.85-98
- BEZCİ Bünyamin, *Carl Schmitt’in Politik Felsefesi Açısından Modern Türkiye’de Güçlü Devlet Kavramı*, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Doktora Tezi), Bursa, 2004
- Dimitri Medvedev, “Why I had to Recognize Georgians Breakaway Regions”, *Financial Times*, <https://www.ft.com/content/9c7ad792-7395-11dd-8a66-0000779fd18c> (03.06.2017)
- Dimitri Medvedev, *Speech at World Policy Conference*, Evian - France, <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/page/215> 05.03.2017
- FERGUSON Niall, GRANVILLE Brigitte, “Weimar on the Volga: Causes and Consequences of Inflation in 1990s Russia Compared with 1920s Germany”, *The Journal of Economic History*, Vol. 60, No. 4, 2000, <http://www.jstor.org/stable/2698087> (16.05.2017)
- FRYE Charles E., “Carl Schmitt’s Concept of the Political, Journal of Politics”, *The Journal of Politics*, Vol.8, No.4, 1966, <http://www.jstor.org/stable/2127676> 22.06.2016 (22.06.2016)
- GLIGOROV Vladimir, “Benjamin Costant and Carl Schmitt Go to Russia”, *Constitutional Political Economy*, 1997, doi:10.1023/A:1009084013294 (23.02.2017)
- KARAHANOĞULLARI Duygu Türk, *Çağdaş Siyasal Teoride Etik ve Siyaset İlişkisi: Levinas, Schmitt, Badiou*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Doktora Tezi), Ankara, 2012
- KAYA Funda Günsoy, *Carl Schmitt ve Leo Strauss’ta ‘Politik Olan’ Kavramı*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Doktora Tezi), İzmir, 2009

Nashi Gençlik Hareketi Manifestosu, <http://www.nashi.su/manifest> (07.06.2014.)

ÖZEL Merve S., *Nashi'ler: Putin'in Siyasal Askerleri*, 21.yy Türkiye Enstitüsü, <http://www.21yyte.org/arastirma/rusya-slav-arastirmalari-merkezi/2012/05/25/6616/nashiler-putinin-siyasal-askerleri> , (21.04.2014)

PROZOROV Sergei, “Ethos without Nomos: The Russian - Georgian War and The Post-Soviet state of Exception”, *Ethic and Global Politics*, vol 3, no. 4, 2010, DOI: 10.3402/egp.v3i4.5665, ss.255-275

The Guardian, *Georgia arrest Russian Officer for spying and surrounds army HQ*, <https://www.theguardian.com/world/2006/sep/28/russia.georgia> (01.03.2017)

ZEYBEKOĞLU Emre, *Carl Schmitt'in 20.yüzyıl Devlet ve Siyaset Kuramına Katkısı*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Doktora Tezi), İstanbul, 2009

WOLIN Richard, “Carl Schmitt, Political Existentialism, and the Total State”, *Theory and Society*, Vol. 19, No. 4, Aug 1990, ss. 389-416, <http://www.jstor.org/stable/657796> (30.05.2017)

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

TEZ ÇOĞALTMA VE ELEKTRONİK YAYIMLAMA İZİN FORMU

Yazar Adı Soyadı	Yusuf Halhallı
Tez Adı	Gürcistan Krizi Bağlamında Rusya Federasyonu Dış Politikasının Analizi
Enstitü	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	Uluslararası İlişkiler
Tez Türü	Yüksek Lisans
Tez Danışman(lar)ı	Yrd. Doç. Dr. Sezgin Kya
Çoğaltma (Fotokopi Çekim) izni	☒ Tezimden fotokopi çekilmesine izin veriyorum ☐ Tezimin sadece içindekiler, özet, kaynakça ve içeriğinin % 10 bölümünün fotokopi çekilmesine izin veriyorum ☐ Tezimden fotokopi çekilmesine izin vermiyorum
Yayımlama izni	☐ Tezimin elektronik ortamda yayımlanmasına izin Veriyorum

Hazırlamış olduğum tezimin belirttiğim hususlar dikkate alınarak, fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere Uludağ Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından hizmete sunulmasına izin verdiğimi beyan ederim.

Tarih :

İmza :

